

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_198108

UNIVERSAL
LIBRARY

ನಮ್ಮ ಬದುಕು

(ಆರು ಕತೆಗಳು)

ಅನಂಪಕಂದ

೧೯೩೯

ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮ
' ಜಯಂತಿ ' ಕಾರ್ಯಾಲಯ
ಧಾರವಾಡ

ಇದರ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಅಧಿಕಾರವೂ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರದು.

ಮುದ್ರಕರು :
ಖಂಡೋರಾ ಮಚಂದ್ರ ಭಸೆ
ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ವರ್ಕ್ಸ್,
ಧಾರವಾಡ

ಮೊದಲು ಮಾತು

‘ಬಡತನದ ಬಾಳು’ ‘ಸಂಸಾರಚಿತ್ರ’ಗಳ ತರುವಾಯ ಇದೀಗ ಮೂರನೆಯ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ. ಇದರಲ್ಲಿಯ ಆರು ಕತೆಗಳೂ ಈ ಮೊದಲು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿ, ಅನೇಕ ಕನ್ನಡಿಗರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಈ ಮೊದಲೆ ಬಿದ್ದುವುಗಳಾಗಿವೆ. ‘ಮಾಲ್ಕೀ ಹಕ್ಕು’ ‘ಮಮತೆಯ ಮುಡಿಪು’ ಗಳಂತೂ ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದಿತವಾಗಿ, ಮೊದಲನೆಯದು ‘ಹಂಸ’ ಎಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನೆಯದು ಒಂದು ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ದಲ್ಲಿಯೂ ಅಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಿದರಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಕತೆಗಳನ್ನು ಒಂದೆ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿಡಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಈ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸ ಲಾಗಿದೆ. ‘ಕಾಣದ ಕೈ’ ಎಂಬ ಕತೆಯು ಇದರಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾದುದು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಲವಾದರೂ, ಈ ಮೊದಲಿನ ನನ್ನ ಯಾವ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಲಿಲ್ಲ ವಾದುದರಿಂದ ಅದನ್ನೂ—ಭಾಷೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ತಿದ್ದಿ— ಈ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇದರಲ್ಲಿಯ ಯಾವ ಕತೆಯೂ ಆಕಾಶಕುಸುಮಕ್ಕೆ ಕೈಯೊಡ್ಡಿ ಹೊರಟುದಿಲ್ಲ ; ಬಿಸಿಲುಗುದುರೆಯ ಚಿನ್ನಹತ್ತಿ ನಡೆದುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಕತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬರುವ ಜನರು ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮಂತಹ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ—ಸಕಾರಣವೋ ನಿಷ್ಕಾರಣವೋ—ಕಷ್ಟ-ಸುಖಗಳ ಸುಳಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮನದ ಹೊಯ್ಪಾಟದ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೆ ಹೇಗೆ ಸಿಲುಕುವರು ; ತಂತಮ್ಮ ಆರೆ-ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಹೇಗೆ ಎರವಾಗುವರು, - ಹೇಗೆ ನೆರವಾಗುವರು ; ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯ ಬಹುಜನರ ಅಜ್ಞಾನವೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಾಳಿನ ಕಷ್ಟ-ನಷ್ಟಗಳಿಗೂ ಬಡತನದ ಬವಣಿಗಳಿಗೂ ಹೇಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. . ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವರ್ತಮಾನ ಲೋಕದ ವಾಸ್ತವಜೀವನದಿಂದೆತ್ತಿ ಈ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ ; ಅದುದರಿಂದಲೇ ಈ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ‘ನಮ್ಮ ಬದುಕು’ ಎಂದು ಹೆಸರನ್ನಿಡಲಾಗಿದೆ.

ಘಟನಾಪ್ರಧಾನವಾದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವವರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಜನರಿರುವರು. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನರಳಿಸಿ ತೋರಿಸುವ ಕತೆಗಾರರು ತೀರ ಕಡಿಮೆ ಜನರು. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ, ನಡೆದ ಘಟನೆಗೆ ಇನ್ನಾವುದೂ ಕಾರಣವಲ್ಲದೆ ಆ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿವಿಧವಾದ ವಿಶ್ವೇಷಕರಕ್ತಿಯ ಕಾರಣವೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಂತೂ ನಮ್ಮ ಕತೆಗಾರರಲ್ಲಿ ಬಿರಲಿಲ್ಲದೆ ಎಣಿಸುವಷ್ಟು ಜನರು. ಹಾಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು, ಹಿಂಜಿ ತೋರಿಸಿದವರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೃತಿಗಳೂ ಒಂದೆ ಒಂದು 'ರತಿ' ಭಾವವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲು ಹೊರಟುವುಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಫ್ರಾಯ್ಡ್ ಎಂಬವನು, ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಹೊಡೆದಾಟಕ್ಕೂ ಮೂಲಕಾರಣ ಕಾಮವೊಂದೇ ಒಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಅವನ ಕಾಮವೇನೋ ಕೇವಲ ಲೈಂಗಿಕಕಾಮವೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಹೇಚ್ಚಾಗಿ ಸೃಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾದುವು ಎರಡು. ನಿಸರ್ಗವು ಆ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಕಾಮಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದನೆಯೆ ಆತನ ಮನದ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಅಂಟಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನೊದಲನೆಯದು ವ್ಯಕ್ತಿ ತಾನು ಬದುಕಲಿಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಆಹಾರೇಚ್ಚೆ; ಎರಡನೆಯದು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮುಂದುವರಿತಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಲೈಂಗಿಕಕಾಮನೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯ ಯಾವ ಜೀವನಕಲಹದ ಹಿಂದೆಯೂ ಇವೆರಡೇ ಎರಡರ ಕೈಚಳಕಗಳು ನಮಗೆ ನೋಡಲು ಸಿಕ್ಕುವುವು. ಈ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸತ್ಯದರ್ಶನವೇ ಈ ಕತೆಗಳಿಗೆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನಾಯ್ದುಕೊಂಡಿದೆ; ತಕ್ಕ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಅರಳಿಸಿ ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹವಣಿಸಿದ. ಅದರ ಹವಣ ಕೆಯ ಸಾರ್ಥಕತೆ-ವೈಯರ್ಥಕತೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ರಸಿಕ ವಿಮರ್ಶಕರು ಸಮರ್ಥರಿದ್ದೇ ಇರುವರು.

ಇಲ್ಲಿಯ ಕತೆಗಳ ಭಾಷೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ತಿಳಿಯಬಹುದಾದರೂ ಕೆಲಕೆಲವು ಪಾತ್ರಗಳಾಡುವ ಭಾಷೆ ಉತ್ತರಕರ್ಣಾಟಕದ ದೇಶಿ ನುಡಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದೆ. ಕಥಾಸಂದರ್ಭಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ದೇಶಿನುಡಿಗಳ ಅರ್ಥವೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಗುವಂತಿದೆ; ಆದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ತೊಂದರೆಯೆನಿಸಬಹುದು

ಧಾರವಾಡ
ಶ್ರಾವಣದ ಪೌರ್ಣಿಮೆ
ತಾ|| ೨೯-೮-೩೯

ಅನಂದಕಂದ

ನಮ್ಮ ಬದುಕು

ಕತೆಗಳ ಪರಿವಿಡಿ

೧.	ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಮಹಾಭಾರತ	೪೧
೨.	ಸೋಂಕುರೋಗ	೨೫
೩.	ಕಾಣದ ಕೈ	೪೨
೪.	ಮಮತೆಯ ಮುಡಿಪು	೭೬
೫.	ನಾಲ್ಕೇ ಹಕ್ಕು	೮೫
೬.	ಜಾಡರ ಜಾನಪ್ಪ	೯೮

ಇದೇ ಲೇಖಕರ ಬೇರೆ ಪುಸ್ತಕಗಳು

ಅಚ್ಚಾದುವು

ಮುದ್ದನ ಮಾತು	.. ..	ಕವನಸಂಗ್ರಹ
* ಅರುಣೋದಯ	.. ..	ಕವನಸಂಗ್ರಹ
ವಿರಹಿಣಿ	.. ..	ಕವನಸಂಗ್ರಹ
* ಬಡತನದ ಬಾಳು	.. ..	ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ
ಸಂಸಾರ ಚಿತ್ರ	.. ..	ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ
* ಸುದರ್ಶನ	.. ..	ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿ
* ರಾಜಯೋಗಿ	.. ..	ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿ
* ಅಶಾಂತಿಪರ್ವ	.. ..	ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿ
* ಹಳ್ಳಿಗರ ಹಾಡು	.. ..	ಜನಪದ ಸಾ. ವಿಮರ್ಶೆ
ಶ್ರೀಬಸವಣ್ಣನವರು	.. ..	ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಚರಿತ್ರೆ
ಭಾವಗೀತೆ	..	ಹರಿಹರ-ಶಿವರಾಜರ ಗೀತಸಂಗ್ರಹ
ಕರ್ಣಾಟಕ ಜನಜೀವನ	..	ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ
ಈ ಗುರುತು ಮಾಡಿದ ಮೇಲಿನ ಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲ ಮರಳಿ ಅಚ್ಚಾಗುತ್ತಿವೆ.		

ಅಚ್ಚಾಗಲಿರುವು

ಒಡನಾಡಿ	.. ..	ಕವನಸಂಗ್ರಹ
ಕಾರಹುಣ್ಣಿವೆ	.. ..	ಕವನಸಂಗ್ರಹ
ಹಾಳು ಹಳ್ಳಿ!	.. ..	ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿ

ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಮಹಾಭಾರತ

ಯಾವುದೇ ಒಂದು — ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯ — ಮನುಷ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೋಣ ; ಆದರ ವರ್ತಮಾನಜೀವನದ ತೆರೆಯ ಹಿಂದೆ, ಸುಖ-ದುಃಖದ ಅನುಭವದ ಅನೇಕ ಆದ್ಯಶ್ಯಚಿತ್ರಗಳು ನೇತಾಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಅವೆಲ್ಲ ಚಿತ್ರಗಳು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿಯ ರಚನೆಯಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರಗತಿಯ ಕಾರ್ಯವು ಇಷ್ಟೊಂದು ಉಯ್ಯಲೆ ಯಾಡುತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನನ್ನೆಣಿಕೆ; ಹೀಗೆ ಆವೃಗಳನ್ನು ಆದ್ಯಶ್ಯವಾಗಿರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕಾಲನ ಸಂಕಲ್ಪವಾದರೂ ಏನಿದೆಯೋ ಯಾರು ಬಲ್ಲರು ?

*

*

*

ಪಟ್ಟಣದ ವಾಸವು — ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ — ನಮ್ಮಂತಹ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಆದಾಯದವನಿಗೆ ತುಂಬ ಕಷ್ಟಕರ ನೋಡಿ ! ನಿರಿವಂತರಂತೆ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಆಳುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಹಣದ ಅನುಕೂಲತೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ ; ಬಡವರಂತೆ ದುಡಿದು ತಂದಷ್ಟನ್ನೇ ಹೇಗಾದರೂ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು, ದಿನದ ಕೆಲಸಕ್ಕೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ನನಗಂತೂ ಅನೇಕ ಸಲ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಯೋಚನೆ ಬಂದು ಬಂದು ಹೋಗುವುದು : “ಈ ಒಡವರಾಗಿದ್ದವರ ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ, ಹೃದಯಗಳು ಬೆಳೆವಣಿಗೆ ಹೊಂದದೆ ಒರೀ ದೇಹಬಲವಷ್ಟು ಬೆಳೆವಣಿಗೆ ಹೊಂದುವಂತಹ ಜುಜ್ಜುಮದ್ದನ್ನು (ಇಂಜೆಕ್ಶನ್ ಸೀರಮ್) ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಸಂಶೋಧಕನು ಕಂಡುಹಿಡಿದರೆ ಎಷ್ಟು ನೋಗನಾ ದೀತು..!” ಎಂದು. ಅಹುದೋ ಅಲ್ಲವೋ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿ ! ಬುದ್ಧಿ-ಭಾವನೆಗಳು ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೊಂದಿದುವೆಂದರೆ ಇಲ್ಲದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು

ತಲೆದೋರುವುವು; ಬಡತನಬಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಹೋಗುವುವು; ಇಂತಹ ಅಪೂರಿತ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳೇ ರೇಗಿಕೊಂಡು, ಯಾವುದೊಂದು ಸಮಾಜದ ಇಲ್ಲವೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸುಂದರ ಮಂದಿರದ ಮೇಲೆ ಸಿಟಲಿನ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸತೊಡಗುವುವು: ಕಾಲನ ಪ್ರಳಯ ಶೀಲಿಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಡುವುವು. ಎಂತಲೇ ನಾನು ಹೇಳುವುದು: 'ಬಡವರಾದವರ ದೇಹಬಲವಷ್ಟೇ ಬೆಳೆದರೆ, ಇಲ್ಲದ ಅನವಸ್ಥೆಗಳುಂಟಾಗದೆ ಇದ್ದವರಾದರೂ ಸುಖದಿಂದ ಉಂಡುಕೊಂಡು ಇದ್ದಾರು' ಎಂದು.

ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಯಾರಾದರೂ ಮನೆಗೆಲಸ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವವರಿದ್ದರೆ, ಇಷ್ಟೊಂದು ದೀರ್ಘಯೋಚನೆಯ ಬಿನ್ನು ಹತ್ತುವ ಪ್ರಸಂಗ ನನಗಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು! ಆಫೀಸಿನ ಕೆಲಸ ವಾಯಿತು, ಸಂಜೆವಾಯಿತು, ಹೆಂಡತಿಯಾಯಿತು, ಮಗುವಾಯಿತು, ಸುಖವಾಗಿ ಸಿರಾಲೋಚನೆಯಿಂದ ಇದ್ದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದರೇನು! ಮನೆಯಲ್ಲಿ ರುಕ್ಮಿಣಿ ಬಬ್ಬಳೇ ಬಬ್ಬಳು, ಅರುತಿಗಳ ಕೂಸಿನ ತಾಯಿ ಬೇರೆ. ನಾನೋ 'ಹನ್ನೊಂದು ಗಂಟೆಯ ಆಫೀಸಿನ' ಅವಸರದವನು. ಮನೆಗೆಲಸ, ಕೂಸಿನ ಆರಯ್ಯೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡು, ಹನ್ನೊಂದು ಗಂಟೆಯೊಳಗಾಗಿ ನನಗೆ ಅಡಿಗೆಯನ್ನೊದಗಿಸಬೇಕು. ಈ ಎಲ್ಲ ಹೊರೆಯೂ ರುಕ್ಮಿಣಿಯೊಬ್ಬಾಕೆಯ ತಲೆಯಮೇಲೆ. ಅವಳ ಪ್ರಕೃತಿಯಾದರೂ ಬಲವುಳ್ಳು ದೆನ್ನಬೇಕೇ, ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊಡವೊಂದನ್ನೂ ಎತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದಾದರೂ, ಅಕ್ಕಿಗಾಗಿಯೇ ಹೊಸದೊಂದು ಬಂದಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಂಡು ತರಬೇಕಾಯಿತು. ಪಾಪ! ಸಂಪ್ರದಾಯವಂತರ ಮನೆಯ ಹುಡುಗಿ; ಕೂಗಾಟವಿಲ್ಲ, ಚೀರಾಟವಿಲ್ಲ, ಮುಖಕ್ಕೆ ಗಂಟುಇಲ್ಲ; ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನಿಂದಾದಷ್ಟು ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿ, ನನ್ನ ಆಫೀಸಿನ ವೇಳೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ತುತ್ತು ಅನ್ನವೊದಗಿಸುವಳು.

ರುಕ್ಮಿಣಿಯ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ಒಳಗೊಳಗೆಯೆ ಮರುಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ 'ಗೃಹಲಕ್ಷ್ಮಿ' 'ಕರ್ಮಯೋಗಿನಿ' ಎಂದು ನನ್ನ

ಸಂಸ್ಕೃತಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಹಚ್ಚಿ, ಮರುಗುತ್ತಿರುವ ಮನಸ್ಸು-ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಸುಮ್ಮನಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಏನು ಮಾಡುವುದು ? ಅಡಿಗೆಯವಳೊಬ್ಬಳನ್ನು ಇಟ್ಟರೆ ರುಕ್ಮಿಣಿಗೆ ಸುಲಭ ವಾಗಬಹುದೆಂದು ಮನಸ್ಸು ಹರಿದಾಡಿತು. ಆದರೆ ನನ್ನ ಆರ್ಥಿಕಸ್ಥಿತಿಯ ಕಡೆಗೇ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟಿದ್ದ ಆ ಬಣಜಿಗರ ಲೆಕ್ಕದ ಬುದ್ಧಿಯು, ಮನದ ಹರಿದಾಟ ವನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಕೂಸನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಒಕ್ಕಲಿಗಿತ್ತಿಯನ್ನಾದರೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಎಣಿಕೆಹಾಕಿದೆ. ಸಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ಹಾಲು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೊಂದು ಒರುತ್ತಿರುವ ಗೋದೂಬಾಯಿಗೆ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ನೋಡೆಂದು ಆಗಾಗ ಹೇಳಲು ತೊಡಗಿದೆ.

ಕೂಸನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವ ಕೆಲಸ ! ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಸಮ್ಮ ಮನೆ ಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು, ನಾವು ಕೊಟ್ಟಷ್ಟು ಸಂಬಳ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ! ಇಷ್ಟೊಂದು ಯೋಗ್ಯತೆಗಳುಳ್ಳ ಆಳು ನಮಗೆ ಬೇಗನೆ ಹೇಗೆ ಸಿಕ್ಕಬೇಕು ?

✱

✱

✱

ತಿಂಗಳೆರಡು ತಿಂಗಳು ಹೋದಮೇಲೆ ಹಾಲಿನವಳು ಬಂದುದಿನ ಬಂದು ಕೇಳಿದಳು :

“ ರಾಯರಸ ! ಕೂಸಿನ್ನೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗೊಂದು ಆಳು ಬೇಕಲ್ಲೇ ? ”

“ ಬೇಕಾದಲ್ಲೇ ಅಲ್ಲೇನವ್ವಾ ನಿನಗ ದಿನಾ ಹೇಳತಿರೋದು ! ”

“ ಹಾಂಗಾದರ. ., ಅತ್ತಾಗಿನ ದೇಶದಾಗೆಲ್ಲೋ ಮಳೆ ಬೆಳೆ ಇಲ್ಲವು ಬರಾಬದ್ದದಂತ. ಎಷ್ಟೋ ಬಡಬನಾ ಗೂಳೇ ಕಟಿಕೊಂಡು ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಿಕ್ಕಂತ ಈ ಊರಿಗೆ ಬಂದಾರ. ಅವರೊಳಗ ಬಂದು ಮುದಿಕಿ ಅದ. ನಿಮ್ಮ ಪುಟ್ಟಮ್ಮನ್ನ ಕರಕೊಂಡು ಅಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಚಲೋ ಅದ ! ”

“ ಒಳ್ಳೇದರ ಆಯ್ತುಲಾ ! ಇಂದ ಸಂಜೀಕಡೇನರ ಆಕಿನ್ನ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರ ಕೊಂಡು ಬಂದುಬಿಡು ; ಸಂಬಳಾ ಏನು ಕೇಳಬಹುದು ? ”

“ ಎಲ್ಲೇ ಸಂಬಳರೇ ; ಹಳ್ಳಿಊರಿನ ಮುದಿಕಿ ! ಏನಾದರೂ ನೋಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಕೊಟ್ಟರ ಆಯ್ತು. ತಾಯಿ-ಮಗಾ ಇಬ್ಬರಿದ್ದಾರ ;

ಮಗಾ ಇನ್ನೆಲ್ಲಾದರೂ ದುಡೀಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗತಾನ. ಮುದಿಕಿ ನಿಮ್ಮಲ್ಲೇ ಬರತಾಳ ತೀರಿತು ! ”

ನಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೆ ಹಿಗ್ಗಿದೆ. ‘ನನ್ನ ರುಕ್ಮಿಣಿಯ ಕೆಲಸದ ಹೊರೆ ಕಡೆಸುವಾಡುವ ಕಾಲ ಕೂಡಿಬಂದಿತ್ತಲ್ಲ..!’ ಎಂದು ಸವಾಧಾನದ ಉಸಿರುಗಳಿದೆ. ‘ಇಂದ ಸಂಜೀಕಡೇನೂ ಆ ಮುದಿಕಿನ್ನು ಕಣ್ಕೊಂಡು ಬಂದು ಬಿಡು ಗೋದೂಬಾಯಿ!’ ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹಾಳಸವಳಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡೆ.

*

*

*

ಮಲ್ಲಮ್ಮನೆಂದು ಮುದುಕಿಗೆ ಹೆಸರು. ಅವಳು ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಲು ತೊಡಗಿ ಹವಿನೈದು ಇವತ್ತು ದಿನಗಳಾದುವು. ತನ್ನ ಮನೆಯ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ತೀರಿಸಿ, ಮಗನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸುಮಾರು ಬೆಳಗಿನ ಏಳು ಗಂಟೆಗೆ ಮಲ್ಲಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬರುವಳು. ಅವಳು ಬರುವ ವೇಳೆಗೂ ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ಏಳುವ ವೇಳೆಗೂ ಸರಿ ಹೋಗುವುದು. ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಬಂದಾಗಿನಿಂದ ರುಕ್ಮಿಣಿಗೆ ಅರ್ಧಕ್ಕರ್ಧ ಕೆಲಸದ ಭಾರ ಕಡಿಮೆ ದೂದಂತಾಯಿತು.

ಮೊದಮೊದಲು ಮಲ್ಲಮ್ಮನನ್ನು ನೋಡುವ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯು, ನಮ್ಮ ಪುಟ್ಟಮ್ಮನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲು ದೊರೆತ ಬಂದು ಮನುಷ್ಯದೇಹದ ಯಂತ್ರವೆಂದು ಅವಳನ್ನು ಭಾವಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಎಂತಲೇ ಅವಳೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನೇ ನಾನು ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒರುಬರುತ್ತ ನನಗೇನಿವಲುತೊಡಗಿತು: ‘ಈ ಹಳೆಯದಾದ ದೇಹಯಂತ್ರದ ಒಳಕ್ಕೆ, ಜಗತ್ತಿನ ಬೇರೆಬೇರೆ ಭಾವ-ರಸಗಳನ್ನನುಭವಿಸಿದ, ಅನುಭವಿಸಬಲ್ಲ ಮನಸ್ಸು-ಹೃದಯಗಳು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹುದುಗಿಕೊಂಡಿರುವುವು’ ಎಂದು.

ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ಅತ್ಯದನ್ನೇ ನಾನು ಕೇಳಿಲ್ಲ. ಆಕೆ ಮಗುವನ್ನೆತ್ತಿ ಕುಣಿಸುವಳು, ಹಾರಿಸುವಳು, ಆನೆಯಾಡಿಸುವಳು, ತೊಡೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಗಲ್ಲಿಸುವಳು, ಮೈತಟ್ಟುತ್ತ ಜೋಗುಳ ಹಾಡುವಳು. ಆಕೆಯ ಹಾಡುಗಳು ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆಲ್ಲಾ

ನಾನು ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತಲೆಯಲ್ಲಿಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೊಡೆದುಹಾಕಿ, ಆ ಹಾಡುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹರಿಸುವೆನು. ಕೆಲ-ಕೆಲವು ಹಾಡುಗಳಂತೂ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥ-ಭಾವಚಮತ್ಕೃತಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಮರುಳುಗೊಳಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದುವು :

“ ಬಾಳುಗ ತೊಡಸೀನ ಬಾಳಿಪಟ್ಟೀ ಅಂಗಿ
ಬ್ಯಾಡೊ ಕಂದಯ್ಯ ಮಳಲಾಟಾ,
ಬ್ಯಾಡೊ ಕಂದಯ್ಯ ಮಳಲಾಟಾಡೊದು ಕಂಡು
ಬಾಲೇರು ಬಸಿರು ಬಯಸ್ಕಾರು ! ”

ಇನ್ನೂ ಮದುವೆಯಾಗದಿದ್ದ ಬಾಲೆಯರು ಬಸಿರು ಬಯಸಿ ಅನರ್ಥವಾದೀತೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯೇನೋ ಈ ಕವಯಿತ್ರಿಗೆ 'ಎಂಬ ಯೋಚನೆ ಬಂದು, ಈ ಹಾಡನ್ನು ಕೇಳಿದ ದಿನ— ನಾಲ್ಕಾರು ಸಲ— ನೆನಸಿ ನೆನಸಿಕೊಂಡು ನನ್ನೊಳಗೆ ನಾನೇ ನಕ್ಕಿದ್ದೆ.

“ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ನಮಗ ಪುಣ್ಣೇದ ಫಲಗೋಳು
ಅನ್ನಿಗರ ಮಗನು ನನ ಮನಿಗೆ
ಅನ್ನಿಗರ ಮಗನು ನನ ಮನಿಗೆ ಬರುವಂಥಾ
ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ ಕೊಡು ಸಿವನೇ ”

ಈ ಹಾಡನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಂತೂ ನನ್ನ ಪುಟ್ಟಮ್ಮನ ಭವಿಷ್ಯಜ್ಞೀವನದ ಸವಿಯಾದ ಕಣಸುಗಳು ನನ್ನ ಕಣ್ಣೊಡುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದುವು : ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ಬಳಿದು ದೊಡ್ಡವಳಾದ ಹಾಗೆ, ಅವಳ ಮದುವೆಯಾದ ಹಾಗೆ, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಿದ್ದ ಮಗಳು ಅಳಿಯರು ಬೊತೆಗೊಡಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದಹಾಗೆ.

ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಹಾಡುಗಳು ಒಂದೊಂದೂ ನನ್ನನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ನಗಿಸಿರುತ್ತವೆ, ತಲೆದೂಗಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಇನ್ನೆಷ್ಟೋ ಸಲ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಕಳವಳದ ಹೊಳೆಯನ್ನು ಹರಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಹಲವು ಸಲ ಎದೆಮುಗುಳ ಮುಖವನ್ನು ಅರಳಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಆಗಿಲ್ಲಾ ಮಲ್ಲಮ್ಮನನ್ನು, ಪುಟ್ಟಮ್ಮನನ್ನಾಡಿಸುವ

ಯಂತ್ರವೆಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿ ಇನ್ನಾವುದೋ ಒಂದು ತಿಳಿಯದಂತಹ ಭಾವನೆಯಿಂದ ನೋಡಲು ತೊಡಗುವುದು.

*

*

*

ಅನೇಕ ಸಲ ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಮೆಗುವನ್ನಾಡಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವಳು. ಅವಳ ಕೈ ಆನೆಯಾಡಿಸುತ್ತಲೋ, ಚಪ್ಪಳ ತಟ್ಟುತ್ತಲೋ, ಮೈದಡಹುತ್ತಲೋ ಇರುವುದು. ಮನಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಮೆಗುವಿನ ಕಡೆಗಿರದೆ ಶೂನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬಿಂಬಿತ್ತಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೋ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ಮೂಗು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಬಿಸಿಯಾದ ಉಸಿರನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಿಡುತ್ತಿರುವುದು. ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಾಗಿ, ಒಣಗಿಹೋದ ಎಣೆಗಳು ಬದ್ಧೆಯಾಗಿರುವುವು. ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಕಣ್ಣೀರು ಅವಳ ಸುಕ್ಕುಗಟ್ಟಿದ ಕೆನ್ನೆಯ ಪರೆಗೂ ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿದು ಬಂದಿರುವುವು. ಆಗ ಮಗುವು 'ಗಾ, ಗಾ' ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ವದರ ಕಡೆಗೂ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಲಕ್ಷ್ಯವಿರದು. ತನ್ನ ಏಕಾಕ್ಷರೀ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಮಮತೆಯ ಪ್ರತಿಫಲವು ಸಿಕ್ಕದಾಗಲೂ, ಕೂಸು ರೇಗಿಕೊಂಡು ಕಿರುಚಲು ತೊಡಗುವುದು. ಆಗ ಮಲ್ಲಮ್ಮನು ಹಾರಿ-ಬಿದ್ದವಳಂತಾಗಿ ಎಚ್ಚತ್ತು, ಮೆಗುವನ್ನು ಸಂತವಿಟ್ಟು ಮಾತನಾಡಿಸುವಳು. ಅವಳ ಈ ಬಗೆಯ ಭಾವಭಂಗಗಳನ್ನು ನಾನು ನಾಲಾಳು ಸಲ ನೋಡಿದೆ. ನೋಡಿದೆನಾದರೂ ಮನಸ್ಸಿನೆದುರು ತಾರದೆ ಹೋದೆ. ಪುಟ್ಟಮ್ಮನ ಅಳುವು ನಿಂತಿತು, ರುಕ್ಮಿಣಿಯ ತೊಂದರೆ ತಪ್ಪಿತು, ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಕೊರಗಾಟ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು. ಇನ್ನುಳಿದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಮ್ಮನೆ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಕೊಂಡು ಮಾಡುವುದೇನು

ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ನಾನು ರುಕ್ಮಿಣಿ ವಿನಾದರೂ ನಗೆಯಾಡಿವೆನೋಡು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆವು. ಮಲ್ಲಮ್ಮ ತೆರೆದ ಬಾಯಿಂದ, ಹಿಗ್ಗಿದೆಯಿಂದ, ಅಶೆಯ ನೆಟ್ಟ ನೋಟದಿಂದ ನಮ್ಮ ಎನೋದದಾಟವನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ನೋಡುವಳು, ತಾನೂ ನಗುವಳು, ನಗೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೆ ತನ್ನ ಯೋಚನೆಯ ನೋಟಗಳನ್ನು ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯೋ ತೊಡಕಿಸುವಳು ; ಕೊಂಚ-ಕಾಲ ಹಾಗೆಯೆ ಕುಳಿತಿದ್ದು ನಿಡಿದಾಗಿ ಉಸಿರುಡುವಳು. ಇಂತಹ

ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಆಕೆ ರುಕ್ಮಿಣಿಯೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದೆ :

“ನಮ್ಮ ಕಾಶಿ, ಸುದ್ದ ನಿಮ್ಮಾಂಗ ಷ ಇದ್ದಳು ನೋಡ್ತಿ ಅವ್ವನವರ !”

ನಮ್ಮ ನಗೆಯಾಟದ ಗಲಾಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಕಾಶಿಯನ್ನು ಯಾರು ಕೇಳಬೇಕು ? ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟ ಕಾಶಿ, ಗಾಳಿಯ ಕೂಡ ಗಾಳಿಯಾಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗಾಗ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ರುಕ್ಮಿಣಿಯ ರೂಪವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು : ರುಕ್ಮಿಣಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ವಿಶ್ವವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಇಬ್ಬರ ಕಣ್ಣೆದುರಲ್ಲಿಯೂ ಹಣೆಯಿಕ್ಕಿ ಹೋಗುವ ಇನ್ನೊಂದು ವಸ್ತುವಾವು- ದಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಪುಟ್ಟಮ್ಮನ ಮೆಲುನಗೆಯ ಮುದ್ದುವೇಗ. ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಕಾಶಿ, ಕಿನಿಯ ನರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದದರೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇಳಿದುಬರುವ ಶಕ್ತಿ ಅವಳಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ‘ತನ್ನ ಹೃದಯದಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಹೊಡೆತಗಳನ್ನು ಹನಿಯಮೇಲೆ ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ !’ ಎಂದು ಮಲ್ಲಮ್ಮನು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬಹುದು.

✱

✱

✱

ಮಗುವನ್ನಾಡಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಮನೆಗೆಲಸದಲ್ಲಿಯೂ ಮಲ್ಲಮ್ಮ ರುಕ್ಮಿಣಿಗೆ ನೆರವಾಗಲು ತೊಡಗಿದಳು. ಇದರಿಂದ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಮನುಷ್ಯತ್ವದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಎಂತಲೇ ಮಲ್ಲಮ್ಮನೊಂದಿಗೆ ನಾನು ಆಗಾಗ ಸಲುಗೆಯ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡತೊಡಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ನಾನು ಮಾತನಾಡಿದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಆ ಮುದುಕಿಯ ಎದೆಯ ಹಿಗ್ಗು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ನಿಲ್ಲುವುದು.

ನಾನು ಮನೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದಾಗ ಮಲ್ಲಮ್ಮ ರುಕ್ಮಿಣಿ ಸೇರಿ ಕುಳಿತು, ಪರಸ್ಪರರ ಜೀವನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಿರಬಹುದು. ದಿನಗಳು ಹೋದಂತೆ ಮಲ್ಲಮ್ಮನನ್ನು ಕಾಣುವ ರುಕ್ಮಿಣಿಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕರುಣೆ, ಸಹಾನುಭೂತಿ, ಆತ್ಮೀಯತೆಗಳು ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಲಾರಂಭಿಸಿದೆ.

✱

✱

✱

ನೋಡ್ತೆಯ ಅದಿತ್ಯವಾರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅಫೀಸಿನ ಕೆಲಸವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ; ಬಿಡುವಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಹಾಗೆಯೇ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶತಪಥ ಇಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ನಿರುದ್ಯೋಗಿಯಾದ ರಸಿಕ ಹೃದಯದ ಕೆಲಸವೇನೆಂಬುದು ಒಹುಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಮಾರು. ಒಳಕ್ಕೆ ಯಾವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಳೇನೋ... , ತುಂಬ ಕೆಲಸವಿದ್ದವರಂತೆ ಆತುರದ ಕೂಗಿನಿಂದ ರುಕ್ಮಿಣಿಯನ್ನು ಕರೆದೆ. ನನ್ನ ಕರೆಗೆ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು- ಆಕೆಯೂ ಪಾಪ- ನಾನು ಅಡಿಯಾಡುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಆತುರದಿಂದ ಕೇಳಿದಳು.

“ ಅದೇನು ? ಏತಕ್ಕೆ ಕರೆದಿದ್ದು ? ”

“ ಏತಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ ; ಸುಮ್ಮನೇ ಕೂಗಿದೆ ! ”

“ ಯಾವಾಗಲೂ ಇದೇ ಹಣೆಯ ಬರಹ ! ಮನತುಂಬಾ ಕೆಲಸ, ಸುಮ್ಮನುಮುನೆ ಕೂಗಿದರೆ ಆಯಿತು ! ” ರುಕ್ಮಿಣಿ ಹೊರಡುವುದರಲ್ಲಿದ್ದಳು ; ನಾನು ತಡೆದು ಮಾತನಾಡಿದೆ.

“ ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆ ; ಒಂದು ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ ನಿನ್ನನ್ನು ! ”

ರುಕ್ಮಿಣಿ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕೇಳಿದಳು : “ ಏನು ಮಾತದು ? ”

“ ಇನ್ನೇನೂ ಇಲ್ಲ ; ಪುಟ್ಟಮ್ಮನ ಮದುವೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಹರಳಿನ ಬೆಂಡೋಲಿ ಮಾಡಿಸಬೇಕೋ, ಮುತ್ತಿನ ಏಕಾವಳಿ ಮಾಡಿಸ ಬೇಕೋ ಎಂದು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಕರೆದೆ ”

ಹುಸಿಕೋಪದ ಸಗೆಯಿಂದ ರುಕ್ಮಿಣಿ ನುಡಿದಳು.

“ ಸಾಕು, ಇಲ್ಲದೊಂದು ಹುಚ್ಚುಚ್ಚಾರ ! ವೇಳೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಹೊತ್ತು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಮೂರೂ ಹೊತ್ತು ಹುಡುಗಾಟವೇ ! ಹರಳಿನ ಬೆಂಡೋಲಿ, ಮುತ್ತಿನ ಏಕಾವಳಿ ನನಗೆ- ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಇರಲಿ- ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ !

“ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಯಾರೋ ಪುರಂದರ ವಿಠಲಾ ! ಅಲ್ಲವೇ, ನಿಮ್ಮಪ್ಪನಿಗೆ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಯಬಾರದಾಗಿತ್ತೇನು : ನಿನಗೆ

“దరళిన బిండోలె, ముత్తిన ఏకావళి తోడిసువంతక గండనన్ను
 యడుకబీకు - ఎందు ! ”

“ నమ్మప్పనిగి నాను సరియాద గండనన్ను బయసువేసేంబుదు
 మాత్ర తిళిదిత్తు. అదన్ను పూర్వేసువ కేలసవన్నవను మోడిడు.
 ఇన్ను గిండోలె ఏకావళిగళ బయకేయన్ను తిరిసబీకాదమ్మ
 యార కర్తవ్యకర్మపూరి ఆవరు తిరిసలి బీకాదరే ! ”

‘ సరియాద గండ ’ ఎందు యెడతి ఒప్పి సర్టిఫికేటు
 కేటాగ్, గండన గరువికే అదేష్టు యెడత ! రుక్మిణియ
 మాతినెందు నన్న త లె గె ర డు కేలడు మోడిదంతె ఎసిసెతు.
 ముసినగియ రుదదెందు యెరటె యెగ్గన్ను యెరకే తొరుత్త ముత్తె
 నగియాడినెను :

“ నోలడు, పుట్టమ్మన మదువేయిల్లి నిన్న బయకేయన్ను
 పూర్వేసువ బిడుత్తెనె, తిళియిత్తె ? ”

“ పుట్టమ్మన మదువేయిల్లియో ? పుట్టమ్మన పోమ్మగళ
 మదువేయిల్లియో ! ఎల్లవన్ను కండహాగియో ఇదే. వోదలు
 యెరటె వరదక్కిణీకేటాగ్ అళియనన్ను సమాధానపడిసెద మేలె
 అల్లవే నన్న బడవేయ ముద్ది ? ”

“ వరదక్కిణీయంతె ! నిమ్మప్ప ననగి కేటాగ్ నాను నన్న
 అళియనిగి కేటాగ్ కల్లవే వరదక్కిణీ ? ”

“ యావాగ నోలెడిరూ నిమ్మ కణ్ణముందె నమ్మప్పనే
 నింతిరుత్తానె. నిమగిణు ! ఆదిత్యవార, కళేరియిల్ల, కాగదవిల్ల ;
 ననగి ఒళగి కేలస కాలుమురిదుకేలండు బుద్దిదే. ” ఎందు
 నుడిదవళే రుక్మిణియ యెరటెబుట్టెళు. యెగ్గవాగ, అల్లయే
 ముల్లమ్మను కరేదుకేలండు కుళిత మగువిన కడగి మమతేయ
 నోలెడిదిందు నోలెడుత్త, ముద్దు ముద్దాగి మాతనాడిసుత్త
 ముందువరియిత్తిదెళు.

మల్లమ్మ వినయ-మమతెగళిరడూ బిరత నోటదింద నన్న కడగే నోడుత్త హేళిదళు:

“ నిమ్మిబ్బరదూ యడుగాటా నోడతిరువాగేల్లా ననగ. నమ్మ కాశి-శివలింగర బాళీనన కణ్ణముంద కట్టతృతి నోడిర్తి!”

అదీతక్కి-ఇద్దక్కిద్ద హాగేయే-అందు కాశి శివలింగముంద నమ్మిగే ఇళిదళు. నాను మల్లమ్మన కడగే నోడుత్త స్వాభావిక వాగియే కేళిద :

“ కాశి అందర యారు మల్లమ్మా ? ”

“ నమ్మ శివలింగన హేణతిరి ! ”

“ శివలింగ యారు ? ”

“ గొత్తిల్లేన్రి ? నన్న మగా ! ”

“ నిన్న మగన హేసరు శివలింగ పను ? హం, హం, అవను మదువి అగేదేను ? ”

మల్లమ్మన ముఖద కళియు ఒమ్మిలే ఇళిదుహోయితు. నిట్టుసిరినోడనేయే మాతనాదిదళు :

“ మదివ్వాతు, ముంజ్వాతు. బాళీ ఆతు, ఎల్లానూ బిళ్ళ. బిళ్ళకు ఆతు. నమ్మ జలమా తగోండు పను మాడొదకతి బిడ్డి యెల్లా ! పనోడ జీవ ఐతి అంత బదకకొండు ఇద్దీవి ఆతు.”

మల్లమ్మన కణ్ణగళిల్లి నీరు తుళుకితు. అనక కణ్ణీరన్ను కంతు నన్న హృదయవూ క్కొంజ క్కొంజ కరగలు తోడగితు- నహానుభూతియ స్మరదల్లి కేళిద :

“ నిన్న నోసి ఈగ ఇల్లేను మల్లమ్మా ? ”

“ ఇల్లి రాయర, ఆకి నత్తుహోగి..ఈగ ఒందు వరస అగతన బతు.”

“ అయ్యో పాప ! పనాగిత్తవళిగే ? ” నహజవాగి నాను కేళిద.

“ ಏನಾಗಿತ್ತಂತ ಹೇಳಲಿ ಯವ್ವಾ ! ನನ್ನ ಬಂಗಾರದ ಮುದ್ದಿ ಹಂತಾ ಕಾಶಿ.. ಭಾಂವೀ ಬಿದ್ದು ಸತ್ತುಹೋದ್ದು.. ”

ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಮಾತುಗಳು ನನ್ನ ಆತುರವನ್ನು ಬಾಗೃತಗೊಳಿಸಲು ತೊಡಗಿದುವು. ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದೆನು :

“ ಭಾಂವೀ ಬಿದ್ದು ಸತ್ತಳಾ ? ಅತ್ತೀಸೋಸೀ ನಡುವ ಜಗಳಿಗಿಗ ಆತೇನು ? ”

“ ಹಂತಾ ಮಾತರೀಯವ್ವಾ ! ಕಾಶಿ ನನ್ನ ತಮ್ಮನ ಮಗಳು. ನಮ್ಮ ಮನ್ಯಾಗರ ಬೆಳದು ದೊಡ್ಡಾಕಿ ಆದವಳು. ತಮ್ಮನ ಮಗಳು ಬ್ಯಾರೇ, ನನ್ನ ಮಗಳು ಬ್ಯಾರೇ ಏನಿ ? ನನ್ನ ಕಾಶೀಯಂತಾ ಗುಣವಂತಿ ಸೋಸೀ ಜೋಡೀ ಜಗಳಾಡೂ ಅತ್ತಿ ಇರಬೇಕಂದರ ಆದೊಂದು ಕತ್ತೀಸ. ಇರಬೇಕು ನೋಡ್ತಿ ಯವ್ವಾ ! ”

“ ಗಂಡಾ ಹೇಣತೀ ನಡುವ ಏನಾದರೂ ಅಂಕಡೊಂಕ ಒಂದಿ ತ್ತೇನು ಹಾಂಗಾದರ ? ”

“ ಎಲ್ಲೀ ಅಂಕಡೊಂಕರೀ ರಾಯರ ! ನಿಮಗ ಅವ್ವನವರಿಗೆ ನಡವ ಅಂಕಡೊಂಕ ಏತೆಂದರ ಯಾರಾದರೂ ಒಪ್ಪಾರೇನಿ ! ಕಾಶೀ ಹಂತಾ ಹೇಣತಿಸ್ ಕಳಕೊಂಡಮ್ಮಾಲ, ನನಗಿನ್ನ ಬ್ಯಾರೇ ಹೇಣತಿಯಾತಕ ? ನಮ್ಮ ಪರಪಂಜೇ ಯಾತಕ ?.. ಅಂತ ಶಿವಲಿಂಗ ದಿನಾಗಲೂ ಕಣ್ಣೀರ ಕಾಲ್ಪಿರ ಹರಸತಿರತಾನ.. ”

“ ಹಾಂಗಾದರ ಭಾಂವೀ ಬೀಳಲಿಕ್ಕೇನಾಗಿತ್ತು ನಿನ್ನ ಸೋಸಿಗೆ ? ಕಾಲುಗೀಲು ಚಾರಿ ಬಿದ್ದಳೇನು ? ”

“ ಅಕೀ ಕಾಲೇನೂ ಜಾರಲಿಲ್ಲ ರಾಯರ ! ನಮ್ಮನ್ನ ಕಾಡೂ ದೈವ ನಮ್ಮ ಬಾಳೇದ ಕಾಲನ್ನ ಚಾರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿತರಿ ! ”

ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಒಂದೊಂದು ಸುಡಿಯೂ ನನ್ನ ಆತುರದ ಕಾರಂಜಿಯ ಬಾಯ ಬೆಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ತೊಡಗಿತು. ನಾನಂದು ಮಲ್ಲಮ್ಮನೊಡನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲು ತೊಡಗಿದುದು, ಅವಳ ಭಾಗ್ಯವೋ ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯವೋ ಕಾಣೆ; ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದೆ :

“ ಅಂದರೆ... ನಿನ್ನ ಸೊಸೀಗೆ ಏನಾಗಿತ್ತಮ್ಮಾ ?

“ ಅದೆಲ್ಲಾ ಪಾಂಡೋರ ವನವಾಸದ ಕತೀ: ಅದನ್ನ ಕೇಳಿ ಇಲ್ಲದ ಕಿಚ್ಚಾ ನೀವ್ಯಾಕ್ರಸ್ತಾ ಹೊಟ್ಟ್ವಾಗಿ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳೋದು ? ”

ನನಗಾಗ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಾವುದೂ ಮುಂದುವರಿದು ಕರುಣಾಮೂರ್ತಿಯೊಂದು ಹೊಳೆದುಹೋಯಿತು. ಬಹುಶಃ ಅದು ಮಲ್ಲಮ್ಮನೆಂದ ಪಾಂಡವರ ಕತೆಯೊಳಗಿನ ಕುಂತಿಯ ಮೂರ್ತಿಯಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಅಡಿಯಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನಾನು, ಕುರ್ಚಿಯೊಂದನ್ನು ಎಳೆದು ಕೊಂಡು ಬಂದು, ಮಲ್ಲಮ್ಮನಿಗೆದುರಾಗಿ ಇರಿಸಿದೆ; ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡು ಮಾತಿಗಾರಂಭಿಸಿದೆ :

“ ಮಲ್ಲಮ್ಮಾ ! ಅದ್ಯಾಕೋ ಏ ನೋ, ನಿಂದೆಲ್ಲಾ ಹಿಂದಿನ ಕತೀ ಕೇಳಬೇಕೂ ಅಂತ ಮನದ ಆತುರ. ಅದನ್ನ ನೀ ನನಗ ಹೇಳತೀಯಾ ? ”

“ ನನ್ನ ಕತೀ ತಗೊಂಡು ಏನ ಮಾಡತೀರಿ ರಾಯರಾ ! ಒಂದು ದೇವರ ಕತೀ ಅಲ್ಲಾ, ದಿಂಡರ ಕತೀ ಅಲ್ಲಾ ! ಇಷ್ಟ ಮಾತ್ರ ಕರೇವು. ಯಾರಾದರೂ ಒಂದಿಲ್ಲ ಮನಸುಗೊಟ್ಟು ಕೇಳವರು ಸಿಕ್ಕಾಗ, ನಮ್ಮ ಕೇಡಿನ ಬಾಳೇದ ಉರೀನೆಲ್ಲಾ ತೋಡಿಕೊಂಡರ, ಏನೋ... ಹೊಟ್ಟ್ವಾಗಿ ಗೊಂದಿಲ್ಲ ಹಗರ ಆದ್ಯಾಂಗ ಆಗತ್ತೆ. ನಮ್ಮ ಕಾಶಿ-ಶಿವಲಿಂಗರ ಸಂಸಾರ ಅಂದರ ನೋಡ್ತಿ; ಅದಕ್ಕ ಈ ಪಾಪೀದು ಸಂದ್ರ ಕಣ್ಣ ಹತ್ತಿರ ಬೇಕು. ಗಂಡಾಪೇಣತೀ ಪ್ರೀತಿ ಅಂದರ ಇವರದ್ರ ಅಂತ ಬಟ್ಟಮಾಡಿ ತೋರಸೂ ಹಾಂಗ ಇದ್ದು ಇಬ್ಬರೂ ! ಒಂದರ ಮಾತ ಹೇಳತೀನಿ ನೋಡ್ತಿ, ಅವರು ಒಬ್ಬರನೊಬ್ಬರು ಬಿಟ್ಟು ಉಂಡ ದಿನಾ ಅಂದರ ನನಗೇನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಶಿವಲಿಂಗ ಹೊಲಕ್ಕ ಹೋಗಿರಬೇಕಲಾ ; ಎಂದಾ ದರೂ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ತಡಾಗಿಡಾ ಅದರ ‘ ನೀ ಉಂಡಬಿಡ್ಕ ಏಟೊತ್ತು ಹಾದೀ ನೋಡೊದು ! ’ ಅಂತ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಚಾಲವರದು ಹೇಳತಿದ್ದೆ ; ಅದರ ಒಂದರ ದಿನಾ ನಮ್ಮ ಕಾಶಿ ಗಂಡನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ಉಂಡಾಳೇನು ? ಮತ್ತ ಶಿವಲಿಂಗಾರೆ ಏನು ! ಊಟದ ಯಾಳೇದಾಗ ಕಾಶಿ ಎಲ್ಲಾದರೂ

ಹೊರಗ ಗಿರಗ ಹೋಗಿದ್ದರ ಆಕಿ ಬರೂತನಕಾ ಬಡಿಸಿದ ಎಡೀಗೆ ಕೈ ಹಚ್ಚಿತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನನಗೂ ಸಿಟ್ಟು ಬರತಿತ್ತು.

‘ ಸುಮ್ಮನು ಉಂಡೇಳೋ ಮೂಕಾ ! ಹಿಂದೆ ಎಂದಾರೂ ಹೇಣತಿಸ್ಸ ಕಂಡಿದ್ದೋ ಇಲ್ಲೋ ! ಅದೊಂದು ಹೇಳಿಕೇಳಿ ಹೆಣ್ಣೊಂಗಸು ; ಅದು ಮಾಡತೈತೀ ಅಂತ ನೀನೂ ಹಾಂಗೂ ಮಾಡೋದೇನು ? ’ ಅಂತ ಬೈತಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಬೈಗಳಾ ಕೇಳವರಾರು ? ಇಬ್ಬರೂ ಎದುರುಬದರಾಗಿ ಕೂತು ಉಂಡರೂನು ಇಬ್ಬರ ಜೀವಕ್ಕೂ ಸಮಾಧಾನ. ನಾ ಏನೋ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು ಬೈತಿದ್ದೆನಲಾ ! ಆದರ ನನಗೂ ಒಳಗೊಳಗೂ ಅನಸತಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡೇ ಉಣಬೇಕೂ ಅಂತ ; ಅವರು ತಮ್ಮತಮ್ಮೊಳಗೇ ಆಡತೀರೋ ಹುಡುಗಾಟಾನೆಲ್ಲಾ ನೋಡಬೇಕೂ ಅಂತ.

ಮತ್ತ ನಮ್ಮ ಕಾಶೀ ಜೆಲುವಿಕೀ ಮಾತು ಏನ ಹೇಳ್ಲೀಯಪ್ಪಾ ! ಸಾವಿರ ಮಂದಿ ಹೆಣಮಕ್ಕಳ ಸಬಾದಾಗ ಕುಂತಿದ್ದರ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತಾ ಗಾರಿ ನನ್ನ ಸೊಸೀ ! ಜೀನಗಾರ ತಿದ್ದಿ ತೀಡಿ ಮಾಡಿದ ಬಣ್ಣದ ಗೊಂಬಿ ಕೂಡಾ ನಮ್ಮ ಕಾಶೀ ಜೋಡಿಗೆ ನಿಲ್ಲಾಕಿಲ್ಲ. ಮೈಬಣ್ಣಾ ನೋಡಿದರ ಅಂತೂ ಬೆಂಕ್ಕಾಗ್ತಾಕಿ ತಗದ ಬಂಗಾರ ತಗಡು ಬ್ಯಾರೆ ಅಲ್ಲಾ, ಆಕೀ ಮೈ ಬ್ಯಾರೆ ಅಲ್ಲಾ. ಹಬ್ಬಾ ಹುಣಿವೀ ದಿನ ಅಂತೂ ಹೊತ್ತು ಮುಣುಗೂತಲೆ ಅಂದರ, ಮರೀದಲೇನು ನನ್ನ ಕಾಶೀ ದೃಷ್ಟಿ ನಾ ಇಳಿವಿ ಜೆಲ್ಲತಿದ್ದೆ. ಇದ್ದದ್ದೊಂದು ಕರೀ ಚಂದ್ರಕಾಳೀ ನೀರಿ ಉಟಗೊಂಡು, ಹಸರು ಹೂವಿನ ಕುಬಸಾ ತೊಟಗೊಂಡು, ಹಾಂಗೂ ಮನ್ಯಾಗ ಸುಳದಾಡಲಾಕ ಹತ್ತಿದಳೆಂದರ, ಆಕೀ ಕನಡೀಹಳ್ಳಿನಂತಾ ಗಲ್ಲಕ್ಕು—ಒಡಿಹೋಗಿ ಮುದ್ದುಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಲ್ಯಾ—ಅಂತ ನನ್ನ ಮನಸಿಗನಸತಿತ್ತು. ಯಪ್ಪಾ ಹೇಳತೀನ ನೋಡ್ತೀ, ನಮ್ಮ ಕಾಶೀ ಮುಗುಳನಗೀ ಮಾರಿ ಗಂಟುಬದ್ದದ್ದನ್ನ ನೋಡಿದವರು. ನಮ್ಮೊರೊಳಗ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ.

ನಾವೇನು ಬಾಕತಸು ಬೂವಿಸೀವಾ ಇದ್ದವರಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ್ದಂದರ ಒಂದು ಕೂರಿಗೆ ಹೊಲಾ. ಮನ್ಯಾಗ ಎರಡೆತ್ತು ಇಟುಗೊಂಡು, ನಮ್ಮದರ ಜೋಡೀನು ನಿಮ್ಮಂತಾ ಇದ್ದುಳ್ಳವರದು.

ಏದಾರು ಕೂರಿಗಿ ಹೊಲಾ ಹಿಡದು. ಇದ್ದದ್ದರೊಳಗೂ ನನ್ನ ಮಗಾ ಸಂತೋಸದಿಂದ ಬಾಳೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಸುಟ್ಟ ಮಾರೀ ಶಿವಗ ಅದನ್ನ ನೋಡೂದಾಗಲಿಲ್ಲ ಯಸ್ಸಾ! ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರದ ಸಡಗರಲ್ಲಾ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿ ಹೋತು....” ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿರುವ ಅಳುವನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ ಕೊಂಡು ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದಳು. ನಾನು ಅಕೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆಂದು ಮನವನ್ನೇ ಮಾರುಗೊಟ್ಟು ಕುಳಿತಿದ್ದೆ.

“ನಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಹೊಲದ ಸರಿಹೊಲಾಸ ನಮ್ಮೂರ ಗೌಡರ ಅಳಿಯ ರುದ್ರಪ್ಪಂದು. ಊರಾಗಿನ ಮಂದೆಲ್ಲಾ ಒಳಗಿಂದೊಳಗೂ ‘ರುದ್ರಪ್ಪ ಹಂತಾವಾ, ರುದ್ರಪ್ಪ ಪಿಂತಾವಾ’ ಅಂತ ಮಾತನಾಡ ತಿರೂದನ್ನ ನಮ್ಮ ಕಿವಿ ಕೇಳತಿದ್ಲೊ. ಆದರ ದೊಡ್ಡವರನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಹ್ಯಾಂಗ ಮಾಡಿದರೂ, ನಮ್ಮಂತಾ ಬಡಮಂದಿ ಬಾಯಿಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿ ರೂದಸ ಅಲ್ಲ!

ಎನ್ನಾ ಕಾಯೂದಕ, ಮೇವು ಮಿಡಚೇ ಮಾಡೂದಕ, ಹೊಲದ ಬೇಳೆ ನೋಡೂದಕ-ಅಂತ ನಮ್ಮ ಕಾಶೀನೂ ಹೊಲಕ್ಕ ಹೋಗಿಬರತಿದ್ಲು. ನಿಮ್ಮ ಹಾರೂರ ಪೆಣಮಕ್ಕಳಾಂಗ ನಮ್ಮ ಮಂದಿ ಕುಂತಲ್ಲೇ ಕುಂತರ ಬಾಳೇ ಹ್ಯಾಂಗ ಸಾಗೀತರಿ! ನಮ್ಮೂರ ಒಂದೊಂದು ಹೊಲಾ ಅಂದರ ಒಂದೊಂದು ದಿಕ್ಕಿಗಿದ್ಲೊ. ಹೊಲದಾಗ ಕಾವಲಾ ಕಟ್ಟು ಇತ್ತಂದರ ನಾವೆಲ್ಲಾರೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಕಡೆ ಹೋಗತಿದ್ಲಿವಿ. ಸನೇದ ಹೊಲಾ ಅಂತ ನಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಹೊಲಕ್ಕೂ ಕಾಶಿನ್ನ ಕಳಸತಿದ್ಲಿವಿ.

ಕಾಶಿ ಮ್ಯಾಗ್ನ ಮ್ಯಾಗ್ನ ಹೇಳತಿದ್ಲು: ‘ನೀ ಹೋಗೂ ಹೊಲಕ್ಕ ನಾನೂ ಹೋಗ್ತೀನಿ. ನೀನು ಇಲ್ಲೇ ನಮ್ಮ ಹೊಲಕ್ಕ ಹೋಗಿಬಿಡು’ ಅಂತ. ‘ದೂರದ ಹೊಲಾ, ಮುದುಕಿ ನಾನು, ನನಗ ದಣವಾಗತೈತಂತ ಪೀಂಗ ಹೇಳತಿದ್ಲಾಳು’ ಅಂತ ನಾನು ತಿಳಿದು ‘ಬ್ಯಾಡವ್ವಾ, ಅಂಟ ದೂರ ಒಬ್ಬಾಕೀನ ನಿಯೆಲ್ಲೆ ಹೋಗತೀ. ನನಗೇನ ದಾಡಿ ಆಗತೈತಿ? ನಾ ಹೋಗ್ತೀನಲಾ’ ಅಂತ ಅಂದುಬಿಡತಿದ್ಲೆ. ನಾ ಪೀಂಗ ಅನ್ನೊತ್ತೇನೂ ಕಾಶಿ ಮಾರೀ ಸಣ್ಣದು ಮಾಡತಿದ್ಲು. ಏನೂ ಮಾತಾಡದ ಹೊಲದ

ಹಾದೀ ಹಿಡೀತಿದ್ದು. ಕಡೀಕ ಬಂದು ದಿನಾ, ನಾನು ಶಿವಲಿಂಗ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಕೂತಾಗ, ಬಾಡಿದ ಮಕಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಾಶಿ ಹೇಳಿದಳು :

‘ಸಮ್ಮ ಸೆರಿಹೊಲದ ರುದ್ರಪ್ಪ.. ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲದ್ದು ಸಗಚಾಟಕೀ ಮಾಡಾಕ ಬರತಾನ. ಆ ಹೊಲಕ್ಕೆ ನಾ ಇನ್ನ ಮರೋ ಹೋಗೂವಿಲ್ಲ.’

ಕಾಶಿ ಆ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋಗೂದಕ ಬಲ್ಲೆ ಅಂತಿರೋದು, ನಾನು ಅವಳ ಮಾತು ಕೇಳದಿದ್ದಾಗ ಮಕಾ ಸಣ್ಣಗ ಮಾಡತಿರೋದು ಇದೆಲ್ಲಾದರ ಮುಮ್ ಸನಗ ಆಗ ಹೊಳದ್ದಾಗಂತು. ‘ನೀ ಯಾವುದೂ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋಗೂದು ಬ್ಯಾಡ; ಮನ್ಯಾಗ್ ಇದ್ದುಬಿಡು’ ಅಂತ ತಾಯಿ-ಮಗಾ ಇಬ್ಬರೂ ಹೇಳಿದಿವಿ. ಇದೆಲ್ಲಾ ಅಚೀ ವರಸದ ಸುಗ್ಗೂಗಿನ ಮಾತು.

*

*

*

“ದಿವಸ ಹೋದಹೋದ್ದಾಗೆಲ್ಲಾ ನಡದ ಸಂಗತಿಗೋಳೂ ಮನಸಿ ಸೊಳಗಿಂದ ಮಸಳಿಸಿ ಹೋಗತಾವಲ್ರಿ! ರುದ್ರಪ್ಪನ ವಿಚಾರನೂ ಸಮ್ಮ ನೆನಪಿನ್ಯಾಗಿಂದ ಅಳಿಸಿಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಕಾಶಿ ತನ್ನ ಚೊಚ್ಚಲ ಬಸರಿಸ ಋಯಕೀ ಉಬ್ಬಿನಾಗ ತಾ ಈ ಲೋಕದೊಳಗ ಇದ್ದದ್ದನ್ನ ಕೂಡಾ ಮರತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಳು !

ಹೋದ ವರಸ ಬಿಳಿಬೋಳಾ ಬಿತ್ತಿದ ಬೂಮಿ ಕಡಿಮಿ ಇದ್ದರೂ ಇದ್ದುಬಿ ಬೇಗೇ ಜೆಲೂ ಬಂದಿದ್ದು. ಶಿವಲಿಂಗ ಎತ್ತು ಕಟಿಗೊಂಡು ದೂರದ ಮೊಡ್ಡ ಹೊಲದಾಗ ಇರತಿದ್ದ. ಸನಗ ಉರಿಚಳೀ ಹತ್ತಿ, ಕಾಲಾಗ ನಡಿಯೂ ತರಣಾಸ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ನಾ ಮನಿಮೂಳಾಗಿ ಕೂತಿದ್ದೆ ಇಷ್ಟು.. ಮನ್ಯಾಗ ಕೂತಲ್ಲೇ ಕೂತುಗೊಂಡು ಅಡಿಗೀ ಅಂಬಲೀ ಅಟು ಮಾಡತಿದ್ದೆ. ಕಾಶಿ ಇನ್ನೂ ಕತ್ತಲಕತ್ತಲ ಇರತೆನು ಎದ್ದು, ಸಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹಕ್ಕೀಕಾಯಲಾಕ ಹೋಗತಿದ್ದು. ಹಕ್ಕೀ ಕಾಡು, ಹಿಂಡೂ ಎಮ್ಮಿಗೆ ಬಂದು ಪೆಂಡಿ ಮೇವು ತಗೊಂಡು, ನಾಕೈದು ತಾಸಿಗೆ ಮನೀಗೆ ಬರತಿದ್ದು. ಬಂದೊಂದು ದಿನಾ ಮನ್ಯಾಗ ಊಟಾ ಮಾಡಿದರ ಮಾಡಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಾದರ ಇಲ್ಲ; ಪಾಂಗ್ ಗಂಡಗಂತ ಬುತ್ತೀ ರೊಟ್ಟೀ ಕಟಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೊಂದು ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋಗತಿದ್ದು. ಪಾಪ ! ಋಯಕೀ

ಸಲುವಾಗಿ ಊಟ ಸುದ್ದಾ ನೆಟ್ಟು ಹೋಗತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕೂಲಿ ಅಳು ಹಚ್ಚಿ ಅಕಿನ್ನ ಮನ್ಯಾಗೆ ಇಟ್ಟಕೋಬೇಕೆಂದ ಬಡತನದ ಸಂಸಾರ ರಾಯರ ! ದಿನಾ ಬೆಳಗಾದರ ಕೂಲಿಗೆ ಬೋಳಾ ಎಲ್ಲಿಂದ ಆಯೊದು? ಎಂಟಾನೆಂಟು ದಿನಾ ಹಾಂಗಸ ನಡದಿತ್ತು. ಕಾಶಿ ಎನೇನೂ ಉಸ ಅನದ ಹುರುಪಿನಿಂದ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಮನಿಗೆ ಎಡತಾಕತಿದ್ದು. ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ನಾಂವಿಬ್ಬರೂ ಮನ್ಯಾಗ ಮಲಗಿದಾಗ ಕಾಶಿ ನನಗ ಹೇಳಿದ್ದು :

‘ ಅತ್ತೀ ನೋಡು, ಆ ರುದ್ರಪ್ಪ ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನ ಸಲಗೀ ಮಾತು ಆಡಿಕೋತು ನನ್ನ ಹತ್ತಿಲಿ ಸುಳದಾಡತಿರತಾನ. ನನಗ ಯಾಕೋ ಅವನ ಸಲವಾಗಿ ಅಂಚೆಕಿ ಬರಲಾಕಹತ್ತಿತೆವ್ವಾ ! ನಾಳೆಂದ ಆ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹಕ್ಕೀ ಕಾಯಾಕ ನಾಯೇನೂ ಹೋಗಬಾರದೂ ಅಂತ ಮಾಡೀನಿ. ’

ಕಾಶೀ ಮಾತು ಕೇಳಿ ನನ್ನೆದೀಗೆ ಕಲ್ಲ ಬಡದ್ದಾಂಗ ಆತು. ಒಂದಿಲ್ಲೆ ಹೊತ್ತು ಹಾಂಗಸ ಕುಂತಗೊಂಡು, ಆ ಮ್ಯಾಲ ಅಕೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ :

‘ ನೋಡು, ನಾಳೊಂದ ದಿನಾ ಹೋಗಿಬಾ ! ನನ್ನ ಗಂಡಗ ಬುತ್ತೀ ರೊಟ್ಟೀ ಕೊಡಲಾಕ ಹೋಗ್ತೀಯಲಾ, ಆಗ ಹೀಂಗಿನ ಮಾತು ಹೀಂಗ್ನ ಅಂತ ಶಿವಲಿಂಗಗ ಹೇಳಿಬಿಡು. ಬೇಕಾದರ ಕೂಲಿ ಅಳು ಇಟ್ಟಾನು. ನಾಡದಿನಿಂದ ನೀ ಹೋಗ್ನ ಬ್ಯಾಡ. ’

*

*

*

“ ಮರದಿನಾ ಹರೇ ಹೊತ್ತಿಲೇ ಎದ್ದು, ಬೇವ ಒಲ್ಲದನು ಕಾಶಿ ಹೊಲದ ಕಡೆ ಹೊಂಟಳು. ಅಕಿನ್ನ ನೋಡಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹೀಂಗ್ನ ಹೀಂಗ ಆತು. ಹೋಗೊದು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡೂ ಅಂತ ಹೇಳಿಬಿಡಬೇಕು ಅನಿಸಿತು. ಆದರ ಮಾಡೂದೇನು ? ನಾ ಅಂತೂ ಮುಂದಕ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡೂಹಾಂಗಿಲ್ಲ. ಹಕ್ಕೀ ಕಾಯಾಕೋಗೊಂದು ಬಿಡೂಹಾಂಗಿಲ್ಲ. ಇದ್ದ ಮೂರ ಕಾಳನ್ನ ಹಕ್ಕಿಮುಕ್ಕಿಕೊಂಡ ಹೋದರ ಒಕ್ಕಲಿಗ್ಯಾಗೇನು ದೊರೀಬೇಕು ? ಬರೇ ಕಂಕಿ ! ಅಂತ, ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋಗೊದು ಕಾಶಿಗೆ ಬಲ್ಲಾದದ್ದು ಗೊತ್ತಾದರೂ ‘ ಹೋಗಬ್ಯಾಡಾ ’ ಅಂತ ಅನ್ಯಾಯ ನನ್ನ ಕಡಿಂದ ಆಗಲಿಲ್ಲ ಒಡತನದ ಹೊಟ್ಟೀಕಿಡ್ಡು ಕೆಟ್ಟ ರಾಯರನ

ದಿನದ ಹಾಂಗೆ— ನಾಕ್ಕೆದು ತಾಸಿನ ಸುಮಾರಿಗೆ— ಕಾಶಿ ಮನಿಗೆ ಬಂದ್ಲು. ತಲೇಮ್ಯಾಲಿನ ಮೇವಿನ ನೆಂಡೀ ತೆಳಗ ಜೆಲ್ಲಿ ಒಳಗ ಬಂದ್ಲು. ಯಾಕೋ ಆಕೀ ಮಾರೀಮ್ಯಾಲಿನ ಕಳೆಸ ಇರಲ್ಲಿ; ನಿದ್ದೀ ಕಟ್ಟಿದವರಾಂಗೆ ಮಕಾ ಎಲ್ಲಾ ಬಾಡಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಕಣ್ಣೆರಡೂ ಒಣಕಲ ಒಣಕಲಾಗಿ, ಒಳಗ ಸಿಕ್ಕೊಂಡಾಂಗೆ ಆಗಿದ್ದೂ. ಬಂದಾಕಿ ನನ್ನ ಜೋಡೀ ಮನಸುಬಿಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡಲ್ಲಿ ಕೂಡಾ. 'ಹೀಂಗ್ಯಾಕ ಕಾಶೀ, ಹೀಂಗ್ಯಾಕ ಕಾಶೀ' ಅಂತ ನಾ ದುಂಬಾಲುಬಿದ್ದು ಕೇಳಿದರ, 'ಹೀಂಗ್ಯಾಕಂದರ ಹ್ಯಾಂಗ್ಡ ಅತ್ತೀ?' ಅಂತ ಆಕಿ, ಇಲ್ಲದ ನಗೀ ಎಳದುತಂದು ನನಗ ತಿರಿಗಿ ಕೇಳಿದ್ದು. 'ಊಟಾ ಮಾಡೇ ರೊಟ್ಟೀ ಒಯ್ದುಬಿಡು, ಹಸದಿದ್ದೀಯಾದೀತು' ಅಂತ ನಾ ಅಂದರ 'ಅಲ್ಲೇ ಹೋಗಿ ಉಣತೀನೇಳು ನಾ' ಅಂದುಬಿಟ್ಟು.

ಬುತ್ತೀರೊಟ್ಟೀ ಗಂಟು ಕಟ್ಟಿತಿರುವಾಗ, ಅದರ ಕಡೆ ಕಾಶೀ ಮನಸ ಇದ್ದಾಂಗೆ ನನಗೆ ಕಾಣಲ್ಲಿ. ಒಳಗಿಂಮೊಳಗೆ ಏನು ಎಣಿಕೀ ಹಾಕತಿದ್ಲೋ! ರೊಟ್ಟೀ ಜತೀಗೆ ತಿನಲಾಕ ಮಾಡಿಟ್ಟ ಪದಾರ್ಥಾನ ಗಂಟಿನಾಗ ಕಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಾ ಯಾತಕ್ಕೋ ಹೋಗಿ ನೋಡತೀನ! ಗಡಿಗ್ಯಾಗಿನ ಪಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲಾ ಇದ್ದಕಿದ್ದಾಂಗೆ ಇತ್ತು.

'ಅಲ್ಲ ಕಾಶೀ, ರೊಟ್ಟಿಗ ಪದಾರ್ಥ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲೇನು? ಇಂದ ಹೀಂಗ್ಯಾಕ ಅರವು ಹಾರಿದವರ ಪಾಂಗೆ ಮಾಡಲಾಕ ಹತ್ತೀದಿ?' ಅಂತ ನಾ ಕೇಳಿದೆ. ಆಕಿ ಬಂದೂ ಮಾತಾಡದ ಗಂಟು ಬಿಚ್ಚಿ, ಪಲ್ಲೇ ಹಾಕಿ ಕಟಗೊಂಡ್ಲು. ಹಾಂಗೆ ಹೊಲದ ಹಾದೀ ಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟು. ಹೋಗೂ ಮುಂದ ನಾ ಕಾಶಿಗೆ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದೆ:

'ನಾಳೆ ನಾ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋಗೂದಿಲ್ಲಂತ ಶಿವಲಿಂಗಗೆ ಹೇಳಿಬಿಡ !' ನನ್ನ ಮಾತು ಆಕೀ ಕಿವೀ ಒಳಗೆ ಸೇರಿತೋ ಇಲ್ಲೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು; ನನ್ನ ಕಡೆ ತಿರಿಗಿ ನೋಡಲ್ಲಿ ಕೂಡಾ. ನಾ ಹಾಂಗೆ ಉಳಿದಿರೂ ಒಂದೆರಡು ಮನೀ ಕೆಲಸಾ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ಹೋಗಿ ಹಾಸಗೀ ಮ್ಯಾಲ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡೆ.

*

*

*

ಹೊತ್ತು ಮುಣುಗೂದಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ನಾ ಕಾಶಿ ಬರೂ ದಾರಿ ಕಡೇನು ನೋಡತು ಕೂತುಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಒಮ್ಮಿಗಿಲೇ ಶಿವಲಿಂಗ ಮನೀ ಒಳಗ ಬಂದ. 'ಇಂವ ಯಾಕ ಈಗ ಒಂದಾ !' ಅಂತ ಮನಸು ಎಣಿಕೆ ಹಾಕತಿರೂದರೊಳಗ ಸಿಟ್ಟಿನ ದನಿಯಿಂದ ಶಿವಲಿಂಗ ಮಾತಾಡಿದ:

‘ ಇಂದ ನನಗ ಉಟಗೀಟ ಏನೂ ಬ್ಯಾಡೇನು? ಇಂದ, ಶಿವರಾತ್ರೀ ಅಂತ ತಿಳಕೊಂಡೀರೋ ಏನು ? ’

ಗಾಬರ್ಬಾಗಿ ನಾ ಕೇಳಿದೆ. ‘ ಅದ್ಯಾಕೋ ಯಪ್ಪಾ ! ಕಾಶಿ ಬುತ್ತೀರೊಟ್ಟೀ ತೊಗೊಂಡು ಆಗ ಹೋಗ್ಯಾಳಲಾ ! ಹೊಲಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲೇನು ಆಕಿ ? ’

ನನಗಿಂತಾ ಹೆಚ್ಚು ಗಾಬರ್ಬಾಗಿ ಶಿವಲಿಂಗ ಕೇಳಿದ:

‘ ಆಗ ಹೋಗ್ಯಾಳು ? ಹೊಲಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹಲ್ಲಲಾ ! ನಾ ಹಾದೀ ನೋಡಿ ನೋಡಿ, ಹಸದ ಸತ್ತು ಈಗ ಓಡಿಬಂದೀನಿ ! ’

ನನ್ನ ಎದಿಗೆ ಸಿಡ್ಲು ಒಡದ್ದಾಂಗ ಆತು ; ಏನು ಮಾತಾಡ ಬೇಕುಬೂದ ತಿಳಿದ್ದಾಂಗಾತು. ಒಮ್ಮಿಗಿಲೇ ಅಳುವು ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಅಳತಾ ಅಳತಾನು ಹೇಳಿದೆ. ‘ ದಿನಾ ಹೋಗೂ ಯಾಳೇಕ ಹೋಗ್ಯಾಳೋ ಕಾಶಿ ಇಲ್ಲಿಂದ- ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪಾ ! ’

‘ ಹಂ, ದಿನಾ ಹೋಗೂ ಯಾಳೇಕ ಹೋದರ, ಹೋಗ್ಯಾಳಾದರೂ ಎಲ್ಲೆ ? ’ ಅಂತ ಶಿವಲಿಂಗ ಗರಕ್ಕನು ತಿರಿಗಿದವನು ಹೊರಗ ಹೊಂಟಾಂವ ಹೋಗೇ ಬಿಟ್ಟ. ನಾನು ಎದೀಯೊಳಗ ನುಚ್ಚುಕುದಿಸಿಗೋತು ‘ ಈಗ ಬಂದಾರು, ಆಗಬಂದಾರು ’ ಅಂತ ದಾರಿ ನೋಡತು ಹಾಂಗ ಕುಂತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಮನ್ಯಾಗ ದೀಪಾ ಹ್ಯಾಂಗ-ಯಾವಾಗ-ಹಜ್ಜಿ ದಿನೋ ನಂದು ನನಗ ಎಚ್ಚರಿಲ್ಲ. ಊರಮಂದೀದಲ್ಲಾ ರಾತ್ರೀ ಉಟಾತು, ಉಡಿಗ್ಯಾತು, ಕೆಲಸಾತು, ಬಗಸ್ಯಾತು, ಆದರೇನು ! ಮಗಾನೂ ಇಲ್ಲ ; ಸೊಸೀನೂ ಇಲ್ಲ ! ಮಂದೆಲ್ಲಾ ಮಲಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧಿ ಮಾಡಾಕ ಹತ್ತಿತು ; ಯಾವ ಸುದ್ದೀನೂ ಇಲ್ಲ ! ನಾಯಿ, ಬೆಕ್ಕು, ಇಲಿ ಸರಾಸರಾ ಸಪ್ಪಳಾ ಮಾಡಿಗ ಡೂನೂ, ಯಾರಾದರೂ ಬಂದರೇನೋ- ಅಂಬೂ ಆಸೆಗಣ್ಣಿಂದ ತಲಬಾಗಲ

కడే నోడతిద్దే. రాత్రి సరవోత్పాదరూ యారదూ సుళువు ఇల్ల. ననగ తీరా తాళికొళ్ళిక్కి ఆగద్దాంగ ఆతూ అందర బిక్కి బిక్కి అకాకహత్తతిద్దే; అత్తు అత్తు బ్యాసర ఒంతందర దంగుబడదవర్దాంగ సుమ్మనక కూతుబడతిద్దే. పిందక్కు నన్న గండ తీరికొండ దినా రాత్రినూ ననగ పింగం ఆగిత్తు.

సరవోత్తినమ్మాగ మూరు తాసు రాత్రి ఆగిద్దిత్తు. శివలింగన కృపిడికొండ, నాకృపిడి మంది నేరికొండ హొలదవరు మసిగి కరకొండ బందరు. శివలింగ నన్న నోడిదవన 'యవ్వా నన్న కాశిన్న ఎల్లిగి కళిసికొట్టి. . ' అంతకొగి కొగి అకాకహత్తిద. ననగ పనూ తిళిద్దాంగాతు. శివలింగన జోడి బందిద్దవరన్న కాశి సలువాగి కేళిదే. 'ఊరు, కేరి, బూమి, సీమి ఒందూ లుళసల్లు; ఎల్లానూ తిరివి హాకిదివి; ఎల్లెల్లొక్కొ కాశవ్వున పత్తే హత్తిల్లు' అంత వేళిదరు. నన్న ఎదియొకగ తణ్ణీరు హనిసిద్దాంగ ఆతు. అంత నేలా గివిగాగివి తిరగలాకహత్తిత్తు. కణ్ణిగి కావళ కవిత్తు.

మొంద ననగ ఎచ్చరాదాగ నోడతీనక ఒందవరల్లారూ నన్న కృపాల్లు తిక్కుతక కూతుకొండిద్దరు. శివలింగ నన్న తలీమ్మాల కృపాడపత్త కూతిద్ద.

మరదినా జుముజుము బీళగాగొదరొళగన శివలింగన జోడి బందిద్దవరల్లారూ కాశిన్న మడుకలిక్కి మత్త హొంటరు. శివలింగ తానూ బరతీనంద. ' నీ ఇల్లీ ముదికీ హతీలేనక ఇరు ! ' అంత జులుమినాడి వేళి, ఎల్లారూ హొంటుకొదరు.

కళ్ళీ ఊరాగ సుద్ది హబ్బుదు పన తడా రాయరక ! ఎల్లా మంది బరూదు, ఆద సంగతీనేల్లా కేళిదు, నాకు మరకద మాతాడి నడదబిడదు. ఒందవరల్లారిగూ బ్యాసరిల్లడ నా పిల్లా వేళితిద్దే; శివలింగ యార కూడానూ మాతాడద ముక్కు పిడిదవర్దాంగ కూతుకొండిద

ಹೊತ್ತೇರಿ ತಾಸು ಆಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮಿಗೀಲೇ ಓಣ್ಯಾಗೆ ನಿಂತು ಯಾರೋ ಕೂಗಿ ಮಾತಾಡಿದ ದನಿ ಕೇಳಿಸಿತು:

‘ ಪಾಪ ! ಶಿವಲಿಂಗನ ಹೇಣತಿ ಕಾಶವ್ವ..ಹೂವಿನ ತ್ಲಾಟದ ಬಾಂವ್ವಾಗ ಬಿದ್ದಾಳ ನೋಡಪಾ ! ’

ಕೂತಿದ್ದ ಶಿವಲಿಂಗನ ಕಿವಿಗೆ ಈ ಮಾತು ಬೀಳೂದ ಸಡಾ, ‘ ಏನು..?’ ಕಾಶಿ..! ಬಾಂವಿ..!’ ಅಂತ ಅನ್ನ ತಿರುವಾಗನೂ ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣ ಹೋದ್ದಾಂಗ ಓಡಿಬಿಟ್ಟ. ಇದ್ದ ಜನಾ ಎಲ್ಲಾರೂ ಅವನ ಹಿಂದಿಂದ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟರು. ನನಗಾಗ ಎಲ್ಲಿ ಕಸುವು ಬಂತೋ ಏನೋ ! ಹಾಂಗ್ ಬಿದ್ದ ಕೋತ ಸದ್ದ ಕೋತ ಹೂವಿನ ತ್ಲಾಟದ ಬಾಂವೀ ಕಡೆ ನಡೆ. ಹಾದ್ಯಾಗ ಇದರಿಗೆ ಯಾರ್ಯಾರು ಸಿಕ್ಕಿದರಂಬೂ ಎಚ್ಚರ ಕೂಡಾ ನನಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಬಾಂವೀ ಹತೀಲಿ ಬಂದು ನೋಡತೀನಾ ! ತೊಯ್ದು ನೀರು ಬಿಸೀತೀರೋ ಹೆಣಾ ತಗದು ದಂಡೀಮ್ಯಾಲ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಶಿವಲಿಂಗ ಹೇಣದ ತಲೀ ತನ್ನ ತೊಡೀಮ್ಯಾಗ ಇಟಗೊಂಡು ‘ ನನ್ನ ಕಾಶಿ ! ನನ್ನ ಕಾಶಿ ! ’ ಅಂತ ಬಪಾಪಾಡತ ಕೂತುಕೊಂಡಿದ್ದ. ಆಗ ನಾನೂ ಹೋಗಿ ಬೇಕಾ ದಮ್ಮ ಕೂಡಕೊಂಡೆ, ಬಡಕೊಂಡೆ, ಅತ್ತೆ, ಕರೆದೆ, ಎಲ್ಲಾ ಮಾಡಿದೆ; ಆದರ ನನ್ನ ಹೋದ ಕಾಶೀ ಬೇವ, ಈ ಪಾಪಿಗೆ ಏನ ಮಾಡಿದರ ಸಿಗೂ ಹಾಂಗಿತ್ತು ? ನೀರಾಗ ಬಿದ್ದು ನೆನದು ಮುದ್ದಿಮುದ್ದಿ ಆಗಿರೂ ನನ್ನ ಕಾಶೀ ಮಕದ ಕಡೆ ನೋಡಬೇಕಂದರ ನನ್ನ ಕಡಿಂದಾಗವೊಲ್ಲದು. ಉಬ್ಬಿರೂ ಕಣ್ಣು, ತೆರದ ಬಾಯಿ, ಹರವಿ ಬಿದ್ದಿರೂ ಕೂದಲಾ ಇವೆಲ್ಲಾ ನನ್ನ ಬಣ್ಣದ ಗೌರಿಯಂತಾ ಕಾಶಿನ್ನು..ಬೇತಾಳದ್ದಾಂಗ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದು.

ರೀತೀ ಪ್ರಕಾರ ಪಂಚನಾಮೇ ಬಂದು ಆಗಬೇಕಲಾ ರಾಯರ ! ಗೌಡರು ಬಂದರು, ಶಾಸೋಗರು ಬಂದರು, ಪಂಚರು ಬಂದರು; ವಾಲೀಕಾರರಂತೂ ಮೊದಲ ಬಂದಿದ್ದರು. ಪಂಚನಾಮೇಕಂತ ಬಂದವ ಲೆಲ್ಲಾ ನಿಬ್ಬಣಕ್ಕೆ ಬಂದವರ್ದಾಂಗ ನಗತಾ ಕೆಲೀತಾ ಹಾಸಿದ ಗುಡಾರದ ಮ್ಯಾಲ ಕೂತುಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಎಲೀಅಡಿಕೇನು ! ತಂಬಾಕೇನು !

ಕುಟ್ಟಾಬೀಡೇನು ; ಎಲ್ಲಾನೂ ನಡೆದಿತ್ತು ! ಯಾರ ಹೊಟ್ಟೆ ಕಡದರ
ಯಾರು ಅಜವಾನ ಮುಕ್ಕವರು ರಾಯರ ! ಗೌಡರು- ಇವರು ರುದ್ರಪ್ಪನ
ಮಾವ- ಬೀಡೀ ಸೇದತನ ಸೇದತನನ ಈರಪ್ಪಸೆಟ್ಟರ ಕಡೆ ನೋಡಿ
ಹೇಳಿದರು :

‘ ಈ ಅತ್ತೀ ಮನೀ ನೊಸೆಂದರ ಹಣಬಾರಾನನ ಇದು, ಸುಮ್ಮ
ಸುಮ್ಮನ ತಮ್ಮ ಬೀವಾ ಕಳಕೊತಾವು. ಮತ್ತ ಮನ್ಯಾವರದಾರೇ
ಮೋಚಾ ಏನ ಹೇಳ್ಲಿ ! ಕಾಡೂ ಮುಂದ ಕಾಡತಾರ, ಸತ್ತಮ್ಯಾಲ ಸುಮ-
ಸುಮ್ಮನ ಬಡಕೋಳಾಕ ಹತ್ತಾರ. ಲೋಕದ್ದೆಲ್ಲಾ ಮಜಾನನ ಏತಿ ! ’

ಸೆಟ್ಟರು ಏನೂ ಮಾತಾಡದ ‘ಆ-ಹಾ-!’ ಅಂತ ಬರೇ ನಕ್ಕುಬಿಟ್ಟರು.
ಗೌಡರ ಮಾತು ಕೇಳಿ, ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯುಗ ಬಾರಾ ಕಲಸಿದ್ದಾಂಗಾತು.
ಶಾನಭೋಗರು ಪಂಚನಾಮೇದ ದಸಿಂದನ ಅವಸರಾ ಮಾಡಲಾಕ ಹತ್ತಿ
ದರು. ಅಂದ ಅವರ ಮನ್ಯಾಗೇನೋ ಹಬ್ಬ ಇತ್ತಂತ, ಅದಕ್ಕ ಲಗೂನನ
ಮನಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತಂತ.

ಈರಪ್ಪಸೆಟ್ಟರು, ಯೆಂಕಪ್ಪರಡ್ಡಿ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ, ನಮ್ಮ ಶಿವಲಿಂಗನ್ನ
ಬಂದು ಕಡೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಹೋದವರು ತಾಸಿನ ತಾಸು
ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಮ್ಯಾಲ ಗೌಡರು ಶಾನಭೋಗರು ಕೂಡಿ ಅವರಿದ್ದಲ್ಲಿ
ಗೇನನ ಹೋದರು. ಮತ್ತೊಂದು ತಾಸು ಏನೇನೋ ಅರಡಾಟ ಅಲ್ಲೆ
ನಡೀತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಎಲ್ಲಾರೂ ಕೂಡಿ ಬಂದರು; ಪಂಚನಾಮೇದ ಕೆಲಸಾ
ಮುಗಿಸಿದರು. ‘ ಹೊಟ್ಟೆಕಡತ ಎದ್ದು, ನೋವು ತಾಳಲಾರದ
ಜಾಂವ್ಯಾಗ ಬಿದ್ದಳು ’ ಅಂತ ಬರದು ಮ್ಯಾಲಕ ತಿಳಿಸಿದರು. ನಾವು
ತಾಯಿಾ ಮಗಾ ಇಬ್ಬರೂ ಕಾಶೀ ರಿಣಾ ಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಮನಿಗೆ ಬರಬೇ
ಕಾದರ ಹಗಲು ಇಳಿಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು.

※

※

※

ಮುಂದ ಏದಾರು ದಿನಾ ಹೋದ ಮ್ಯಾಲ ಬಂದು ದಿನಾ, ನಾನು
ಶಿವಲಿಂಗನ್ನ ಕೇಳಿದೆ. ‘ ಆ ದಿನಾ ಈರಪ್ಪಸೆಟ್ಟ, ಯೆಂಕಪ್ಪರಡ್ಡಿ ನಿನ್ನ
ಯಾತಕ್ಕ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದು ? ’

‘ అదన్నేల్లా తోగోండు పన మాడతే బిడవ్వా నీను! ’ అంత వివలింగ అందుబిట్ట; నా సుమ్మగావే. ఆవర నాను మకా నణ్ణదు మాడి సుమ్మగొ క్కొత్తద్దన్న వివలింగన కడింద నోడొదొదాగల్గిల్లేనో! తానాగే యేళిద :

‘ నోడొదు యవ్వా ! ఈ గొడ శాసభోగరు, ఇంతాదేనెరే ఆదీతేలొ ఇల్లొ అంత వాదీ నోడతక కుంతిరతార. ఆవోత్త పనాదరొ క్కొడదిద్దర, గొడతా అత్తి క్కొడి బడదు బాంవ్వాగ జేల్లొర. . అంత బరదు వాకతీని అంత అవరేల్లా రొ వేదరిసిదరు. ’

‘ వాంగాదర నీ పను క్కొట్టిను? ’

‘ పల్లెదు క్కొడొదు? క్కొడదిద్దర అంతొ సరవా ఇద్దిల్ల ! సుమసుమ్మన నీన్న తోగోండు కజేరి కట్టి తిరగొ పరసంగ! ’

‘ వంగాదర పను మాడిది? ’

‘ మాడొదేను ! సుగ్గి ఆద మ్మాల క్కొడతీని అంత వేళిదే. తిప్పయ్యనవరు నడవొగి, గొడతా కులకణ్ణిగి తమ్మ వేసరినిందు కాగదా బరదుక్కొట్టరు. నడవొదవరన్న ముణగునొద్యేతే ! ఇందిల్లా నాళ క్కొడలొకక బీకలొ! ’

‘ ఎమ్మ క్కొడబీకంత కరారాగేతి వివలింగా? ’

‘ ముమ్మరు రువాయీ! ’

‘ అయ్యోయ్యో! ’ అంత అందే. నన్న ఎదీ ఒడదువొలెతు. ‘ కాశి తా వోగొగొదల్లదక మనీ ఎల్లా తొళకొండు నడద బిట్టక. .! ’ అంత అందు వోట్కొగిన లురీ వొరగ వాకిదే. వివలింగ మకాబాడిసికొండు మంకన్నాంగ కుంతుకొండిద .

సత్తద్దు తన్న బాయాగ మణ్ణ వాక్కొండు వోలెగత్తేతి. ఇద్దవరదేల్లానొ నడదక నడిబీకల్లి ! సుగ్గిదినా ఎల్లా తీరి, తిరిగి లుగొదీ వట్టనొ బందవొలెతు. బీకద బీకేనేల్లా కుట్టిక్కి వొరిదరొ, వొలద యజమానర తేరగి వణా ముట్టబీకాదర

ಕುರಿಕ್ಕಾಣ ಬಿದ್ದುಹೋದೂ. ಶಿವಲಿಂಗ ಗೌಡರಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಗಡುವು ಉಗಾದೀತನಕಾ ಅಂತಿತ್ತು. ಉಗಾದಿ ಆಗೂದೂ ತಡಾ, ಗೌಡರು ತಿಪ್ಪಯ್ಯನ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದರು. ತಿಪ್ಪಯ್ಯನ ಸಮ್ಮ ಮನಿಗೆ ಸಂಜೆಮುಂಜಾಲೆ ಎಡತಾಕಲಾಕಹತ್ತಿದ. ಹೊಟ್ಟೆ ಕಾಳೆಂದ್ ಪಂಜೇತಿಬಂದಿರುವಾಗ, ಮುನ್ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ತರಬೇಕೆಲ್ಲೆಂದ ರಾಯರ ! ಇದ್ದ ಚಿಂತಿವೊಳಗಡ ತಾಯಿಮಗಾ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿ ಕಳೀತಿದ್ದಿವಿ.

ಕೆಟ್ಟಯಾಳೇ ಅಂದರ ಸಮಗ ಎಂತಾದು ಹತ್ತಿದ್ದೀತು ರಾಯರ ! ಇಂತಾ ಯಾಳಿದಾಗ ಸನ್ನ ಸಣ್ಣ ಮಗಳ ಗಂಡ ತೀರಿಕೋಬೇಕು ! ದುಕ್ಕ ಬರಲಾಗ ಹತ್ತಿದೂ ಅಂದರ ಬಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಹಾಂಗ್ ಬರಲಾಕು ಹತ್ತತಾನ. ಹರೇದ ಮಗಳು ಬಂದು ಮನ್ನಾಗ ಕುಂತುಬಿಟ್ಟು ; ಮಗಳ ಗಂಡ ಸತ್ತ ದುಕ್ಕದವರಂತ ತಿಳಿದೋ ಏನೋ ! ಬಂದೆರಡು ತಿಂಗಳು ತಿಪ್ಪಯ್ಯನ ತಗಾವೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆ ಮ್ಯಾಲ ಮತ್ತ ಎರಡೂ ಯಾಳೇ ಬರೂದಕ ಸುರೂಮಾಡಿದ.

ಶಿವಲಿಂಗನ ಬಂದೆರಡು ಸಾರೆ ನಾ ಹೇಳಿದೆ: ' ಹರೇದ ಮಗಳನ್ನ ಎಷ್ಟು ದಿನಾ ಅಂತ ಮನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಾದು ? ಎಲ್ಲಾಂದರೂ ಬಂದು ಜಿಲ್ಲೋ ಮನೀ ನೋಡಿ ಉಡಿಕೀಮಾಡಿಕೊಟ್ಟುಬಿಡು ; ತೆರವಿನ ಹಣಾ ಏನಾದರೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬಂದರ, ಅದರಾಗ ನಿನ್ನಗೂ ಬಂದು ಎಲ್ಲಾಂದರೂ ಹೆಚ್ಚು ನೋಡಿದರ ಬಂದೀತು ! "

ನಾ ಹೇಳಿದಾಗೆಲ್ಲಾ ಶಿವಲಿಂಗನದು ಬಂದೂ ಉತ್ತರ: ' ನನ್ನಗ್ಯಾತಕ್ಕು ಬೇಕು ಯವ್ವಾ ಇನ್ನಮ್ಯಾಲ ಹೇಣತಿ, ಸಂಸಾರಾ ! ಇರೂತನಕಾ ಎಲ್ಲಾಂದರೂ ದುಡುದು ಹೊಟ್ಟೀತುಂಬಿಕೊಂಡರ ಆತು ! ' ಶಿವಲಿಂಗನ ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿದಾಗೆಲ್ಲಾ ಸನ್ನ ಕಳ್ಳಿಗೆ ಕೊಳ್ಳೇಚುಚ್ಚಿದ್ದಾಂಗ ಆಗತಿತ್ತು.

ತಿಪ್ಪಯ್ಯನ ತೊಂದರಿ ತಲಿಬ್ಯಾಸರಿಕೀ ಕೊಟ್ಟಿತು. ' ಹುಡಗೀ ಉಡಿಕೀ ಕಾರೇ ಆಗೂತನಕಾ ತಡಿ; ಬಂದ ತೆರವಿನ ಹಣಾ ಕೈಯಾಗಿಂದ ಕೈಯಾಗ ನಿನ್ನಗ ಎಣಿಸಿ ಕೊಡತೀನಿ' ಅಂತ ಶಿವಲಿಂಗ ಅನಗ ಹೇಳಿದ. ತನ್ನ ರೂಪಾಯಿ ಬರತಾವಂತ ಬರೋಸ ಅನಿಸತೀನೊ ತಿಪ್ಪಯ್ಯನ ! ಕಾರೇ ಆಗೂತನಕಾ ಮನೀಗೇನು ಬರಲಿಲ್ಲ !

ನಾಗರವಂಚವಿಾ ದಿನಾಂಕ ಮಗಳ ಉಡಿಕೇ ಕಾರೇ ತೀರಿತು. ಕರ್ಚುಕಂದಾಯಾ ಹೋಗಿ ಉಳಿದ ಇನ್ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ತೆರವನ ಹಣಾಸ- ತಿಪ್ಪಯ್ಯನ ಮುಟ್ಟಿಸಿಟ್ಟ ಶಿವಲಿಂಗ. ಹೊಟ್ಟೆಕಳ್ಳ ಮಾರಿ ಕೊಂಡರ, ಆ ಹಣಾ ಸುದ್ದಾ ನಮಗ ದಕ್ಕಲಿಲ್ಲ ಯವ್ವಾ !

ಮಾಡಿದ ಮಂದೀ ಹೊಲಾ ಎಲ್ಲಾ ಬ್ಯಾಸಗ್ಯಾಗಿಸ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಮುಂಗಾರೀ ಮಳೇ ಆಗದ್ದಕ್ಕ ಮೇವಿಂದು ಮನ್ಯಾಗ ಪಂಚೇತಿ ಒಂತು. ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಕಾಕೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತ ತಿಪ್ಪಯ್ಯನ ಇನ್ನೂ ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಅದಕ್ಕಂತ ಮನ್ಯಾಗಿನ ಎಮ್ಮಿ, ಎರಡೂ ಎತ್ತು ಸಂತಿಗೊಯ್ದು ಮಾರಿ ಬಂದದ್ದಾತು. ಮೇವಿಲ್ಲದ ದಿನದಾಗ ದನಾ ಕೊಳ್ಳವರ್ಯಾರು ? ಅಂತ ಎಡ್ಡು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದದ್ದು ಹೋಗಿ ಆರಿಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಕೈಗೆ ಬರಬೇಕಾದರ ಸಾಕಬೇಕಾಗಿಹೋತು. ಅದರೊಳಗ ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ತಿಪ್ಪಯ್ಯನ ಸಾಲಕ್ಕ ತೀರಿದೂ. ಉಳಿದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಮನೀಕರ್ಚಿಗೆ ಆದೂ.

ಈ ವರಸ ನಮ್ಮ ಕಡೆ ಹಿಂಗಾರೀ ಮಳೇನೂ ಹಾಂಗಸ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟು. ಉತ್ತರೀ ಹಸಾ ಮಳೇ ಅಂದರ ಬಕ್ಕಲಿಗ್ಯಾಗ ವಚನಾಕೊಟ್ಟ ಮಳೇ ಅಂತಾರಲ್ಲಿ! ಅವು ಸುದ್ದಾ ಹಲ್ಲುತಗದು ಅಣಗಿಸಿ ಅಣಗಿಸಿ ಹೊಂಟು ಹೋದೂ. ಉರಂತೂರಲ್ಲಾ ಬೇಕೇ ಇಲ್ಲಾ, ಮನ್ಯಾಗ ಸಿಲಕೇ ಕಾಳಿಲ್ಲ, ಅಂದಮ್ಯಾಲ ಇದ್ದೂರಾಗ ನಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬೂ ಬಗೀಹ್ಯಾಂಗ ರಾಯರಸ ! ಅದಕ ತಾಯಿಾ ಮಗಾ ಇಬ್ಬರೂ ಮನಿಮಾರು ಬಿಟ್ಟು, ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೀವಿ; ನೋಡ್ತಿ ರಾಯರ ! ನಮ್ಮ ಮನೀ ಸಿರಿ, ಸಂಪತ್ತು, ಸುಕಾ, ಸಂತೋಸಾ ಎಲ್ಲಾ ನೂ... ನಮ್ಮ ಕಾಶಿ ಹೊತಗೊಂಡು ಹೋದ್ದಾಂಗ ಮಾಡಿದಳು ನೋಡ್ತಿ..”

ಮಲ್ಲಮ್ಮ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಉಸಿರು ಹಾಕಿ, ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸತೊಡಗಿದಳು. ನಾಸು ತುಂಬುತಳುಕಲಿರುವ ಕಂಬನಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಜಂತಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ತೊಡಗಿದೆ.

ಸೋಂಕುರೋಗ

ಹೆಂಡತಿ ಬದುಕಿರುವ ವರೆಗೂ ಮೋಹನರಾಯರಿಗೆ ಸಂಸಾರದ ಏಜಾರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ರಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬಾರದಂತಹ ಎರಕ್ತಿ. ಅಸ್ಥಿತಸ್ಥಿ ತ್ರೀಕಂಠಭಟ್ಟರು ರಾಯರ ಕಣ್ಣೆದುರು ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಸಾಕು; ಅದ್ವೈತ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಚರ್ಚೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಬಿಡುವರು ರಾಯರು. ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಮಾಯಾವಾದದಲ್ಲಿ, ಅದ್ವೈತಿಗಳಾದ ಭಟ್ಟರಿಗಿಂತ ದ್ವೈತಿಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ರಾಯರಿಗೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಶ್ವಾಸ; ಎಂತಲೆ 'ಹೆಂಡಿರು-ಮಕ್ಕಳು, ಮನೆ-ಮಾರು ಎಲ್ಲವೂ ಮಿಥ್ಯಾ-ಶೂನ್ಯ-ಸುಳ್ಳು-ಹುಸಿ' ಎಂದು ಖಂಡಿತ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವರು.

ಪುರೋಹಿತ ಸೀನಸ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಮನೆಗೆ ಬಂದರಾಯಿತು, ರಾಯರಲ್ಲಿ ಭಗವದ್‌ಭಕ್ತಿಯ ಆವೇಶವಾಗುವುದು. ಆಗಿನ ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ದಾಸಕೂಟದ ದ್ವೈತಶ್ರದ್ಧೆಯ ಕಾರಂಜಿಯೇ ಪುಟಿಯುತ್ತಿರುವುದು. ಸಂಸಾರವನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ ನುಡಿದ ಹರಿದಾಸರ ಹಾಡುಗಳು ಮಾತುಮಾತಿಗೂ ಮುಂದುವರಿದು ನುಗ್ಗುವುವು.

ಪಕೀಲ ಮಾಧವರಾಯರನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೆಲ್ಲ ರಾಯರ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೀತಿ, ಋಮ್ತೆ ಆವರ ಮೈಯನ್ನೆ ಮರೆಯಿಸಿಬಿಡುವುದು.

“ಎನು ಮಾಧವರಾವ್, ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಿಂಕಿಹತ್ತಿಹೋಗಿದೆ. ಇಂತಹ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿತವರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನಾವು ಕೈಮುಚ್ಚಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ? ಪರದಾಸ್ಯದ ಬಲೆಯು ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡವನ್ನು ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಬಿಗಿಯುತ್ತಲಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶಬಾಂಧವರು ಬಡತನದ ಬೇಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದು ಬೇಗುದಿಗೊಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡಿರು, ಮಕ್ಕಳು, ಮನೆ, ಮಾರು ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ ಇದೆಲ್ಲಾ? ನಾನಂತೂ ಕಾಲವನ್ನೆ ಎದುರ

ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ. ಈಗ ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬೇಕಾದುದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಭಾರತೀಯನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪರದೇಶೀಯರ ದೇಶಪ್ರೇಮವನ್ನು, ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ನಾವು ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇಟಲಿ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡು, ರಷ್ಯಾ, ಜರ್ಮನಿ ಯಾವ ದೇಶವನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ; ಅಲ್ಲಿಯವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ದೇಶಾಭಿಮಾನದೊಂದು ಸಂಸಾರವೆಂದರೆ ಕಾಲುಕಸ !”

ಹೀಗೆಂದು ಮಾತನಾಡುವಾಗಿನ ರಾಯರ ಹಾವ-ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ಕಳವಳದ ತೆರೆಗಳೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿನ ಸಂಸಾರತ್ಯಾಗದ ನಿರ್ಣಯವೂ ತುಂಬಿ ಮೊರಸೂಸುತ್ತಿರುವುವು. ಇವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ವಕೀಲರ ದೇಶಪ್ರೀತಿಯು ಬಂದಕ್ಕೆ ಎರಡಾಗುವುದು.

ಸ್ನೇಹಿತರೊಂದಿಗೆ ಸಂಭಾಷಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೆಲ್ಲ ರಾಯರು ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜೀವನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರಾಶಾವಾದದ ಮಳೆಯನ್ನೆ ಸುರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಇವರ ನಿರಾಶಾವಾದವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಒಬ್ಬಬ್ಬರು ಅವನಾಹಿತ ಸ್ನೇಹಿತರು ‘ತಾವು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಂಸಾರದ ನೊಗಕ್ಕೆ ಕೊರಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೋ ಕೊಡಬಾರದೋ ?’ ಎಂದು ವಿಚಾರದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕಾಣದೆ ಪೇಚಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಯರ ಸಂಸಾರವಿರತಿಯ ಕಥೆಯು ಊರಲ್ಲಿ ಬೀದಿನಾತಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದೇತಕ್ಕೇ ಹಾಗಾಗಬಾರದು ? ‘ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಮಾಯಾವಾದದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವತಾರತಾಳಿದವರಿವರು’ ಎಂದು ಶ್ರೀಕಂಠಭಟ್ಟರು ಕಂಡವರೆವರು ಕೊಂಡಾಡುವರು. ‘ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ತಿಷ್ಠಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದವರಿವರು’ ಎಂದು ಸೀನಪ್ಪಾಚಾರ್ಯರು ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಸಾರುವರು. ದೇಶಭಕ್ತರಂತೂ ಉಪನ್ಯಾಸಪೀಠದಮೇಲೆ ಸಿಂತು. ರಾಯರು ಮಾಡಲಿರುವ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗವನ್ನು ಗಂಟೆಗಟ್ಟಲೆ ಗಾಳಿಯೊಂದಿಗೆ ಹಾರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲವಾದರೂ ರಾಯರ ಸಡತೆಯು ಅವರ ತೀರ ಹತ್ತಿರದವರಿಗೆಲ್ಲ ವಿಚಾರಣೀಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿಂತೇನೋ ಸಿಜ !

ಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತಾಗ ರಾಯರಿಗೆ ಮೂವತ್ತು ಮೂವತ್ತೊಂದು ವರ್ಷಗಳಿರಬಹುದಿಷ್ಟೆ ! ಇವರ ಮದುವೆಯದೊಂದು ತಮಾಷೆಯ ಕತೆಯೆ ಆಗಿದೆ. ರಾಯರು ಹದಿನೇಳು ವಯಸ್ಸಿನವರಿರಬಹುದು; ತಾಯಿಗೆ ಮದುವಣಿಗೆ ಮಗನನ್ನು ನೋಡುವ ಒಯಕೆಯಾಯಿತಂತೆ. ತಂದೆಯವರಿಗೂ ಈ ಮಾತು ಬೇಕಾಗಿಯೇ ಇರಬಹುದು. ರಾಯರ ಸೋದರಮಾವ—ತಾಯಿಯ ಅಣ್ಣ—ಇವರಿಗಾಗಿಯೇ ಒಬ್ಬ ಮಗಳನ್ನು ಹೆತ್ತು, ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಂಕಲ್ಪಸಿದ್ಧಿಗೆ ಸಾಧನವನ್ನು ಒಪಗಿಸಿದ್ದರು. ಹುಡುಗಿಗಾಗ ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷದ ವಯಸ್ಸು. ಲಗ್ನ ಸಮಾರಂಭದ ಸಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಾಯಕ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿ ನೋಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ರಾಯರ ಎಳೆಯತನದ ಅತುರವು, ಕಸ್ಟೆಯ ಚೆನ್ನು-ಚೆಲ್ವು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದರ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿ ನೋಡಬೇಕಾದರೂ ಏತಕ್ಕೆ ? ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಮದುವೆಯ ಸಮಾರಂಭವು ನೆರವೇರಿತು.

ವಧುವಿಗೆ ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ, ಮೂಗು, ಜಾಯಿ, ಹಲ್ಲು, ನಾಲಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಇದ್ದುವು. ಕೈಕಾಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಬಡಕಲು; ಮದುವೆಯ ಹಣ್ಣಿನ ಕೈಕಾಲುಗಳೇನು ಗರುಡಿಯಾಳುಗಳ ಕೈಕಾಲುಗಳಂತಿರಬೇಕೇ ? ಮೈಬಣ್ಣ ಕಪ್ಪೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳಿದರೆ ರಾಯರ ತಾಯಿಯ ಕಿಡಿಗಣ್ಣಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತಾದುದರಿಂದ, ಮೈಬಣ್ಣ ' ನಸುಗೆಂಪು ' ಎಂದೋ ' ಮಾಸಲುಗೆಂಪು ' ಎಂದೋ ಜನ ಮಾತನಾಡಿರಬಹುದು. ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ' ರಂಗೂ ' ಎಂದು ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ಗಂಡನ ಅಧಿಕಾರ ತನುಗೆ ದೊರಕಿದ ಅಭಿಮಾನವು ರಾಯರ ಎದೆಯನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಿರಲೂ ಬಹುದು.

*

*

*

ಮದುವೆಯಾದ ಮರುವರ್ಷವೆ ರಾಯರು ತಮ್ಮ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಮೊದಲನೆಯ ವರ್ಷವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ರಾಯರು ತಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗತನವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರು. ಎರಡನೆಯ ವರ್ಷವನ್ನು ನಾಗರಿಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಜೀವನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಒದುಕಿಗೆ ಆಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು. ತರಗತಿಯ

ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೇ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ರಾಯರು ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸೋತುದು ಎಂದೂ ಇಲ್ಲ.

ಮೊದಲಿನ ಎರಡುಮೂರು ವರ್ಷ, ಗಂಡ-ಹೆಂಡಿತಿಯರು ಒಂದೆ ಒಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಇರುವ ದಿನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಹುಡುಗಿ ಚಿಕ್ಕವಳು; ತಾಯ್ತಂದೆಗಳಿಗೆ—ಅಪರೂಪದ—ಒಬ್ಬಳಿ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು; ಎಂತಲೆ ಎಂದಾದರೂ ನಾಲ್ಕೈಂಟು ದಿನ ಬಂದರೆ ಅತ್ತೆಯ ಬಳಿಯಿದ್ದು ಮರಳಿ ತಪರೂರಿಗೆ ಹೋಗಿಬಿಡುವಳು.

ಅತ್ತೆ-ಮಾವಂದಿರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಅಳಿಯನನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದ ಹವಣಿಕೆ. ಎಂತಲೇ 'ಈ ಸಲದ ಬೇಸಿಗೆಯ ಬಿಡುವಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೇ ಬರಬೇಕು' ಎಂದು ರಾಯರಿಗೆ ಮಾವನವರಿಂದ ಕಾಗದ ಬಂದಿತು. ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ರಾಯರೂ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೇನು? ಹೊರಡಲಿರುವ ಮೊದಲ ದಿನವೇ ಮಾವನವರಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಗದ ಬಂದಿತು. 'ನಿಡುಬಿನ ಸಿಡುಗು ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬುವುದೆಂದೂ ಆದುದರಿಂದ ಈಗ ನೀವು ಖಂಡಿತ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಾಗದೆಂದೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಿತು. ರಾಯರಿಗೆ ತುಂಬ ನಿರಾಶೆ.

ಊರಲ್ಲಿಯ ಸಿಡುಬಿನ ರೋಗ ರಾಯರ ಹೆಂಡತಿ ರಂಗಕ್ಕನಿಗೂ ತಗುಲಿಕೊಂಡಿತು. ಬದುಕಿ ಉಳಿದುದೇ ಪೆಚ್ಚಿನದೆಂದು ಪೇಳಬೇಕು. ಬೇವದ ಮೇಲೆ ಬಂದಿದ್ದ ಪ್ರಸಂಗವು ಎಡದ ಕಣ್ಣೊಂದನ್ನು ಕಸಿದು ಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು. ಸಿಡುಬಿನ ಮಜ್ಜೆಗಳಿಂದ ಹುಡುಗಿಯ ಮುಖವು ಹೊತ್ತಿದ ದೋಸೆಯಂತಾಯಿತು.

*

*

*

ಪಟ್ಟಣವಾಸದ ಮೂರನೆಯ ವರ್ಷವು ರಾಯರಿಗೆ ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಳಿಯತೊಡಗಿದ್ದಿತು. ಇಪ್ಪತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ವರ್ಷದ ಮೊದಲುಹರೆಯದ ವಯಸ್ಸು; ಮನಸ್ಸು ಎಂತೆಂತಹವೋ ಬಿಸಿಲುಗುದುರೆಗಳನ್ನು ಬೆಂಬಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದಿತು. ಆಗ ರಾಯರಿಗೆ ಮಾವನವರಿಂದ ಕಾಗದವೊಂದು ಬಂದಿತು : 'ದೀಪಾವಳಿಯ ರಜೆಯಲ್ಲಿ

ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೇ ಬರಬೇಕು. ' ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಅದರಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಮಾವನ ಮನೆಗೆ ಹೊರಡಬೇಕಾದ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ರಾಯರು ಹೊರಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ರಾಯರ ರೂಪವು ಚೆನ್ನಾದುದು : ರೂಪಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ರಸಿಕತನದ ವೇಷಭೂಷಣಗಳ ಅಳವಡಿಕೆಯಾಯಿತು. ತುಂಬಿದ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದಲೇ ರಾಯರು ಮಾವನ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಆದರೆ ಏನಾಯಿತೇನೋ ! ಅಳಿಯತನಕ್ಕೊಂದು ಬಂದಿದ್ದ ರಾಯರು ಏನೇನೋ ನೆಸಗಗಳನ್ನೊಡ್ಡಿ, ಬಂದ ಮರುದಿನವೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟರು. ದೀವಳಿಗೆಯ ರಜೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದರು. ಆಗ ನೋಡಿದರೆ ಮುಖದಮೇಲೆ ಮೊದಲಿನ ಕಳೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ತುಟಿಯಮೇಲೆ ಹಿಂದಿನ ಹುಸಿನಗೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಾತಿಗೆ ತುಂಬ ಮಿತಿಯು ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಚಾರಮುದ್ರೆ. ಅದನ್ನು ಮರೆಮಾಡಲಿಕ್ಕೊಂದೇ ಇರಬಹುದು—ಯಾವಾಗಲೂ—ಮೂಗಿನ ಮುಂದೆ ಅಭ್ಯಾಸದ ವುಸ್ತು. ಮಗನ ಈ ಅಭ್ಯಾಸದ ಅಭಿನಯವು ತಾಯಿ—ತಂದೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನೇ ಹುಟ್ಟಿಸಿರಬಹುದು.

*

※

※

ರಾಯರು ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಓದನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಕಾಲೇಜನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂಗಡಿಗರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ' ಮದುವೆ ' ' ಹೆಂಡತಿ ' ಎಂದು ಮಾತುಗಳನ್ನೆತ್ತಿದರೆ, ಔದಾಸೀನ್ಯ-ಅಸಮಾಧಾನಗಳ ಮೋಡವು ರಾಯರ ಮುಖವನ್ನು ಮುಸುಕಿಬಿಡುವುದು. ತುಂಬ ಮಾತಿನ ರಭಸದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಅವರ ನಾಲಗೆ ತಡೆದುಸಿಲ್ಲುವುದು. ಸಂಸಾರವಿರಕ್ತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭವು ರಾಯರ ಕಾಲೇಜಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೇ ತಲೆದೋರಿತು.

ಮರುವರುಷವೆ ಹುಡುಗಿ ಋತುಮಿತಿಯಾದ ವಿಷಯ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಪ್ರಸ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ತಂದೆಯವರ ಕಡೆಯಿಂದ ಅವಸರದ ಕರೆಬಂದಿತು. ಅಭ್ಯಾಸದ ನೆಸದಿಂದ ರಾಯರು ಪ್ರಸ್ಥವನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನೂಕಿದರು. ರಾಯರ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯ ವೈಶ್ಯಾಸದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಂದೆಯವರು ಹೇಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೇನೋ ! ಮಗನಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮದುವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಡಬೇಕೆಂಬ

ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವರೆಂಬ ವರ್ತಮಾನ ರಾಯರಿಗೆ ಹೇಗೋ ಹೇಗೋ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು.. ಆಗಾಗ. ಆದರೆ ಈ ವಿಚಾರ ಬಂದಾಗ ರಾಯರು ಮಾತನ್ನೇ ಆಡರು.

*

*

*

ಇಂಟರ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿ ರಾಯರು ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಂದೆಯವರು ಜ್ವರದಿಂದ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದರು. ವಿಷಮಜ್ವರ ವದು ; ಬಂದುದು ಬಿಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರಲ್ಲಿಯೆ ಅವರ ಜೀವನದ ಕೊನೆಯಾಯಿತು. ಇಂಟರ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಸಾದರೂ, ಮನೆಯ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ರಾಯರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೂ ಕೊನೆಯಾಯಿತು. ಪ್ರಸ್ತದ ದಿನವನ್ನು ಮುಂದೆ ನೂಕುವುದಕ್ಕೆ ತಂದೆಯವರ ಮರಣವೂ ರಾಯರಿಗೆ ಬಂದು ಹೊಸ ನೆಪವನ್ನು ಬದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು.

ರಾಯರಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದ ಬಗೆಗೆ ವೈರಾಗ್ಯಭಾವವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುತ್ತಲೇ ಆ ವರುಷವೂ ಉರುಳಿಹೋಯಿತು. ಉರುಳಿದ ಆ ವರ್ಷ ರಾಯರ ತಾಯಿಯನ್ನು ಮುಸುಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪತಿವಿಯೋಗ ದುಃಖದ ತೆರೆಯನ್ನು ಬಯಲಾಗಿಸುತ್ತ ಮರೆಯಾಯಿತು. “ ತನ್ನ ಸಂಸಾರದ ಕೊನೆಯಂತೂ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿತು ; ಮಗನ ಸಂಸಾರದ ಸಡಗರವನ್ನಾದರೂ ನೋಡಿ, ಇದ್ದುದ ರಲ್ಲಿಯೆ ಅನಂದದಿಂದ ಕಾಲಯಾಪನೆ ಮಾಡಬೇಕು ” ಎಂಬ ಬಯಕೆ ರಾಯರ ತಾಯಿಯವರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿತು. ವಿಸದಿನದ ತಾಯಿಯ ಕಾಟವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆಯೋ, ಸೋದರಮಾವನ ಸವಿಯಾದ ಅಂತಃಕರಣ ವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿಯೋ, ರಾಯರು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿದರು. ಹೇಗೋ ಹೇಗೋ ಪ್ರಸ್ತದ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ತೀರಿಸಿದರು. ದಾಸಪತ್ನಿಜೀವನದೊಂದಿಗೆ ರಾಯರಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರವಿರಕ್ತಿಯೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ನಡೆಯಿತು. ಬಬ್ಬರೇ ಇದ್ದರೆಂದರೆ ಆಯಿತು ; ನೋಟವನ್ನು ಯಾವುದೋ ಬಂದು ಶೂನ್ಯವಿರುವಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸಿ ಧ್ಯಾನಸ್ಥರಾಗಿ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುವರು. ರಾಯರ ಆಗಿನ ಆಂತರಿಕ ದರ್ಶನಗಳು ಯಾವರೀತಿಯ ವಿರುತ್ತಿದ್ದುವೋ ಅವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು. ಆ ಧ್ಯಾನದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಖವು

ಹೆಂಬಣ್ಣವನ್ನು ತಾಳಿರುವುದು. ಮೂಗು ಬಿಸಿಯುಸಿರನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿರುವುದು. ಯಾರದಾದರೂ ಜೊತೆಸಿಕ್ಕಾಗ ಮಾತ್ರ, ರಾಯರ ಬಾಯಿಗೆ ಬಿಡುವಿರುವುದಿಲ್ಲ ; ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಸಂಸಾರ ವಿರಕ್ತಿಯ ಕೊಂಡಾಟ ನಡೆದಿರುವುದು.

ಹೀಗೆಲ್ಲ ಸಂಸಾರವಿರಕ್ತಿಯ ಉಪನ್ಯಾಸಕೊಡುತ್ತಲೇ, ರಾಯರು ತಮ್ಮ ದಾಂಪತ್ಯಜೀವನದ ಮೊದಲಿನ ನಾಲ್ಕುವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತಾನ ಲಾಭವೆರಡನ್ನು ಹೊಂದಿದರು: ಆದರೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಸುಗಳಿಗೆ ಶ್ರಿಕಂಠಾ ಚಾರ್ಯರ ಮಾಯಾವಾದದ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತೋ, ಪೈಷ್ಣನದಾಸರ ಮೈರಾಗ್ಯಭಾವವು ಮನದಟ್ಟಾಯಿತೋ ! . . ಹುಟ್ಟಿದದಿನವೇ ಅವು ಈ ಲೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದುವು. ' ಈ ಪರತಂತ್ರಭಾರತದ ಕಷ್ಟಮಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತಾವೇತಕ್ಕಾಗಿ ಬದುಕಿರಬೇಕು ? ' ಎಂಬ ವಿರವಿಚಾರ ದಿಂದಲೂ ಆ ಕೂಸುಗಳು ಜೀವಬಿಟ್ಟಿರಬಹುದು. ತಂದೆಯಂತೆ ಮಕ್ಕಳು, ಜೊತೆಯಂತೆ ಮತಿ-ಆಲ್ಲವೆ ?

ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಹೆತ್ತು ರಂಗಕ್ಕ ಬೇನೆಬಿದ್ದಳು. ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಬಲಹೀನತೆ ಬಲಿಯತೊಡಗಿತು. ಮೈದ್ಧರ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಸುಂಗಿ, ಪಾಕ್ವರ ಸೀರನ್ನು ಕುಡಿದು, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡಾದಮೇಲೆ ರೋಗವು ರಂಗಕ್ಕನ ದೇಹವನ್ನೇ ಅರಗಿಸಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಆಕೆ ಸಲ್ಪ ಎದ್ದು ತಿರುಗಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ಬಳಿಕ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದ ವಳು ಆರೇಳು ತಿಂಗಳವರೆಗೂ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ಇದ್ದಳು. ರಾಯರು ಹೆಂಡತಿಯ ಶುಶ್ರೂಷೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತಲ್ಪವೂ ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡಲಿಲ್ಲ; ಸೊಸೆಯ ಬೇನೆಯಿಂದ ರಾಯರ ತಾಯಿ ಆಗಾಗ ಕಣ್ಣೀರುಸುರಿಸುವರು; ತಮ್ಮ ಬಾಳನ್ನು ಬೈದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಹೆಂಡತಿಯ ರೋಗದಿಂದ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಅಸ್ಥಿರತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಯರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣವೊಂದು ದೊರೆತಂತಾಯಿತು; ಅವರಲ್ಲಿಯ ಮೈರಾಗ್ಯ ವೃತ್ತಿಯ ಸನಿಗೆ ನೀರೆರೆದಂತಾ ಯಿತು. ಕೊನೆಗೊಂದು ದಿನ ರಂಗಕ್ಕ ತೀರಿಹೋದಳು

ಹೆಂಡಿತಿ ಸತ್ತು ತಿಂಗಳು ತಿರುಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ರಾಯರ ತಾಯಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ತೆಗೆದರು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಯರು ತಮ್ಮ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದರು. ತಾಯಿ ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ಕಂಬನಿಗರೆದು, ಅತ್ಯುಕ್ಕರೆದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರು. ಯಾವ ಉಪಾಯವೂ ರಾಯರ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಕದಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಗೆ ಬಂದವ ರೆಲ್ಲರೂ ರಾಯರೆದುರು, ಮೊದಲನೆಯ ಮಾತಾಗಿ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ವನ್ನೇ ಎತ್ತುವರು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ರಾಯರು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಖಂಡಿತವಾದ ಉತ್ತರವಿದು : “ ಅದೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆಯ ವಿಷಯವೇ ಇಲ್ಲವೇ ನಿಮಗೆ ? ”

“ ರಾಯರು ಬಹುಶಃ ಇನ್ನು ಸಂನ್ಯಾಸ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು ಎಂದು ಶ್ರೀಕಂಠಭಟ್ಟರು ಅಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲು ತೊಡಗಿದರು. ‘ ಇನ್ನೇನು ರಾಯರು ತಾಳ-ತಂಬಾರಿ, ಗೋಸಾಳಬುಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವರು ಎಂದು ಸೀನಸ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಊರಲ್ಲಿ ಸಾರಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ತಮಗೊಬ್ಬ ಒಳ್ಳೆಯ ದೇಶಭಕ್ತರ ಹದಿನಾರಾಣೆಯ ನೆರವು ದೊರೆಯುವದೆಂದು ದೇಶಭಕ್ತರು ಆಶೆಯ ಮಾತನ್ನು ಆಡಲು ತೊಡಗಿದರು. ಈ ಹೇಳಿಕೆ, ಆಡಿಕೆ, ಸಾರಿಕೆಗಳೆಲ್ಲವೂ- ರಾಯರ ಕಡೆಗೆ ಆಶೆಯ ಕಣ್ಣಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಲಿದ್ದ ಬಳಿದ ಹೆಣ್ಣಿನ ತಾಯ್ತಂದೆಗಳು ರಾಯರ ಹತ್ತಿರ ಸುಳಿಯದಂತೆ- ಸುತ್ತಲೂ ಏಳುಸುತ್ತಿನ ಜೀಲಿಯನ್ನು ಬಿಗಿದುಬಿಟ್ಟವು. ರಾಯರು ಈಗ ಪಾತಂಜಲ ಯೋಗದರ್ಶನದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದರು. ರಾಯರ ತಾಯಿ, ಮಗನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೊಡೆಂದು ಕುಲದೇವತೆಯನ್ನು ಹಗಲಿರುಳೂ ಮೊರೆಯಿಡತೊಡಗಿದರು.

::

*

*

ಬೇಸಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಊರಲ್ಲಿ ಮದುವೆ-ಮಂಜಿಗಳ ಸುಗ್ಗಿಯೆ ಎದ್ದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಮಂಗಲವಾದ್ಯದ ಮೊಳಗು ಕೇಳಲಾರಂಭ ಸಿತು. ರಾಯರ ಸ್ನೇಹಿತ ರಂಗನಾಥನೂ ಈ ಸಲ ವರನಾಗಿ, ವಧುವೊಬ್ಬಳ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ. ರಾಯರ ಮೈರಾಗ್ಯದ.

ಕೊಂಡಾಟದ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಇದುವರೆಗೂ ಸಂಸಾರದ ನೋಗವನ್ನು ಸಂದೇಹದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಬಂದವನಿವನು. ಮದುವೆ ಮುಗಿಯುವ ವರೆಗೂ ಸ್ನೇಹಿತರೆಲ್ಲರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಬಿಡಬೇಕೆಂದು ರಂಗನಾಥನು ಕೇಳಿಕೊಂಡ. ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು; ರಾಯರೊಬ್ಬರು ಮಾತ್ರ ಅಕ್ಷತೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಂದುಹೋಗುವೆನೆಂದು ಕ್ಷಮಾಯಾಚನೆ ಯೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

*

*

*

ವಧುವು ಅದೇ ಊರಿಸದಾ. ವಧುವಿನ ತಂದೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಳ್ಳವರು. ಮದುವೆ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ. ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದ ನಿಬ್ಬಣೆಗ ರಿಂದ ಮದುವೆಯ ಮನೆಯೆಲ್ಲ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಅಕ್ಷತೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಅರ್ಧಗಂಟಿಯಿರುವಾಗಲೇ ರಾಯರು ಗಂಭೀರಭಾವದಿಂದ ಬಂದು, ತಮ್ಮ ಗೆಳೆಯರ ಬಳಗದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಮದುವೆಯ ಮಂಟಪ, ಗಂಡು, ಹೆಣ್ಣು, ಹೋಮ, ಹವನ, ವೇದಮಂತ್ರ ಇವೆಲ್ಲ ಸೇರಿ, ರಾಯರ ಮೈಮನ ಗಳನ್ನು ಅದೇತಕ್ಕೊ ಬಮ್ಮಲೆ ಜುಮ್ಮುದಟ್ಟಿಸಿದುವು. ಬೆರಗುಗಣ್ಣುಗಳ ಅಸ್ಥಿರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂನಿವೇಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಲು ತೊಡಗಿದರು. ಮದುವೆಯ ಮನೆಯ ಬಂದುಬಗೆಯ ಉತ್ತೇಜಕ ವಾಸನೆಯು, ಉಸಿರಾಟ ದೊಂದಿಗೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ವಿವಾಹಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಚೆನ್ನೆ ಯರ ಓಡಾಟವೇ ಓಡಾಟ. ದೂರದೂರದ ಸಂಟರು ಬಂದುದರಿಂದ ಓಡಾಡುವ ಹೆಂಗುಸರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರವು ಹೊಸಮುಖ. ಮಂಗಳಸಮಯದ ಪ್ರಸನ್ನಭಾವವು ಎಲ್ಲರ ಮುಖಗಳನ್ನೂ ಅರಳಿಸಿದ್ದಿತು. ಅವರಲ್ಲಿಯ ಅನೇಕರ ಚೆಲುವಿಕೆಯು ಬಲುಜನರ ನೋಟಗಳನ್ನು ಸೆಳೆಯುವಂತಹದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬಣ್ಣ-ಬಣ್ಣದ ಹೊಸ ಹೊಸ ಮಿರುಗಿನ ಸೀರೆ-ಕುಪ್ಪಸಗಳು, ಚಿನ್ನ-ರನ್ನದ ತೊಡವುಗಳು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ತುಂಟಾಟ-ಹುಡುಗಾಟಗಳಿಂದ ಮೂಡಿದ ಮೆಲುನಗೆಯ ಮಿಂಚು ಇವೆಲ್ಲ ಕೂಡಿ—ಇಲ್ಲದವರಲ್ಲಿಯೂ— ಚೆಲುವನ್ನು ತಂದು ತುಂಬಿದ್ದುವು. ತೆರೆದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ರಾಯರು ಇದೆಲ್ಲ ಚೆಲುವಿನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಯರ ಸ್ನೇಹಿತರ ಹೆಂಡದಿರು ಕೆಲವರು, ತಮ್ಮ ಬೆಡಗು-
ಬಯ್ಯಾರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಗಂಡದಿರು ಆತುರಭಾವದಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವರೊ
ಇಲ್ಲವೊ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇನೋ, ಆಗಾಗ ಕಳ್ಳ
ನೋಟದಿಂದ ಗುಂಪಿನಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ— ನಿಮಿಷ ನಿಮಿಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ
ಅಲ್ಲಿ ಸುಳಿಸುಳಿದು ಹೋಗುವರು. ತಮ್ಮ ಕಳ್ಳನೋಟವನ್ನು ಇನ್ನಾರಾ
ದರೂ ನೋಡಿದರೆಂಬುದು ತಿಳಿದಾಗಲೆಲ್ಲ, ನಾಚಿಕೆ ಅವರ ಕೆಳದುಟಿಯನ್ನು
ಕಚ್ಚಿಸುವುದು; ಕೆನ್ನೆಗಳ ಕೆಂಪನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು. ರಾಯರ
ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಚೆನ್ನೆಯರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಲೀಲೆಯನ್ನೂ
ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಈ ವಿಮರ್ಶೆಯು ಸ್ನೇಹಿತರೊಂದಿಗೆ ಆಡಬೇಕಾ
ಗಿದ್ದ ರಾಯರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಡಿಸದಾಯಿತು. ಒಂಬೆರಡು
ಸಲವಂತೂ ಸ್ನೇಹಿತರು ಕೇಳಿದುದೆ ಒಂದು, ಅದಕ್ಕೆ ರಾಯರು ಉತ್ತರ
ಕೊಟ್ಟುದೆ ಒಂದು; ಹೀಗಾಗಿ ರಾಯರಿಗೆ ಗೊಂದಲಕ್ಕಿಟ್ಟಿತು.

ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವಿಧಿಯು ಮುಗಿದು, ಬಂದಿದ್ದ ಅತಿಥಿಗಳೆಲ್ಲರೂ
ಮನೆಗೆ ಹೊರಟರು. ರಾಯರೂ ಹೊರಟುಬಿಡಬಹುದೆಂದು ಗೆಳೆಯರೆಲ್ಲ
ರಿಗೂ ಎನಿಸಿದ್ದಿತು. ಆಗ ರಾಯರು ಹೇಳಿದರು:

“ರಂಗನ ಕೂಡ ಮಾತುಕತೆಯಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಈಗ
ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿಯಾದರೂ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವೇನಿದೆ ? ಮದುವಣಿಗೆನಿಗೆ
ಬಿಡುವು ದೊರೆಯುವವರೆಗೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತರಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ...
ನನ್ನದೇನಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವಿದ್ದರೆ ಹೇಳಿರಿ ! ನಮ್ಮ ರಂಗನಾಥನ
ಮದುವೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಪಾಲುಗಾರನಾಗದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ ?”

ಅಂದು ರಾಯರು ಎಲ್ಲ ಸ್ನೇಹಿತರೊಂದಿಗೂ ತುಂಬ ಸುಖಿಯಿಂದ
ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಗೆಯಲ್ಲಿಯ ಬಿಗುಹೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಡಿಲಾಗಿದ್ದಿತು.

*

*

*

ಮದುವೆಯ ಮರುದಿನದ ಮದುವಕ್ಕಳ ಉರುಟಣಿಯನ್ನು
ನೋಡಲಿಕ್ಕೆಂದು ರಂಗನಾಥನ ಸ್ನೇಹಿತರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದರು. ಅವರಲ್ಲಿ
ರಾಯರ ಮುಖವೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ
ಉಚಿತಸ್ಥಳದ ವರ್ವಾಡು ಮೊದಲೆ ಆಗಿದ್ದಿತು.

ಹೆಂಗುಸರೆಲ್ಲರಿಗೂ 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿನ' ವದು. ಎಲ್ಲರೂ ಬೇಕಾದಹಾಗಿ ನಕ್ಕು ಕೆಲೆದು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪೆಟ್ರೋಮ್ಯಾಕ್ಸಿನ ನಿಜ್ಜಳವಾದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ, ನಾರಿಯರ ಗುಂಪಿನ ಶೃಂಗಾರವೈವಿಧ್ಯವು ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅನೇಕರ ಮೂಗುಬಟ್ಟು-ಬೆಂಡೋಲೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಹರಳುಗಳು ತೊಳತೊಳಗಿ, ಸುತ್ತಲೂ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಕಳುಹುತ್ತಿದ್ದವು. ಮದುವಣಿಗರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದ ಉದುಬತ್ತಿಗಳ ಗಿಡವು, ದಿವಾಣಖಾನೆಯ ವಾತಾ ವರಣದಲ್ಲೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಅವಿರತವಾದ ಬಲ್ಲಂಪನ್ನು ಹರಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಪನ್ನೀರು-ಗಂಧದೆಣ್ಣೆಗಳ ಮೆಲುಗಂಪೂ ಆಗಾಗ ತೆರೆತೆರೆಯಾಗಿ ಬಂದು ಮೂಗನ್ನು ಸೋಂಕುತ್ತಿದ್ದಿತು. ರಾಯರ ನೋಟದಲ್ಲಿ ಆಗ ಬಂದುಬಗೆಯ ಚಾಂಚಲ್ಯ; ಮುಖದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧದ ಗಾಬರಿ. ಎದೆಯು ದಡದಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತೇನೋ !

ಮದುವಣಿಗಿತ್ತಿ ನಾಚುತ್ತ ನಲುಗುತ್ತ ಎದ್ದು ನಿಂತಳು. ಹುಡುಗಿ ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿ. ಬಳೆದ ಹೆಣ್ಣಾದುದರಿಂದ ಅಂಗಾಂಗಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ಪೂರ್ಣತೆ ಬಂದಿದ್ದಿತೆಂದೆ ಹೇಳಬಹುದು. ತೆಳ್ಳಗಿನ ರೇಶಿಮೆಯ ಸೀರೆ-ಕುಪ್ಪಸಗಳನ್ನು ಉಟ್ಟು ತೊಟ್ಟುದರಿಂದ, ಮೈಯ ತುಂಬುತನವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಫುಟಗೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಚದುರೆಯರನೇಕರು ಸೇರಿ ಹುಡುಗಿಗೆ ಅಂದವಾಗಿ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಬಿಡುಮುಡಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಅರಳುಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮಾಲೆಯ ಹೂಗಳು, ತಮ್ಮ ಬಾಳಿನ ಸಾಫಲ ಕ್ಷಾಂತಿ ಒಂದೊಂದೂ ಎಳನಗೆಯನ್ನು ತಳೆದಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು.

ಗೆಳೆಯರ ಬಳಗದಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಹರಟೆ ನಡೆದಿದ್ದಿತಾದರೂ ರಾಯರು ಮಾತ್ರ ಮೌನಿಗಳು; ಅವರು ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ವರನನ್ನೊಮ್ಮೆ, ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವರೂಪಿನಿಯಾದ ವಧುವನ್ನೊಮ್ಮೆ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ನಡುನಡುವೆ ರಾಯರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಧ್ಯಾನ-ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ತಳೆದು, ಯಾವುವೂ ಆಂತರಿಕ ದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಗ ಬಾಯಿಂದ ತುಂಡು-ತುಂಡಾದ ನಿಟ್ಟುಸಿರೊಂದು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಉರುಟಣಿ ಮುಗಿದು ಆರತಿ ನಡೆಯುವ ವರೆಗೂ

ರಾಯರ ಬಾಯಿಂದ ಒಂದು ನುಡಿಯೂ ಹೊರಬಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಒಂದೆ ಒಂದು ಮಾತನ್ನಾಡಿದರು.

“ ರಂಗನ ಹೆಂಡತಿ..ನಿನ್ನೆಯ ದಿನ..ಅಷ್ಟೊಂದು ಚೆಲುವೆಯಾಗಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ..ಅಲ್ಲವೇ ? ”

ರಾಯರಿಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಯಾರೋ ನುಡಿದರು :

“ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಹುಡುಗಿ ಮದುವೆಯ ದಿನವೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಿಸ ಬಾರದೆಂದು, ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯ ವೇಷ ಹಾಕಿರುತ್ತಾರೆ; ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೇ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ನೋಡಿ ! ” ಒಮ್ಮೆಲೆ ಗೆಳೆಯರ ಬಳಗದಲ್ಲಿ ನಗೆಯ ಲಪರಿಯಿದ್ದಿತು; ರಾಯರೂ ಮನವಾರೆ ನಕ್ಕರು.

*

*

*

ರಂಗನಾಥನ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಎರಡುಮೂರು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ, ರಾಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಬಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಸ್ವೇಷನ್ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೆ ಅಡಿಯಾಡುತ್ತ ನಡೆದಿದ್ದರು. ಮುಖದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಯಾರ ಜೊತೆಯೂ ಅವರಿಗೀಗ ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರು ತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವಾರು ಜನ ಗೆಳೆಯರು ರಾಯರನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದರು. ಹಗಲು ಐದುವರೆ ಗಂಟೆಯಾಗಿರಬಹುದು; ಸ್ವೇಷನ್ನಿಗೆ ‘ ಪ್ಲಾಸೆಂಜರ್ ಟ್ರೇನು ’ ಒರುವ ಸಮಯ. ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಸ್ವೇಷನ್ ಕಡೆಗೇ ಹೊರಡೋಣವೆಂದು ಮುಂದುವರಿದರು. ಇವರು ಸ್ವೇಷನ್ನು ತಲುಪುವದರಲ್ಲಿಯೆ ಟ್ರೇನು ಬಂದು ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಫಾರ್ಮಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದಿತು. ಜನರು ಇಳಿದಿಳಿದು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಗದ್ದಲವೆಲ್ಲ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ—ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹಿಂದಿನಿಂದ—ತರುಣಿ ಯೊಬ್ಬಳು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಜೊತೆಗೆ ವಯಸ್ಕರಾದ ಗೃಹಸ್ಥರೊಬ್ಬರು ಇದ್ದರು. ವಯಸ್ಸು ಇಪ್ಪತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದರ ಬಳಿಗೆ ಹೊರಗೆ ಇರಬಹುದವಳಿಗೆ. ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ಬೇಕಾದುದಷ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಚೆಲುವನ್ನಿರಿಸಿದ್ದ ; ಮತ್ತೆ ಆ ಚೆಲುವನ್ನು ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಮೆರೆಯಿಸಿ ತೋರಿಸುವಂತೆ ಉಡಿಗೆ-ತೊಡಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಚಿದುರನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನೆಂದು

ತೋರುವುದು. ಪ್ರವಾಸದ ಗಲಾಟೆಯಲ್ಲಿ ಮುಡಿಯು ಸಡಲಿ ಮುಂಗುರುಳು ಚೆದರಿದ್ದರೂ ಮೊಗದ ಸೊಬಗು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ದೂರದ ದಾರಿಯು ಶ್ರಮದಿಂದ ಬಳಲಿದ ಭಾವದವಳಾಗಿದ್ದರೂ ಕೆನ್ನೆ-ತುಟಿಗಳ ಕೆಂಪು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಯರು ಅವಳಲ್ಲಿ ನೆಡಿಸಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ನೋಟವನ್ನೇ ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಗೆಳೆಯರ ಕಣ್ಣುಸನ್ನೆಯ ಕೊಂಕು-ನಗೆಯ ಕಾರಣ ಬೇಕಾಯಿತು. ಗೊಂದಲಗೊಂಡ ದನಿಯಲ್ಲಿ ರಾಯರು ಕೇಳಿದರು :

“ ಈ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಯಾರು ? ”

ಪರಿಹಾಸದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ನುಡಿದ :

“ ಇರಬಹುದು...ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬ ತಂದೆಯ ಮಗಳು; ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಗಂಡನ ಹೆಂಡತಿ ! ”

ಅವಳನ್ನರಿತವನೊಬ್ಬ ಮಾತನಾಡಿದ.

“ ತಂದೆಗೆ ಮಗಳಾಗಿದ್ದುದೇನೊ ಸರಿ ! ಗಂಡನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಆಗಬೇಕು ! ”

ರಾಯರು ಆತುರದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದರು :

“ ಏನು...ಇವರು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ? ಇನ್ನೂ ಇವಳಿಗೆ ಮದುವೆಯಿಲ್ಲವೇ ? ”

“ ನಮ್ಮ ವಕೀಲ ಮಾಧವರಾಯರಿಲ್ಲವೇ ? ಆ ಮುದುಕ ಅವರ ನೋಡರನಾವ; ಹುಡುಗಿ ಮುದುಕನ ಮಗಳು ! ”

“ ಹುಡುಗಿಯೇನು ! ಹೆಂಗುಸೆಂದು ಹೇಳಬಾರದೇ ? ”

“ ಮದುವೆಯಾಗುವವರೆಗೂ ಹೆಂಗುಸರೆಲ್ಲ ಹುಡುಗಿಯರೇ ! ಏನು ಕಾಯರೇ ! ”

ರಾಯರ ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಎಲ್ಲವೂ ಅಂತರ್ಮುಖವಾಗಿದ್ದವು. ಗೆಳೆಯನ ಕೂಗಿಗೆ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದವರಾಗಿ ಒಣಗಿದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೇಳಿದರು : “ ಅಷ್ಟೇ ಸರಿ ! ”

ಸ್ವೇಷನ್ನಿನಿಂದ ಮನೆಗೆ ಮರಳುವಾಗ ಆ ಹುಡುಗಿಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ರಾಯರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದ ಸಂಗತಿಯಿಷ್ಟು :

“ ಹುಡುಗಿಯ ತಂದೆ ಜಮ್‌ಸೇದ್‌ಪುರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಇದ್ದಾರೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯವಂತರಾದರೂ ಅನುಕೂಲ ವರನನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾಗದೆ ಮಗಳನ್ನು ಬಳಿಯಿಸಿದರು. ಹುಡುಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಲಿತವಳಲ್ಲವೆಂದು ಸುಧಾರಕರಾರೂ ಮದುವೆಗೆ ಸಮ್ಮತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬಳಿದ ಹುಡುಗಿಯಾದುದರಿಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯವಂತರಾರೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬೇಗನೆ ಹುಡುಗಿಯ ಮದುವೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಂದೆ ಬಾಯ್‌ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈಗ ವರ-ಸಂಶೋಧನಕ್ಕಾಗಿಯೆ ತಿಂಗಳ ರಜೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ”

ಕೇಳಿದ ಗೆಳೆಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಅಣಕದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ನುಡಿದ:

“ ಪಾಪ ! ಈ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಯಾರೂ ನೋಡಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಎಂತಲೆ ಆ ಸುಧಾರಕರೂ ಸಂಪ್ರದಾಯವಂತರೂ ಇವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ”

ಈಗ ನಕ್ಕು ರಾಯರ ನಗೆಯು ಒಳಗಿನೊಳಗಿಂದ ಹೊರಟುಬಾಗಿತ್ತು.

*

*

*

ರಾಯರ ಮನೆಯ ಒಕ್ಕಲುಗಿತ್ತಿ ನೀಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಡಗು-ಬಿನ್ನಾಣದಾಕೆ. ಕಣ್ಣು, ಮೂಗು ಕೊಂಚ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ರತಿದೇವಿಯ ಹೆಮ್ಮೆಯವಳಿಗೆ. ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ನೀಲಿ ಇಲ್ಲದ ನೆಪಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು, ತಾನಾಗಿಯೆ ರಾಯರನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತ ಬರುವಳು; ಆದರೆ ರಾಯರ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಅವಳೊಂದಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನೆ ಆಡಗೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇತ್ತೀಚೆಗಿನ ಎರಡು ದಿನಗಳಿಂದ ರಾಯರು ನೀಲಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಲಗಿಯಿಂದ ಮಾತುಕತೆಯಾಡುವರು; ಏನನಾದರೂ ನಗೆಯಾಟವಾಡುವರು. ನೀಲಿಗೆ ರಾಯರ ಈ ರೀತಿ ತೀರ ಹೊಸಬಗೆಯದಾಗಿ ಕಂಡಿತು; ಸಮಾಧಾನ ಬೆರೆತ ಬಿಂಕವು ಅವಳ ಮನಸ್ಸನ್ನಾವರಿಸಿತು.

ತಾಯಿಯವರಿಗೆ ರಾಯರ ರೀತಿ-ನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿವರ್ತನ ವೇನೂ ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ

ಎಂದಿನಂತೆಯೇ ಮಗನು ಧ್ಯಾನಮಗ್ನನಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದ. ಎನನಾದರೂ ಮಾತನಾಡಿಸಿದರೆ ಅದರ ಎಚ್ಚರು ಕೂಡ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ತಾಯಿಗೆ ತುಂಬ ಅಸಮಾಧಾನ.

*

*

*

ಇಂದು ರಾತ್ರಿಯ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಾಗ ತಾಯಿ, ರಾಯರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು :

“ ವಕೀಲ ಮಾಧವರಾಯರ ತಾಯಿ ಇಂದು ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು ! ”

ರಾಯರು ಮಾತನೇನೂ ಆಡದೆ ತಾಯಿಯ ಕಡೆಗೆ ಮುಖವೆತ್ತಿ ನೋಡಿ, ‘ ಸರಿ ಬಂದಿರಬಹುದು ’ ಎಂಬರ್ಥದ ಗೋಣನ್ನು ಹಾಕಿದರು. ತಾಯಿ ಮುಂದೆ ನುಡಿದರು :

“ ಅವರ ತಮ್ಮ ನಿನ್ನೆಯ ದಿನ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರಂತೆ... ಜಮ್‌ಸೇದ್ ಪುರದಿಂದ ! ”

ಆತುರದ ಧನಿಯಲ್ಲಿ ರಾಯರು ಕೇಳಿದರು :

“ ಜಮ್‌ಸೇದ್ ಪುರದಿಂದ ? ”

“ ಹುಂ, ಜಮ್‌ಸೇದ್ ಪುರದಿಂದಲೇ ! ಅವರಿಗೆ ಮಗಳೊಬ್ಬಳಿದ್ದಾಳಂತೆ; ಮದುವೆಗಾಗಿದ್ದಾಳಂತೆ. ಹುಡುಗಿ ಬಲು ಚೆಲುವೆಯಂತೆ. ಅವರು ವರಸಂತೋಧನಕ್ಕಾಗಿ ಮಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರಂತೆ ! ”

ದಡದಡಿಸುವ ಎದೆಯಿಂದ ರಾಯರು ಕೇಳಿದರು :

“ ಎನು ? ಇಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಕೊಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದಾರೆಯೇ ? ”

“ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೇ ಮಾಧವರಾಯರ ತಾಯಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ‘ ಹುಡುಗಿ ನಿಮ್ಮ ಸೊಸೆಯಾಗುವುದಕ್ಕೇ ಸರಿ ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅದರೇನು ? ದೈವವೊಂದು ನಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಲ್ಲವೇ ? ”

ರಾಯರು ಮಂಕು ಕವಿದಂತೆ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟರು. ತಾವು ಊಟಕ್ಕೆ

ಕುಳಿತಿದ್ದೆವೆಂಬುದರ ಅರಿವೇನೂ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ತಾಯಿ ಆಶೆಯ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು :

“ತಾಯಿಯಾದುದಕ್ಕೆ ನನ್ನದೊಂದು ಮಾತನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಡು ಮಗು !”

“ಅದಾವುದಮ್ಮಾ ನಿನ್ನ ಮಾತು ?” ರಾಯರು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕೇಳಿದರು.

“ಇನ್ನೇನೂ ಇಲ್ಲ ; ನೀನು ಆ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಮದುವೆಮಾಡಿ ಕೊಂಡುಬಿಡು ! ಪಾಪ, ಮುದುಕಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ !”

ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಹೊರೆಯನ್ನು ಇಳುಪಿದಷ್ಟು ರಾಯರ ಮನಸ್ಸು ಹಗುರಾಗಿದ್ದಿತು. ನಗೆಯಾಟದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿದರು :

“ಆ ಹುಡುಗಿ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಮ್ಮಾ ! ಆಕೆ ದೊಡ್ಡವಳಾಗಿಯೇ ಈಗ ಆರೇಳು ವರ್ಷಗಳಾದುವಂತೆ !”

“ಅದಕ್ಕೇನೋ ! ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆದೇಬಿಟ್ಟಿದೆಯಲ್ಲ ! ಮೊನ್ನೆ ರಂಗನಾಥನ ಮದುವೆಯೇ ಆಗಲಿಲ್ಲವೇ ? ದೊಡ್ಡವಳಾಗಿ ವರ್ಷರಡು ವರ್ಷವಾಗಿದ್ದರೇನು ? ಆರೇಳು ವರ್ಷವಾಗಿದ್ದರೇನು ? ಬೆಳೆದ ವರನಿಗೆ ಬೆಳೆದ ಕಣ್ಣೆಯೇ ಬೇಕಲ್ಲವೇ ?”

ರಾಯರು ಸಮವೇಳೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು ಕೇಳಿದರು :

“ಹಾಗಾದರೆ ನಿನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯೂ ಇದೆಯೆನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ !”

“ಒಪ್ಪಿಗೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಒತ್ತಾಯವಿದೆ.”

ತೃಪ್ತಿಯ ದನಿಯಲ್ಲಿ ರಾಯರು ಹೇಳಿದರು :

“ಇಷ್ಟು ದಿನ ನಾನೂ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಅಮ್ಮಾ ! ತಾಯಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮಾರಿ ನಡೆಯುವುದು ಪಾಪವೆಂದು ನನಗೆ ಎನಿಸುತ್ತಿದೆ.”

ಮುದುಕಿಯ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಗೆಲುವಿನ ನಗೆ ಆಟವಾಡಿತು. ಮಾತು ಕೇಳುವ ಮಗನನ್ನು ಕೊಟ್ಟುದಕ್ಕಾಗಿ, ದೇವರನ್ನು ಆಕೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೊ

ಕೊಂಡಾಡಿದಳು. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಸಲಾರದಿದ್ದ ಹಿಗ್ಗನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹಾಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ' ಹನುಮಂತಾ ' ' ಹನುಮಂತಾ ' ಎಂದು ಮನೆಯೊಳನ್ನು ಕೂಗುತ್ತ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ರಾಯರ ಹೊಟ್ಟೆ ಬಂದು ತುತ್ತು ಕೂಡ ಹಿಡಿಸದಂತೆ ತುಂಬಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು.

✽

✽

✽

ಮರುದಿನವೆ ಊರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ರಾಯರ ಎರಡನೆಯ ಮದುವೆಯ ಸುದ್ದಿ. ಶ್ರೀಕಂಠಭಟ್ಟರನ್ನು ಯಾರೋ ಅಣಕದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದರು:

“ ರಾಯರು ಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಎಂದು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಭಟ್ಟರೆ ! ”

ನಾಲಗೆಯೊಣಗಿದ ಭಟ್ಟರಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ತಮ್ಮನ್ನು ಎಡಿಸಿ ನುಡಿದವರಿಗೆಲ್ಲ ಸೀನಸ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಹೀಗೆ :

“ ಎಷ್ಟಾದರೂ ನೋಡಿ, ತಾಯಿಯ ಮಾತನ್ನು ಮೀರುವುದಕ್ಕೆ ಆದೀತೇ ? ' ಮಾತೃದೇವೋಭವ ' ಎಂದು ನಮ್ಮ ಶ್ರುತಿಯೇ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೇ ? ”

ಸೀನಸ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಹಿರಿಯ ಮಗನೆ ಅವರಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟ :

“ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ' ಮಾತೃದೇವೋಭವ ! ' ಎಂದು ಹೇಳಿರಬಹುದು ಆದರೆ . . ಇಂದಿನ ಕಾಲದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ' ಮದುವೆ ದೇವೋಭವ ! ' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ”

ಮಗನ ಮಾತು ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದುದೆಂದೇನೂ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಎನಿಸಿರಲಾರದು. ಬರೀ ಹುಚ್ಚುನಗೆಯೊಂದನ್ನವರು ನಕ್ಕುಬಿಟ್ಟರಷ್ಟೇ !

ಕಾಣದ ಕೈ !

೧

ಬೇಕಾದಂತಹ ಊಳಿಗವನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಬಹುದು; ಆದರೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಕುಲಕರಣಿಯಾಗುವದೆಂದರೆ ಹೊಲ್ಲದ ಕೆಲಸ. ಕುಲಕರಣಿ ಎಂತಹ ಕುಲೀನನಿರಲಿ. ಎಷ್ಟೇ ಕಲಿತವನಿರಲಿ, ಗೌರವಶಾಲಿಯಿರಲಿ, ವಯಸ್ಸು ಹೋದವನಿರಲಿ, ಹತ್ತುರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳದ ಪೋಲೀಸ ಜವಾನನಿಗೆ ಕೂಡ ಹೆದರಿ ಹಿಂಜರಿಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆದುರಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗಲಂತೂ, ಕುಲಕರಣಿ ತನ್ನ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟಿ ಹೋಗಬೇಕು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ, ಅವನ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಮಾರಾಟ ಕಾಸಿಗೆ ಸಂಭೀರಾಗದಿರದು.

ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ಕುಲಕರಣಿಯರು ಅಸುರರನ್ನು ಕಂಡಂತೆ ಒಳಗೊಳಗೆ ಬೆದರಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವರು ; ಆದರೆ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಕಂಡಂತೆ ಭಕ್ತಿ-ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ಹೋದರೆ ಬೇರೆ ಗತಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಒಂದೆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಲ ಕಂಡರೂ, ಕಂಡಸಲವೊಮ್ಮೆ ಕುಲಕರಣಿ ವಿನಯದಿಂದ ಕೈಮುಗಿಯಲೆ ಬೇಕು. ಖಾದ್ಯೋಪಹಾರ ನೈವೇದ್ಯ, ಸುವರ್ಣಪುಷ್ಪದಕ್ಷಿಣೆಗಳಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಣಿಸಲೆ ಬೇಕು. ಅವರ ಒಲುಮೆಗಾಗಿ ಷೋಡಶೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಲೆ ಬೇಕು. ಎಂದರೆಯೇ ಕುಲಕರಣಿಗೆ ಮೋಕ್ಷ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ, ಜನ್ಮಕುಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಸತಾಗಿ ಶನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಎಂತಲೆ ಕುಲಕರಣಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಇಂಗು ಹಚ್ಚುವ ಕಲೆಯು—ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ—ಇರಬೇಕಾಗುವುದು. ನಿಸ್ಪೃಹನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಯಾರ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ನಿರ್ಭಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡುವ

ಕುಲಕರಣಿ ಆರು ತಿಂಗಳವರೆಗಾದರೂ ತಡೆಯಬಹುದೇ-ಎಂದು ಸಂಶಯ. ಭಾವಿಕಜೀವಿಯಿದ್ದ ರಂತೂ ಕೆಲಸವೆ ಮುಗಿಯಿತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ಕುಲಕರಣಿಕೆಯ ಹೊರೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಗನ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲು ಹಿಂದೆಗೆಯುತ್ತಲಿದ್ದರು.

*

*

*

ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿರುವ ಊರು ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿ. ಅವರಿಗೀಗ ವಯಸ್ಸು ಐವತ್ತಕ್ಕಿ ಮಿಕ್ಕಿದೆ. ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ನಡೆದು ಬಂದಿರುವ ಕುಲಕರಣಿತನವನ್ನು ಇದುವರೆಗೂ ತಾನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವರು. ಮುಪ್ಪಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮನವೊಲಿಸುವುದು ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಬೇಸರುಬಂದು ಹೋಗಿದ್ದಿತು.

ರಾಮಮೂರ್ತಿಯೊಬ್ಬನೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಗಂಡುಸುಮಗ. ಅವನಿಗೀಗ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರುಷ. ಕುಲಕರಣಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಅವನ ಶಿಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದಿತು. ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ಹೃದಯ ಹಸುಮಗುವಿನದು, ಮನವೊಲಿ ವಿಶಾಲವಾದುದು. ಮುನ್ನೋಟದಬಗೆಯವನಲ್ಲ. ಹೆಮ್ಮೆ-ಜಿಂಕಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವನೇನು ಮಾಡಿರುವನೋ ! ಮುಚ್ಚಿ ಮಾತನಾಡುವುದೆಂದರೆ ರಾಮ-ಮೂರ್ತಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೋಣಕಡಿದಂತೆನಿಸುವುದು. “ಇವರು ನಮ್ಮವರು” ಎಂದೊಮ್ಮೆ ಎನಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರಾಯಿತು; ಎಂತಹ ಮಾತನಾಡರೂ ಒಡೆದು ಆಡುವನು. ಮಾನಾಪಮಾನದ ಮಾತುಗಳು ಇವನಿದೆಯನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸುತ್ತಿರಲೂ ಇಲ್ಲ; ತಗ್ಗಿಸುತ್ತಿರಲೂ ಇಲ್ಲ. ಹೆಂಗುಸುರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವಾಗ, ತನ್ನ ತಂಗಿ-ತಾಯಿಯ ರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವ ಭಾವನೆಯಿಂದಲೇ ಆಡುವನು.

*

*

*

ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಅಳಿಯತನಕ್ಕೆಂದು ಮೊದಲನೆಯಸಲ ಮಾವನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ. ಒಂದು ದಿನ ತಾನು ಕುಳಿತ ಹಬಾರದಲ್ಲಿ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಸ ಬಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡ; ಕೂಡಲೆ ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಹಾಸಿದ ಹಾಸುಗೆಯನ್ನು ಚಟಚಟ ಕೈಯಿಂದ ಕೊಡಹಿಬಿಟ್ಟು, ಪೊರಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕಸಗೂಡಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ಹೆಂಡತಿ ಒಳಗೆ

ನಿಂತುಕೊಂಡೆ ನೋಡಿದಳು; ನಗೆ ಬಂದಿತು. ತಾಯಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದ ನಗೆ ನಗುತ್ತ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದಳು. ಅವರು ಬಂದು ರಾಮಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ, ತಾವೆ ಕಸಗೂಡಿಸಿ ಹಾಸಿಕೊಟ್ಟರು.

*

*

*

ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ಹೆಂಡತಿ ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ, ತನ್ನ ಅತ್ತೆಗೂ ನಾದಿನಿ ಇಂದಿರೆಗೂ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅದೆಷ್ಟೊ ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು. ಅವರೂ ಮನವಾರೆ ನಕ್ಕರು. ಇಂದಿರೆಯು “ರಾಮಣ್ಣಾ ನೀನೇನು ಅಳಿಯತನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆಯೋ ಕಸಗೂಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆಯೋ ಮಾವನ ಮನೆಗೆ ?” ಎಂದು ನಗೆಯಾಡಿದಳು. ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ “ಏಕೆ ! ಅದರಲ್ಲೇನು ವಿಶೇಷ !” ಎಂದು ನುಡಿದುಬಿಟ್ಟನು. ಅವನ ಸರಳಹೃದಯಕ್ಕಿದೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯ ಅಡ್ಡಕತೆ.

*

*

*

“ನಮ್ಮ ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಈ ಯುಗದ ಮನುಷ್ಯನೇನೂ ಅಲ್ಲ; ಮುಂದೆ ಕುಲಕರಣಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಾಗಿಸುವನೋ !” ಎಂದು ಕೃಷ್ಣ-ರಾಯರು ಆಗಾಗ ಮಾತನಾಡುವರು.

ಸಾಧುಸ್ವಭಾವದ ಮಗ, ವಿನಯಶೀಲಿಯಾದ ಸೊಸೆ, ಅನುಕೂಲಿಯಾದ ಹೆಂಡತಿ, ಸಿರಿವಂತರ ಸೊಸೆಯಾದ ಸುಗುಣಿಯಾದ ಹೆಣ್ಣು-ಮಗಳು, ಉಣ್ಣಲು ಖಡಲು ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸಂಪತ್ತು, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಕುಲಕರಣಿಯರ ಮನೆ ಆನಂದದ ಆಗರವಾಗಿದ್ದಿತು.

೨

ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಕರಣಿಕರ ಕಮತಿಗ. ಹೂವಿನ ತೋಟವನ್ನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಅವನ ಮನೆತನದವರು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅದನ್ನೇ ಈಗ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಚಿಕ್ಕವನಿರುವಾಗಲೆ ತಂದೆ ತೀರಿದನು ; ಆದುದರಿಂದ ಅವನ ತಾಯಿ ಗಂಗೆಮ್ಮ, ಎಳಮಗುವಾದ ಚಿನ್ನಪ್ಪನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತವರುಮನೆಗೆ ಹೋಗಿವಿಟ್ಟಳು. ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಒಳೆದು ದೊಡ್ಡವನಾಗುವವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಳು. ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ ಅವನ

ನೋದರಮಾವ ತನ್ನ ಮಗಳು ನೀಲಮ್ಮನನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕುಲಕರ್ಣಿಯರ ತೋಟವನ್ನು, ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ದೂರದ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಾದ ರಾಮಯ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ.

ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಮನೆತನ ಸಾಗಿಸಲು ತಕ್ಕವನಾದೊಡನೆಯೇ ತಾಯಿ-ಹೆಂಡತಿಯರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಮರಳಿ ತನ್ನೂರಿಗೆ ಬಂದ. ಕೂಡಲೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ರಾಮಯ್ಯನಿಂದ ತೋಟವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಇದರಿಂದ ರಾಮಯ್ಯನು ನೊಂದುಕೊಂಡವನಾದರೂ ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನೂ ತೋರಗೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಯಂತಹ ನಾಲ್ಕು ಎತ್ತುಗಳು, ಬೇತಡ ಆಳೊಬ್ಬ, ತಾನೂ ಮೈಮುರಿದು ದುಡಿಯುವವನು, ಹೈನ-ಹಾಲು, ಕಾಳು-ಕಡಿಗೆಗಳಿಗೆ ಕೊರತೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಅಲಸಿಗನಲ್ಲ, ಹಾಳು ಹರಟೆಗಾರನಲ್ಲ, ತುಂಬನಲ್ಲ, ಇಲ್ಲದ ಉದ್ದನೀರಿಗೆ ಹೋಗುವವನಲ್ಲ. ಜನಗಣನೆಯಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಹೆಸರು ಕಲಿತವರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರುವುದು; ಅದೇತಕ್ಕಿಂದರೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನಷ್ಟು ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದು.

ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕಲಿತವನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ರಸಿಕ. ಸವಿಗಾರ. ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಚಂದ್ರನನ್ನೂ ಹೂಬಿಟ್ಟ ಮಲ್ಲಿಗೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿದಾಗ ಕಲಿಯದವರ ಎದೆಯರಳದೇನು? ತಂಗಾಳಿಯ ತಣ್ಣು, ಹೊತ್ತಿಗೆಯ ಹೊರೆಯನೋದದವರನ್ನು 'ಹಾ !' ಎನಿಸದೇನು? ಗಿಳಿಗಳ ಉಲವನ್ನಾಗಲಿ ಕೊಳಲಿನ ಇಂಚರವನ್ನಾಗಲಿ ಕೇಳಿ, ಬರೆಯಲು ಬಾರದವರ ಕಿವಿಗಳು ಹಿಗ್ಗವೇನು? ಪ್ರಸಂಚದಲ್ಲಿಯ ರಸವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು, ಅದನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನಿಸರ್ಗದತ್ತವಾದುದು. ಕಸ್ತೂರಿಯ ಮೃಗವು ಸುಗಂಧವನ್ನು ಬಯಸಿ, 'ಅಂಗೋ ಇಂಡಿಯನ್ ಡ್ರಗ್' ಕಂಪನಿಗೆ ಹೋಗಿ 'ಓಟೋದಿಲ್‌ಬಹಾರ' ವನ್ನು ಬೇಡಿದರೆ, ನಗೆ ಬರುವ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲವೆ? ಓದುಬರೆಹ ಕಲಿತೇ ಕುಲರಸಿಕನಾಗಬೇಕೆಂದು ಹಂಬಲಿಸುವುದೂ ಇದರಂತೆಯೇ.

ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಹೆಂಡತಿ ನೀಲಮ್ಮ ಬಲು ಬೆಡಗುಗಾರ್ತಿ. ಸೊಬಗಿನ ವಳು. ಸೊಗಸನ್ನು ಸೂಸುತ್ತಿರುವ ಬೊಗಸೆಗಣ್ಣುಗಳು, ಅರೆವೆರೆ (ಅರ್ಧ ಚಂದ್ರ) ಯಂತೊಪ್ಪುತ್ತಿರುವ ಅಂದವಾದ ಹಣೆ, ಕಂದಿ(ಕಲಂಕ)ನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಹಣೆಯ ಹಚ್ಚೆ, ತಲೆಯಮೇಲೆ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡಿರುವ ಸೆರಗನ್ನು ದಾಟಿ- ಹಣೆಯನ್ನು ಬಳಸಿ- ಹಾರಾಡುತ್ತಿರುವ ಕಪ್ಪಾದ ಸುಳಿ ಗುರುಳುಗಳು, ತಿದ್ದಿ ಬರೆದಂತಿರುವ ಕೊನೆಹುಬ್ಬುಗಳು, ಮುಗುಳು ನಗೆಗೆ ಮನೆಯಾಗಿರುವ ಮುದ್ದು ಮುದ್ದಾದ ಬಾಯಿ, ಮೆರುಗುಹಾಕಿದಂತಿರುವ ಮೈನುಣ್ಣು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳು, ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂತ ಹವಿದ್ದುವು. ಹೆಚ್ಚಿಗೆನು ಹೇಳುವುದು! ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ ನೀಲಮ್ಮನು ತಕ್ಕವಳಾದ ಹೆಂಡತಿ; ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ರನ್ನ ಕೂಡಿಸಿದಂತೆ ಇವರಿಬ್ಬರ ಹೊಂದಿಕೆ.

ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ನೀಲಮ್ಮ ಒಂದೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಕೂಡಿ ಅಡಿ ಬಳೆದವರು. ಇಬ್ಬರೂ ಅನ್ನೋಸ್ತವಾಗಿರುವರು. ಚಿನ್ನಪ್ಪ ನನ್ನು ನೋಡಿದ ನೀಲಮ್ಮನ ಮುಖ ಅರಳಿದ ತಾವರೆ. ರೇಶಿಮೆಯ ಹುಳುವಿನ ಮೈಯಿಂದ ಎಳೆ ಹೊರಡುವುದಲ್ಲ! ಅದರಂತೆ ನೀಲಮ್ಮನ ನೋಟದಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವ ಹೊಳಪಿನ ಕದಿರು(ಕಿರಣ)ಗಳು, ಎಳೆಗಳಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಒಂದೆ ಒಂದು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ, ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮೈಯನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಸುಕಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ನೀಲಮ್ಮನು ಚಿನ್ನಪ್ಪನನ್ನು ಭಾವದ ದೇವ ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಸಗೆಮಲ್ಲಿಗೆಯಿಂದ ಪೂಜಿಸುವಳು. ವಿನೋದ ದಿಂದ ಬೆರೆತಿರುವ ತನ್ನ ಮೆಲುಮಾತುಗಳ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಮೆಚ್ಚಿಸುವಳು.

ಚಿನ್ನಪ್ಪನೇನು ಕಡಿಮೆಯವನೆ! ಅವನೂ ಸಗೆಗಾರ; ಬಗೆಗಾರ. ನೀಲಮ್ಮನೊಡನೆ ಅದೆಷ್ಟೊ ವಿನೋದವಾಡುವನು. ಅವಳ ಚೆಲುವಾದ ಮೊಗವನ್ನು ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ನೋಡಿಯೆ ನೋಡುವನು. ನೋಡುವ ಭರದಲ್ಲಿಯೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಎದ್ದುನಿಂತು “ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೆಣ್ಣೇ ನೀನು, ಕಾಡಿಗ್ಗಣ್ಣ ನಡಸಣ್ಣ ಸಿಂಹನಾಂಗ ನಿಂದು ಬಾಳ ಡಾಲ್ಪತಿ” ಎಂದು ಹಾಡುತ್ತ ಕೈಹಿಡಿದು ಸೆಳೆಯುವನು. ನೀಲಮ್ಮನು ನಾಚಿಕೊಂಡು ‘ಯಾರಾದರೂ ನೋಡುವರೇನೊ’ ಎಂದು ಬೆದರುಗಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ ಸರಿದು ಹೋಗುವಳು. ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಹೆಂಡತಿಗೆ

“ ನೀಲಾ ” ಎಂದೂ “ ನೀಲೀ ” ಎಂದೂ, ಹೆಸರುಗೊಂಡೆ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವನು. ಹೊರಗಿನವಳೇ, ಸೋದರಮಾವನ ಮಗಳು.

ಚಿನ್ನ ಪ್ಪನಲ್ಲಿ ರಾಮಮೂರ್ತಿಯದು ತುಂಬ ವಿಶ್ವಾಸ; ರಾಮಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನ ಪ್ಪನದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿಯೂ ಅನೂನವಾದ ಸ್ನೇಹ. ಒಂದೆ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಬಂದ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲಿಯೂ ಇಷ್ಟು ಮಮತೆ-ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯಿರದು. ಚಿನ್ನ ಪ್ಪ ತನಗೆ ಬಿಡುವುದೊರೆತಾಗಲೆಲ್ಲ ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಕುಳಿತಿರುವನು. ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಅವನಿಗೆ ಭಾರತ, ರಾಮಾಯಣ, ಬೇರೆ ಕಥೆ-ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಓದಿ ಹೇಳುವನು. ಚಿನ್ನ ಪ್ಪನೂ ಬೇಸರಿಯದೆ ಕುತೂಹಲಿಯಾಗಿ ಕೇಳುವನು. ಚಿನ್ನ ಪ್ಪ ರಾಮಮೂರ್ತಿಗೆ ನಲುಮೆಯಿಂದ “ ರಾಮಣ್ಣಾ ” ಎಂದು ಕರೆಯುವನು. ರಾಮಮೂರ್ತಿಯು ಚಿನ್ನ ಪ್ಪನಿಗೆ ಸಲುಗೆಯಿಂದ “ ಚಿನ್ನಾ ” ಎಂದು ಕೂಗುವನು. ಇಬ್ಬರದೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಒಂದೆ ವಯಸ್ಸು.

ನೀಲಮ್ಮನಂತೂ ಕುಲಕರ್ಣಿಯರ ಮನೆಮಗಳಿದ್ದಂತೆ. ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ತಂಗಿ ಇಂದಿರೆಗೂ, ಅವಳಿಗೂ ಜೀವಾಳದ ಗೆಳೆತನ. ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ತಾಯಿಗೂ ಹೆಂಡತಿಗೂ ಬೇಕಾದವಳು. ಮನೆಯವರೆಲ್ಲ ನೀಲಮ್ಮನನ್ನು ಹೊರಗಿನವಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಸೋಡಿದರ ಒಂದೆ ಕುಲದವರಲ್ಲ ; ಒಂದೆ ಜಾತಿಯವರಲ್ಲ. ಪ್ರೇಮ-ಗೆಳೆತನಗಳು ಜಾತಿ-ಕುಲ ಗೋತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುವುವೆ ! ಮನೆಗೆಲಸ ಮುಗಿದೊಡನೆಯೇ ನೀಲಮ್ಮ ಕರಣಿಕರ ಮನೆಗೆ ಬರುವಳು. ಇಂದಿರೆಯೊಡನೆ, ಬೇರೆಯವರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವಳು ; ನಗುವಳು ; ಕೆಲೆಯುವಳು.

ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಇಂದಿರೆಯೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವಂತೆ, ನೀಲಮ್ಮ ನೊಡನೆಯೂ ತಿಳಿಮನದಿಂದ ಮಾತನಾಡುವನು. ನಿರ್ವಿಕಾರದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಗೆಯಾಡುವನು. ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷವಾದ ಆಡರಣೆಯನ್ನು ಚದುರೆಯಾದ ನೀಲಮ್ಮ ಸರಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಹಿಡಿದಳು. ಆತನನ್ನು ಪರಕೀಯನೆಂದೆಣಿಸದೆ ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಮಾತನಾಡುವಳು. ಎಳೆಯ

ಮಗುವಿನಂತಹ ಮನಸ್ಸು, ಅಲ್ಲದೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ನಂಬುಗೆಯ ಗೆಳೆಯ ; ಸಾಲದುದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಒಡನಾಡಿಯಾದ ಇಂದಿರೆಯ ಅಣ್ಣ ; ಎಂದಮೇಲೆ ನೀಲಮ್ಮ ರಾಮಮೂರ್ತಿಯೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ವಿನೋದವಾಡಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧವೇನು ? ಅಕ್ಕ-ತಮ್ಮ, ಅಣ್ಣ-ತಂಗಿ, ತಾಯಿ-ಮಗ, ತಂದೆ-ಮಗಳು ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದರೆ, ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ ಭಾವಿಸುವರೇನು ? ಚಿನ್ನಪ್ಪನಾದರೂ ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಭಾವಿಸುವನು ?

೩

ಪ್ರಶಾಂತವಾಗಿರುವ ಸಾಗರವು, ಬಿರುಗಾಳಿ ಬೀಸಿ ನೋಡು-ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಉಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಗುವುದು. ಮಿರುಗುವ ತಾರೆಗಳಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಮುಗಿಲನ್ನು, ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾವೋಡವು ಮುಸುಕಿಬಿಡುವುದು. ಹಸುರೆಲೆ-ಹೂ-ಕಾಯಿಗಳ ವೃಕ್ಷರಾಜಿಯಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಾಡು, ಕಾಡುಗಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೀದುವ ಸೀಕರಿಗೊಳ್ಳುವುದು. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಆ ಕಾಲರಾಯನ ಕೈಚಳಕ; ಪ್ರಕೃತಿಯು ಮಾಯೆಯ ಮಾಟ.

*

*

*

ತನ್ನಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ತೋಟವನ್ನು ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮಯ್ಯನಿಗೆ ಎದೆಗಿಚ್ಚು. ಗೊಬ್ಬರದಲ್ಲಿಯ ಕಿಡಿಯಂತೆ, ಹೊಟ್ಟೆಯುರಿ ಒಳಗೊಳಗೆಯೆ ಹೊತ್ತುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ರಾಮಯ್ಯ ಸಾಹಸಿಗ, ವೋಸಗಾರ. ಮಾತು ಮೇಣದಂತೆ ಮಿಡುವು ; ಎದೆಯು ಕಬ್ಬಿಣದಂತೆ ಕಠಿನ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ, ರಾಯರಿಗೂ ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೂ ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಕೆಡಕು ಮನಸ್ಸುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ರಾಮಯ್ಯನ ಹಂಬಲು. ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ತಾನೇನು ಹೇಳಿದರೂ ರಾಯರು ಕಿವಿಗೊಡಲಾರ. ರೆಂದು ರಾಮಯ್ಯನಿಗೆ ಎನಿಸಿತು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಏನುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬಗೆಹರಿಯದ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ೨-೩ ವರ್ಷಗಳು ಸಂದುಹೋದುವು. ರಾಯರ ಮನೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮನಸ್ಸನ್ನೇ ಕಲುಷಿತವಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ರಾಮಯ್ಯನಿಗೆ ಹಗುರಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಈಗ

ರಾಮಯ್ಯ ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ ಹತ್ತಿರದ ಹಿತಚಿಂತಕನು. ಕಳ್ಳನು ಕೋಶಾಗಾರದ ಕಾವಲುಗಾರನಾದ.

ಲೌಕಿಕಜನರಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯೆಂಬುದು ಒಂದು ಅಭಿಮಾನದ ಮೂರ್ತಿ. ಮಂದಿ ತಮ್ಮ ಬಾತಿ-ಕುಲಗಳನ್ನು ಹಳೆಯಲಿ, ಬಂಧು-ಬಾಂಧವರನ್ನು ನಿಂದಿಸಲಿ, ತಾಯಿ-ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿಯರಿಗೆ ಹೆಸರಿಡಲಿ; ಇನ್ನಾರಿಗಾದರೂ ಹಳಿದಾಗ-ಹೆಸರಿಟ್ಟಾಗ-ಬಾರದಷ್ಟು ಕೋಪವೂ ಆಗದಷ್ಟು ತಾಪವೂ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟರೆ ಬರುವುದು; ಆಗುವುದು. ಜನರು ಆಗ ಕಣ್ಣಿದ್ದು ಕುರುಡರು; ಕಿವಿಯಿದ್ದು ಕಿವುಡರು. ಆಕರ ಅರಿವು ಮರೆಯಾಗಿ ಬಿಡುವುದು.

ರಾಮಯ್ಯ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ. ಬಹಳ ದಿವಸದ ಒಗೆಯ ಒಯಕೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಲು ಯೋಚಿಸಿದ. ವಿಚಾರದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತರಲು ತೊಡಗಿದ :

“ ಏನಲ್ಲೇ ಚೆನ್ನಾ.., ನಿಮ್ಮ ಅವ್ವ ಅದೊಂದು ಅರಹುಚ್ಚೀಯಂತಾದು ! ನಿನಗೇ ಹೊಲಾ-ತ್ಯಾಟಾ- ಅಂತ ಯಾವಾಗ ನೋಡಿದರೂ ಹೊರಗಡ ಇರಲಿ ! ನಿನ್ನ ಹೇಣತಿ ಏನಪಾ.. ಇನ್ನೂ ಹರೇದ ಹುಡುಗಿ ! ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಹಿಂಗಲ್ಲಾ ಸೊತಂತಾ ಕೊಡೂದೇನು ಪಾಡಲ್ಲ ಬಿಡು ! ಎಡಗಣ್ಣು ಒಲಗಣ್ಣು ನೋಡತಾನೆ ಇರಬೇಕು ಅವರನ್ನ. ‘ ಹೆಂಗಸು ತಿರಿಗಿ ಕೆಟ್ಟಿತು, ಗಂಡಸು ಕೂತು ಕೆಟ್ಟಿತು ’ ಅಂತಾರ.. ನೀ ಕೇಳಿಲ್ಲೇನು ಅದನ್ನು ? ” ಈ ಒಗೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ರಾಮಯ್ಯ ಚಿನ್ನಪ್ಪನೊಂದಿಗೆ ನಾಲ್ವಾರು ಸಲ ಹೇಳಿದ. “ ಇವನು ಇದನ್ನೇನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವನು ?.. ” ಎಂದು, ಕೇಳಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಬಿರಗುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ; ಮನದೊಳಗೆ ಏನೇನನ್ನೋ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

ಮನುಷ್ಯನ ಹೃದಯ ಕನ್ನಡಿಯಂತಿರುವುದು. ಕಲಿತವರಾದ ನಾವು, ಬುದ್ಧಿಭಾಸ್ಕರನ ಪ್ರಶ್ನಾಪದಿಂದ, ಆ ಕನ್ನಡಿಯ ಪಾರಜನನ್ನೆಲ್ಲ ಹಾರಿಸಿ ಬಿಡುವೆವು. ಆದರೆ ಕಲಿಯದವರದು ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ರಾವುಗಳನ್ನಡಿಯಂತಾಗುವುದು. ಯಾವದೇ ಒಂದು ಭಾವನೆಯ ಚಿತ್ರವು ಅದರೊಳಗೆ ಭವ್ಯವಾಗಿ-ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಮೂಡುವುದು. ಒಮ್ಮೆ ಮೂಡಿದುದನ್ನು ಅಳಿಸುವುದೆಂದರೆ,

ಅದೆಷ್ಟೋ ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸ. ಚಿನ್ನಪ್ಪ ರಾಮಯ್ಯನ ಬೆಲ್ಲಬೆರೆತ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಬೆರಗಾದ; ಮರುಳಾದ. ಅವನಿಗೆ “ ರಾಮಯ್ಯನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹುರುಳು ಏನಾದರೂ ಇರಬಹುದೇ ? ” ಎನಿಸಿತು. ಬರುಬರುತ್ತ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ರಾಮಯ್ಯನ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಿವಿಗೊಡಲು ತೊಡಗಿದ.

“ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ತನ್ನ ಬಲೆಗೆ ಒಳಿಳುವುದು ಇನ್ನು ಕಠಿಣವಿಲ್ಲ ” ಎಂದು ರಾಮಯ್ಯ ಕಂಡುಹಿಡಿದ. ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮನಸಿನಲ್ಲಿ, ನೀಲಮ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಶಯವುಂಟಾಗುವಂತಹ ಅದೆಷ್ಟೋ ಮಾತುಗಳನ್ನು, ಆಗಾಗ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಲಿದ್ದ. ನೀಲಮ್ಮನ ಶುದ್ಧಚಾರಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಲಸು ಒಣ್ಣುಬಳಿಯುವ ಅದೆಷ್ಟೋ ಸುದ್ದಿಗಳು- ಕರ್ಣಪರಂಪರೆಯಾಗಿ- ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಕಿವಿಗೆ ಒಳಿಳುವಂತೆ ಹಂಚಿಕೆಮಾಡಿದ. ರಾಮಯ್ಯ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೆಲ್ಲ ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ, ಇವನ ಮಾತು ನಿಜವೇನೋ, ಎನಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ನೀಲಮ್ಮನ ನಿರ್ಮಲ ಹೃದಯವನ್ನು ನೆನೆದು, ಅವಳ ಕೃತ್ರಿಮತೆಯೇನೂ ಕಂಡುಬಾರದ ಕಣ್ಣಿನೋಟವನ್ನು ಕಂಡು, ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಮಂದಪಾಸ್ಕಾದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಮುದ್ದುವೊಗವನ್ನು ನಿಟ್ಟಿಸಿ, “ ರಾಮಯ್ಯನ ಮಾತನ್ನು ಸಂಬಂಧಿಸಿದು ನನ್ನ ಮರುಳತನ ” ಎಂದು ಮರಳಿ ಎನಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು.

*

*

*

ಸೋಮವಾರದ ದಿನ: ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಕೆಲಸವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬಾಳೆಯ ಬಸವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದನು. “ ತಾನೇ ನೀರನುಣಿಸಿ ಬೆಳೆಯಿಸಿದ ಬಸವು, ಎಷ್ಟು ಸೊಗಸಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲ, ಎಂದು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹಿರಿಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನೇ ಕಿರುಸಗೆ ನಗುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ರಾಮಯ್ಯ ಬಂದ. ಇಬ್ಬರೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತರು. ಅದೆಷ್ಟೋ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರು. ಮಾತನ್ನು ಮುಗಿಮುಗಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ರಾಮಯ್ಯ ಗಡುಸುಧನಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದ :

“ ಚಿನ್ನಾ ನೀ ಏನಾದರೂ ಯಾಕೆ ಅನವೊಲ್ಲಿ.., ನೀಲಮ್ಮನ ಸಲುವಾಗಿ ನನಗೆ ಬಲ ಹೆದರಿಕೆ ಅನವಾಕ ಹತ್ತೇತಿ ನೋಡಪಾ ! ನೀ ನನ

ನನಗ ದೂರದವನು ? ನಿನ್ನ ಮಾನಾ..ಅಂದರ ನನ್ನ ಮಾನ; ನಿನ್ನ ಅವಮಾನಾ..ಅಂದರ ನನ್ನ ಅವಮಾನ ! ಅಲ್ಲೋ, ಆ ರಾಮಪ್ಪ ನಿಮ್ಮ ಯಜಮಾನ ಆದಷ್ಟಕ್ಕೂ ಏನಾಧಾಂಗಾತು ? ನಿನಗಿಂತ ಅವನು ಗಣಿತಾನ ಇದ್ದರಾದರೂ ಏನಾತು ? ಹೆಂಗಸೂ ಗಂಡಸೂ ಅಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಇರಬಹುದು ಇರಬೇಕು ಏನವಾ ! ಅವನೇನು ಮುದಕ.. ತದಕ- ಇನ್ನೂ ಹರಿದ ಭಾರ ಏನವಾ ! ಹಂತಾವನ ಸಂಗತೀ ನೀಲಮ್ಮಂದು ಸಲಿಗೆ ಇಷ್ಟಕ್ಕವಾ ! ಮಾತೃಕ, ಕತೀಯಾಕ, ನಗಚಾಟಿಕಿಯಾಕ, ಏನಿದೆಲ್ಲಾ ಹುಡುಗಾಟ !.. ನನಗೇನವಾ ಈ ರೀತಿ ಸರೀ ಕಾಣದಿಲ್ಲ ನೋಡು ! ”

ಚೆನ್ನಪ್ಪ ಸಹಜಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟ.

“ ಏನು ಚೆನ್ನಪ್ಪಾ .., ಇದರಾಗೇನೆಂತಿ ತಪ್ಪು ? ನಾ ನಿಮ್ಮ ಪಾಠಶಾಲೆ ಬೋಡೀ ಮಾತಾಡಬಲ್ಲೆನು ? ಆಕಿ ನನ್ನ ಸಂಗತೀ ನಗಾಟಾ ಆಡಬಲ್ಲೆನು ? ರಾಮಪ್ಪ ನೀಲಿನ್ನ ಚೆನ್ನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವಳಾಂಗ ತಿಳಿಕೊಂಡು ದಾನು. ಈ ಮಾತಿನಾಗ ನನಗೆ ಏನೂ ಒಂದು ಎಳ್ಳಕಾಳಿಸಷ್ಟು ಸಂತೀ ಬರಬಲ್ಲ ನೋಡು. ರಾಮಪ್ಪನ ಮನಸು ಅದೆಂತಾ ತಿಳಿನೀರಿನಾಂಗೈತೀ ಅಂಬೂದನ್ನ ನಾ ಎಲ್ಲಾ ಚೆನ್ನಾಗೇ ಬಲ್ಲಿ. ಅಂತ ಅವನ ಸಲುವಾಗಿ ಅಂದರ, ನನಗೆ ಎಂದೆಂದೂ ಸಂತೀ ಬರಬಹುದಾಗಿಲ್ಲೇನವಾ ! ”

“ ಹುಚ್ಚ ಇದ್ದೀದೀ ಆತು. ಅಲ್ಲಲೇ ಚೆನ್ನಾ, ನೀ ಇನ್ನೂ ಹುಡುಗ; ಪರಪಂಚೇದ ಕೆಟ್ಟ ಪೆಟ್ಟು ಇನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಬಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲವಾ, ಹೀಂಗೆ ಆಡು ಮಾತಲ್ಲ ! ಲೋಕದ ರೀತೀ ಯಾರಿಂದ ಬಿಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆದೀತು ಹೇಳು ! ಬಿಂಕೀ ಹತೀಲೆ ಬಿನ್ನೋ ಇಟ್ಟರ ಆದು ಕರಗದ ಇರತ್ತೇ ? ಒಳೀ ಅರಳಿ ಕಂಪು ಸೂಸತೀರೂ ಸಂಸೀಗೀ ಹೂ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಾಗ, ಮೂಸನೋಡ ಬೇಕಂತ ಯಾವನು ಅನಸಾಕಿಲ್ಲವಾ ! ಹಿರಾರದೊಂದು ಮಾತು ಏತಿ ಕೇಳಿದೀಯೋ ಇಲ್ಲೋ ? ‘ ಹೆಣ್ಣು-ಹೊಣ್ಣು-ಮಣ್ಣು ಈ ಮೂರನ್ನ ಕಣ್ಣಿಂದ ಕಂಡು ಬಯಸದಂತಾ ಅಣ್ಣಂಗಳು ಯಾರು ? ’ ಅಂತ ! ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತು ಕೇಳಿಲ್ಲ ! ಹರಿದ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳ ಬೋಡೀ, ಹಡೆದ ತಂದಿ ಕೂಡಾ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾತಾಡಬಾರದಂತ ಶಾಸ್ತ್ರ ಏತಿ ! ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮಾತಿನೇನು

సుళ్ళంతియో?.. అల్లలే, రామప్పండు పను దోడ్చు నానా హజ్జీదీ? అవనూ నవ్వాంగొ లుండుట్ట మనిశ్వా! అంపేన దేవర, నాదూన, తివతరణ, నన్నాసే, ఏనపా అవండు వేడ్చు గారికి? నోడపా. సిందూ అవందూ బేవాళద గేణితాన. ఇబ్బరదూ హాలూ హగ్గేనంతా ఇన్నాస! నడవ నావ్యాకపా హేరగనవరు— నూతాట కిట్ట వరాగబేకు!” మాతుమాతూ నోసెముళ్ళినంత ఇద్దుపు రామయ్యనవు.

“చిక్కపూ, నీ నోడం నమ్మ నీలిగే పను చేసరు ఇట్టరూ తాళికొండేను; ఆదర రామయ్యన చేసరిగే హేలసు బళియూదన్న నోడి ననగ కసవిసీ అనవత్తేతి. ఇన్నొమ్మే ఇంథా మాతన్న నన్న ముంద ఆడబ్బాడ, తిళితేను? నోడం, రామప్ప నమ్మ నిమ్మొగిన మనిశ్వా అల్ల; సిపా వేళబేకందర అంపొబ్బ నాదూన?” చిన్నప్ప చలవద మనదింద నుడిద.

“గొత్తేత్తి పడలే. ఇంతా కామసాదూగోళు జగత్తి నోళగ బేకాదన్న మంచి అవారు! నోడం చిన్నా, బరే నావిర నావిర మాతాడూదు యాతక్కు బేకు? అదిరింద ఆగూదాదరూ పను? ఒంద ఒందు మాతు నీష్మరాగే హేతీని కేళిల్ల. నీలమ్మన నలువారి రామప్పన మనసు తిళి ఎనూ ఇల్ల! నీ బేకాదర పరికన్నా మాడి నోడం! నా నోడిద్దన్నేల్లా నీన్న ముంద వేళలక్కు నన్న మనసు ఒప్పుదిల్ల. ఆగేనూ నా వేచ్చిగే వేళూదిల్ల. మనీగే బింకి వత్తుదక్కు మోదల నోడికొండూ బాళోదూ ఒక్కోదూ! పన ఇరలి, తిళితేను?—నీలమ్మన మూల నీన్య కణ్ణ ఇరలే ఆతు!” ఎందు నుడిదు రామయ్య, చిన్నప్పన వరగి వదగోళిసిద ఎదేయల్లి సంశయద బిజవన్న బిత్తిదను. కూడలే ‘మనగే హేలగతీనవా! కలవ బిద్దేతి వాంగు మన్నాగ ఇన్నొ!’ ఎందు వేళి వేలటబిట్టను. చిన్నప్ప బహళ వేళియ

ವರೆಗೆ—ಆಲೋಚನೆಮಾಡುತ್ತ—ಕುಳಿತಲ್ಲಿಯೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ರಾಮಯ್ಯನು ಊದಿದ ಮಾಟದ ಮಂತ್ರ ಅವನನ್ನು ಮಂಕುಗೊಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿತೇನೋ !

ಎಂದಿನಂತೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ನೀಲಮ್ಮನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವನು; ಸಗೆಯಾಡುವನು. ಆದರೆ ಅವನಿಗೀಗ ಅದಾವುದೋ ಸಂಕೋಚವೃತ್ತಿ ನಡುವೆ ಬಂದು ನಿಂತು, ಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಈಗ ಹೊಸದೊಂದು ಕೆಲಸ: ನೀಲಮ್ಮನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೃತಿಯ ಕಡೆಗೂ ನಿಟ್ಟಿಸಿನೋಡುತ್ತಿರುವುದು. ನೀಲಮ್ಮನಿಗೆ ಇದಾವುದರ ಸುಳಿವು ಕೂಡ ತಿಳಿಯದು. ಅವಳು ತನ್ನ ಮೊದಲಿನ ದಿನಚರ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಚವೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ.

೪

ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ತಂಗಿ ಇಂದಿರೆ, ಇದೀಗ ಅತ್ತೆಯಮನೆಯಿಂದ ಬಂದಿರುವಳು; ಆದುದರಿಂದ ನೀಲಮ್ಮನು ಕೈತೆರವು ಆದಾಗಲಿಲ್ಲ, ಕುಲಕರಣಿ ಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಳು. ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಅದೆಷ್ಟೋ ಮಾತನಾಡುವರು. ಏನನಾದರೂ ಆಲವನ್ನು ಆಡುವರು.

ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ತಾಯಿ ಗಂಗಮ್ಮ ಭಾವಿಕ ಮುದುಕಿ. ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಅರೆಹುಚ್ಚಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ನಡೆಯುವುದು. ಗಂಗಮ್ಮನಿಗೆ ಸೊಸೆಯು ತಪ್ಪುಮಾಡಿದುದೂ ತಿಳಿಯದು; ಒಪ್ಪುಮಾಡಿದುದೂ ತಿಳಿಯದು. ನೀಲಮ್ಮನಲ್ಲಿ ಅವಳದು ನಿರಪೇಕ್ಷವಾದ ಪ್ರೇಮ. ಮಗನ ಹೆಂಡತಿ, ಅಣ್ಣನ ಮಗಳು; ಅಲ್ಲದೆ ಗಂಗಮ್ಮನಿಗೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಗಳೆಂದರೂ ನೀಲಮ್ಮ, ಸೊಸೆಯೆಂದರೂ ನೀಲಮ್ಮ; ನೀಲಮ್ಮನೇನು ಮಾಡಿದರೂ ಅವಳಿಗೆ ಅಕ್ಕರತೆ. ನೀಲಮ್ಮ ಅಡ್ಡದಾರಿ ತುಳಿಯುವವಳಲ್ಲ ವೆಂದು, ಆ ಮುದುಕಿಯ ಭಾವಿಕ ಸಂಬುಗೆ. ಅದರಂತೆಯೆ ನೀಲಮ್ಮನ ನಡೆವಳಿಕೆಯಾದರೂ ಗಂಗೆಯ ನೀರಿನಂತಹದು. ಅವಳು ಕುಲಕರಣಿ ಯರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅತ್ತೆಯದೇನೂ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ದಿನ ಸಂಜೆಯ ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆ; ಕುಲಕರಣಿಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೀಲಮ್ಮ-ಇಂದಿರೆ ಕೂಡಿ ಪಗಡೆಯನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮಮೂರ್ತಿ

బళియల్లియే. నోడొత్తు కుళితద్దు. నమ్మ అక్క-తంగియరు అడుత్తిరునాగ నావ బళియల్లిద్దు నోడొవుద్దిల్లవే ?

“ ఇందిరా, ఇల్లి స్వల్ల బందుహోగే ” - ఒకగణింద తాయెయ కుగు కేళిసితు. ఇందిరెయ అవసరదింద ఎద్దు హోగువాగ కాలుతొడకి బిళుగుంతాదకు. “ కం ! మేల్లగే హోగమ్మా ! ఎల్లియాదరొ బద్దు కాలుగిలు మురిదుకొండేయెందరే, మత్తి నిన్న గండసిగే నావోను పేళోణొ ” ఎందు రామమూర్తి నగుత్తు నుడిద. నిలమ్మ నొ నక్కకు.

ఇందిరే ఒకగే హోదకు. రామమూర్తి, నిలమ్మ ఇబ్బరే నడుమనెయల్లి కుళితద్దురు : ఆగ నక్క నగే ఇన్నొ ఇబ్బర మువిద మేలొ ముగుకొగ మొట సింతిచ్చుతు.

చిన్నప్ప రామమూర్తియన్ను కాణబేకేందు బందను. హబార దల్లి ఇరల్లు. నేరవాగ నడుమనెగే బందుబిట్టను. నోడిదను ; రామమూర్తి - నిలమ్మ ఇబ్బరే కుళితిరువరు. ఇబ్బర మువిద మేలొ ములునగే. చిన్నప్పన ఎదే దడదడిసితు : మృనవిరు ఎద్దు సింతి. నుననొ మాతనాడదే. అదేంతదదొ నోటదంద, నిలమ్మన కడేగొమ్మ. రామమూర్తియ కడేగొమ్మ నోడొత్తు సింతుకొండను.

“ ఇదోనోరే జిన్నా ! పింగళాక నోడతా సింతుకొండి ? ఎను కేలస ఇత్తేను ? ఇందిరా, నిలమ్మ పగడేయాడతిద్దురు. తమాషేగాగ నానొ నోడతా కుతిరిసి. అమ్మ కరేదకు అంత ఇందిరా ఇదో ఈగ ఒకగే హోగక్కా ! సింతుకొంద్దాక ? కేలస ఇల్లబద్దర నీనొ కుతుకొ ! ఒందు గళిగి నోడొణొ ” రామ మూర్తి సెంకార బుద్ధియింద నుడిదను.

చిన్నప్పను తన్న బగేయన్ను హెచ్చాగి హోరగే తోరగొడల్లి. ననువే తోరిసిద్దరొ అదన్న ఒమ్మలే కండుకొళ్ళువప్పు రామమూర్తియ బుద్ధి జురుకొ అల్ల.

“ ಈಗ ಕೆಲಸ ಬಾಳ ಐತಿ ! ಕೂತುಕೊಳ್ಳೋ ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲ. ಬಾಳೇ ಕಾಯಿಗೆ ಕಿರಾಕಿ ಬಂದೈತಿ: ನೀವು ನಾಳೆ ಮುಂಬಾನೆ ತೋಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬಿಟ್ಟಿ ! ಇದನ್ನ ದೇವೋಗದೇಕಂತ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೆ ” ಎಂದು ನುಡಿದವನೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ನಡೆದೇ ಬಿಟ್ಟ. ಅಲ್ಲಿ ಸಿಲ್ಲಲೇ ಇಲ್ಲ.

ನೀಲಮ್ಮನು ಚತುರೆ. ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ನೋಟದ ಬಗೆಯನ್ನೂ, ಮಾತಿನ ರೀತಿಯನ್ನೂ, ಅವಸರದಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಸಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟುದನ್ನೂ ಕಂಡಳು. “ ಇದೇನೋ ಹೊಸಬಗೆಯಾಗಿರುವುದು ! ” ಎಂದು ತಿಳಿದಳು. ಎದೆ ಗದಗದಿಸಿತು, ಮೋರೆಯ ಕಳೆ ಇಳಿಯಿತು, ಅಡುವುದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಒಲ್ಲೆನೆಂದಿತು. ಇಂದಿರೆಯು ಬಂದೊಡನೆಯೆ ಎಸೇನೋ ಮನೆಗೆಲಸದ ಕಾರಣ ಹೇಳಿ, “ ಮತ್ತೆ ಬರುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ನುಡಿದು, ಮನೆಗೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟಳು.

ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಅಂದು ತೋಟದಿಂದ ಮನೆಗೆಬಂದ; ಮೋರೆ ಬಾಡಿದ್ದಿತು. ಎಸೇನೋ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಂಡಿತು. “ ನೀಲೀ, ಇನ್ನಮ್ಮಾಗ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಕಾಲ ಹಾಕೂ ಕಾರಣಿಲ್ಲ ನೀನು ! ” ಎಂದು ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಬಿಟ್ಟಿತಾದ (ಕರ್ಕಶವಾದ) ಮಾತಿನಿಂದ ನೀಲಮ್ಮನಿಗೆ ಅಂದೆಯೆ ಹೇಳಿದ. ಕೇಳಿ ಅವಳೆದೆಗೆ ಸಿಡಿಲುಬಡಿದಂತಾಯಿತು. “ ತನ್ನ ಗಂಡನ ಮನಸ್ಸು ಇಂದೆಯೇ ಹೀಗಾಗಲು ಕಾರಣವೇನು ? ” ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದಳು.

ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮನಸ್ಸು ಕಲುಷಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನ ಸೌಮ್ಯವಾದ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಮೋಸವೇನೇನೂ ಬೆರೆಯದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ಹೃದಯದ ಹೊಲಸು ಉಡುಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮತ್ತೆ ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ಮುಖವು ಮರೆಯಾದೊಡನೆಯೆ, ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆಯ ಸಂತೆ ನೆರೆಯುವುದು; ಕ್ರೋಧ-ಮತ್ಸರಗಳು ಕೇಕೆಹಾಕಲು ತೊಡಗುವುವು. ರಾಮಮೂರ್ತಿಯಿಂದ ಅದಷ್ಟು ದೂರವಿರಬೇಕೆಂದು ಮನವಳಿಸುವುದು. ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಪ್ರೇಮದ ನೆನಪಾದೊಡನೆಯೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮನವು ಮತ್ತೆ ತೂಗುಯ್ಯಲೆಯನ್ನಾಡುವುದು.

೫

ಕನ್ನಡಿಯು ಅದೆಷ್ಟು ಹೊಳಪುಳ್ಳದ್ದೇ ಇರಲಿ ! ಚೊಕ್ಕಟವಾಗಿ ಒರಸುತ್ತಿರದಿದ್ದರೆ ದಿನಾಲು ಅಷ್ಟಷ್ಟೆ ಧೂಳಿ ಕುಳಿತು, ಮುಖ ಕಾಣದಂತೆ ಆಗುವುದು. ಮನುಷ್ಯನ ಒಗೆಗನ್ನಡಿಯದಾದರೂ ಇದೇ ರೀತಿ. ಯಾರ ವಿಷಯಕವಾಗಿಯಾದರೂ ಸಂಶಯಬಂದಾಗ, ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆ ಆಟತೋರಿಸಿ ಸಂಶಯನಿರಸನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ಆ ಒಗೆಗನ್ನಡಿಗೂ ಹೊಲಸು ಮುಸುಕುತ್ತ ಹೋಗುವುದು. ಸಂಶಯಾಸ್ಪದರಾದ ಜನರ ಪುತ್ರಿಯೊಂದು ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಮನುಷ್ಯನು ಆಗ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ತಿಳಿಯ ಲಾರಂಭಿಸುವನು; ಅವರಿಂದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ತಪ್ಪುತಡೆಗಳಾದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಪರಾಧವಾಗಿ ಭಾವಿಸುವನು. ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಿಂದ ಕುಲಕರಣಿಯರ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಮಮೂರ್ತಿಗೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪನನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಕುತೂಹಲ ; ಎಂತಲೆ ತಾನಾಗಿಯೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಚಿನ್ನಪ್ಪನನ್ನೂ ತೋಟದಿಂದ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ; ಗಂಗಮ್ಮನೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ ; ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ನೀಲಮ್ಮ ಕಾಳುಕಡೆ ಹಸನುಮಾಡುತ್ತ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು.

“ ಏನು ನೀಲಮ್ಮಾ ! ಚಿನ್ನ ಇನ್ನೂ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲೇನು ? ” ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಆತುರದಿಂದ ಕೇಳಿದ.

“ ಇಲ್ಲ; ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರೊಳಗೂ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು ! ಏನು ಕೆಲಸ ಇತ್ತೇನು ? ” ನೀಲಮ್ಮನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಮೆಲುನಗೆಯ ಮುಖದಿಂದ ಕೇಳಿದಳು.

“ ಕೆಲಸವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನಾ ಆಯ್ತು; ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ನೋಡೇ ಇಲ್ಲ. ಮನೀ ಕಡೆ ಯಾಕ ಬಂದಿಲ್ಲಾ ಅಂಬೂದನ್ನ ನೋಡಬೇಕಂತ ಬಂದೆ ! ” ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಹೇಳಿದ.

ನೀಲಮ್ಮನ ಮನವು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆಯೋ ಆಯಿತು. ಅದು ಬಹಿರಂಗ ದಲ್ಲಿ ಒಡೆದುತೋರದಂತೆ ಅವಳು ಎಚ್ಚರಪಟ್ಟಳು. “ ಮೂರು ನಾಕು ದಿನಾ ಆತು. ನನಗೂ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಆಗೇ ಇಲ್ಲ; ಇಂದಿರಕ್ಕೆ ಏನಂತಾಳೋ

ಎನೋ ! ಮನಿಗಿಲಸದಾಗ ತೆರವು ಸಿಗೂದಿಲ್ಲ ! ” ನೀಲಮ್ಮನು ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮರೆಮಾಡಿ ಹೇಳಿದಳು.

“ ನೀಲಮ್ಮ ಯಾಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲೋ ಎನೋ- ಅಂತ, ಇಂದಿರಾ ಯಾವಾಗಲೂ ಕನವರಿಸತಾನೇ ಇದ್ದಾಳೆ. ಇರಲಿ ! ನೀಲಮ್ಮಾ, ನಾ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೆನೆಂತ ಚಿನ್ನಪ್ಪಗೆ ಹೇಳು. ಅವನು ನಮ್ಮ ಮನೀಗೆ ಕಳಿಸು ” ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಮಾತನಾಡಿ ಮರಳಿ ನಡೆದ. ಇನ್ನೂ ಬಾಗಿಲು ದಾಟಿರಲಿಲ್ಲ; ಹೊರಗಣಿಂದ ಚಿನ್ನಪ್ಪನೂ ಬಂದ. ರಾಮಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಸಂತಪ್ತನಾದ.

ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ರಾಮಮೂರ್ತಿ ನುಡಿದನು : “ ಎನೋ ಚಿನ್ನಾ ! ಈಗ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನಾ ಆತು. ಮನೀ ಕಡೆ ಬಂದೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ! ಆದ್ಯಾಕೆ ಹೀಂಗಾತಂತ ನೋಡಿ ಬರಬೇಕಂತ ಈಗ ನಾನೇ ಬಂದಿದ್ದೆ ! ಇನ್ನೂ ಊಟ ಆಗಿಲ್ಲೇನೋ ! ಮೊದಲು ಊಟಾ ಮಾಡು ! ಆ ಮ್ಯಾಲ ಕೆಲಸೇನೂ ಇಲ್ಲವಿದ್ದರ ” ಮನೀ ಕಡೆ ಬಂದುಬಿಡು ! ”

ರಾಮಮೂರ್ತಿಯು ಅಂತಃಕರಣದಿಂದಾಡಿದ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ, ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಸಂತಾಪವು ಕೊಂಚ ಶಮನವಾಯಿತು. “ ತೋಟದೊಳಗೆ ಕೆಲಸ ಬಾಳ ಐತಿ; ಬರಲಿಕ್ಕೆ ತೆರವು ಇಲ್ಲ ! ಊಟಾಮಾಡಿ ನಾ ಬರತೀನಿ; ನೀವು ನಡೀರಿ ” ಎಂದು ಕುಗ್ಗಿದ ವನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದ ಚಿನ್ನಪ್ಪ.

ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟ. ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಗಲಾಟೆಯಿದ್ದಿತು. ರಾಮಮೂರ್ತಿ ತಾನಿಲ್ಲದಾಗ- ತಾಯಿಯಿಲ್ಲದಾಗ- ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದುದಕ್ಕಾಗಿ, ಬಗೆಹರಿಯದ ಯೋಚನೆಯವಸಿಗೆ. ಊಟವನ್ನು ಕೂಡ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. “ ಹೀಗೇಕೆ ” ಎಂದು ನೀಲಮ್ಮ ಕೇಳಿದರೆ “ ಇಂದ ಯಾಕೋ ಮೈಯಾಗ ನೆಟ್ಟಗಿಲ್ಲ ” ಎಂದು ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಉತ್ತರ. ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾತುಗಳಿಲ್ಲ. ನೀಲಮ್ಮನು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಂಡು ಹುಚ್ಚಿ ಯಂತಾದಳು. ಊಟವಾದೊಡನೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಕುಲಕರಣಿಯರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ; ಮುಸುಕುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟ. ಮಲಗಿದುದು ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತೀಯದು.

ಇದಾದ ಮರುದಿನವೆ ಸಂಜೆಯ ಕಡೆಗೆ, ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಚಾವಡಿಯ ಕಚ್ಚೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದ. ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪನೂ ಇದ್ದ. ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಪನೇನೋ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಡುನಡುವೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ನೀರು ತರಲು ಹೋಗಿಬರುವ ದಾರಿ, ಈ ಚಾವಡಿಯ ಮುಂಬದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಯ್ದು ಹೋಗುವುದು. ನೀರ ಕೊಡ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು, ದನಗಳಿಗೆ ನೀರು ಕುಡಿಸಿ ಕೊಂಡು, ಅದೆಷ್ಟೋ ಜನರು ಹೋಗಿಬರುತ್ತಲಿದ್ದರು.

ನೀಲಮ್ಮನು ನೀರುತುಂಬಿದ ಕೊಡ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಸಂಗಡ ಬೇರೆ ಸಾಲಾರು ಜನ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು : ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದರು. ತೀರ ಚಾವಡಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರು. ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಅದಾವ ಮಾತನಾಡಿದ್ದರೋ.. ಎಲ್ಲರ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೂ ನಗೆಮಲ್ಲಿಗೆ ಅರಳಿದ್ದಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಚಾವಡಿಯ ಬಳಿಯಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಹೋದರು. ಹೋಗುವಾಗ ನೀಲಮ್ಮನ ನಗೆನೋಗದ ನೋಟ, ರಾಮ ಮೂರ್ತಿಯ ನೋಟ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಸಮಿತ್ತವಾದುವು. ಇವರಿಬ್ಬರ ನೋಟದ ಕೂಟವನ್ನು ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಕಂಡುಹಿಡಿದ. ಮೃಜುಮೃದಿತು, ಸುನಂದಿತು. ಸಂಶಯಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಒಲವಾದ ಜರುಗಾಳಿ ಜೀಸಿ, ತೆರೆಗಳು ತಾಕಲಾಡಿದುವು. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಸಹ್ಯವಾದ ಗಲಿಬಿಲಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಕೆಂಗಣ್ಣು ಕೆರಳಿದುವು. ತಲೆಯು ಕಾಯ್ದುಹೋಯಿತು. ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕೆಲವೇಳೆ ಹಾಗೆಯೇ ಕುಳಿತ. ಬಳಿಕ ಮನೆಗೆ ಹೋಗು ವೆನೆಂದು ಹೊರಟ. ಹೋಗುವಾಗ ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ರಾಮಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಹೃದಯವಿದಾರಕವಾದ ನೋಟದಿಂದ ನೋಡಿದ. ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಇದನ್ನೇನೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

*

*

*

ನೀಲಮ್ಮನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂಶಯದ ಸಸಿಯು ಇಂದು ಬೆಳೆದು, ಮರವಾಗಿ, ಫಲವಿಟ್ಟಿತು. ನೀಲಮ್ಮನ ಮುಗುಳು ನಗೆಯು, ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಮುಳ್ಳಿನಂತೆ ಚುಚ್ಚಲುತೊಡಗಿತು. ಅವಳ ಜೆಲುವಿಕೆಯು, ಜೇಳಿನಂತೆ ಎದೆಗೆ ಕುಟುಕಲು ತೊಡಗಿತು.

ಸಲುವೆಯ ಮೆಲುಮಾತುಗಳು ಕಾದ ಪಾದರಸದಂತೆ ಕಿವಿಯನ್ನು ಭೇದಿಸಲು ತೊಡಗಿದುವು. ಚಿನ್ನ ಪ್ಪನ ಭಾಷಾರಾಜ್ಯದ ರಾಣಿಯಾದ ನೀಲಮ್ಮನಿಗೆ, ಕ್ರೂರರಕ್ತಸಿಯಾಗಿ ತೋರಿದಳು. ಚಿನ್ನ ಪ್ಪನು ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಮನಬಿಟ್ಟ ಮಾತನಾಡದಾದನು. . . . ಸರಸವಾಡುವುದೂ ನಗುವುದೂ ದೂರವೇ ಉಳಿಯಿತು. ನೀಲಮ್ಮ ಏನನಾದರೂ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸಿದರೆ ಚಿನ್ನ ಪ್ಪನಿಗೆ ಅಸಹ್ಯವೆನಿಸಲು ತೊಡಗಿತು.

ಚಿನ್ನ ಪ್ಪ ಹೀಗೇಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂಬುದು ನೀಲಮ್ಮನಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಅದರೂ ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇವನು ಏನನೊ ಸಂತಯಪಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ— ಎಂಬುದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಹಿಡಿದಳು. ಇದನ್ನು ದೂರಮಾಡಲು ಹಂಚಿಕೆ ಹಾಕಿ ದಡಿದಳು. ಕಳವಳದಿಂದ ಕಂಪನಿಗರೆದಳು.

ಚಿನ್ನ ಪ್ಪನಿಗೆ ನೀಲಮ್ಮನು ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ತಲ್ಲಾಜ್ಯಕಾಗಿ ತೋರಲು ತೊಡಗಿದಳು. ನೀಲಮ್ಮನ ಎದೆಯೊಡನೆ ಬೆಸುಗೆಯೊಂದಿದ್ದ, ಚಿನ್ನ ಪ್ಪನ ಎದೆಯೊಗ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯಾಯಿತು.

ಹೃದಯವು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೂ ಕೂಡುವುದಕ್ಕೂ ಬಹಳ ವೇಳೆ ಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅರಳಿ ನಗುತ್ತಿರುವ, ಕಂಪಿಸುವ ಗುಲಾಬಿಯ ಹೂವೊಂದನ್ನು ನಾವು ನೋಡಿದೆವೆಂದರೆ, ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಮುಡಿಯ ಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ವೇಳೆ ಬೇಕಾಗುವುದೇನು ? ಅದರಂತೆಯೇ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಒಡವೆಯು ಅಸಹ್ಯವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆನಿಸಿದರೆ, ಅದನ್ನು ಬೀಸಾಡಿ ಬಿಡಿಬೇಕೆಂಬ ಭಾವನೆಯುಂಟಾಗಲಿಕ್ಕೂ ಬಹಳ ವೇಳೆ ಬೇಕಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ? ಇವೆರಡೂ ಭಾವನೆಗಳು ಮುಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಮುಂಡಿಯೊಂದಿಗಿನ ನಮ್ಮೆದೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡುವುವು. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಆ ಕಾಲರಾಯನ ಕೈಯ ಚಳಕ !!!— ರಾಮಮೂರ್ತಿಯು ಯಾವ ಪಾಪವನ್ನೂ ಅರಿಯದವನು. “ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಚಿನ್ನ ಪ್ಪ ತನ್ನೊಡನೆ ಮನಸ್ಸುಬಿಟ್ಟ ಮಾತನಾಡನೇಕೆ ? ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೇಕೆ ? ” ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಯೋಚಿಸಿ ಹಣ್ಣಾಗುವನು.

ನೀಲಮ್ಮನ ತವರೂರರಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆ. ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನೀಲಮ್ಮನ ತಂದೆ ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಚೆನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ ನೀಲಮ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನಾದರವಂಟಾಗಿದ್ದರೇನಾಯಿತು ; ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮಾವನನ್ನು ಆದರಿಸಿದ, ಉಪಚರಿಸಿದ. ಬಹಳ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಅಣ್ಣ ಬಂದಿರುವನೆಂದು ಗಂಗಮ್ಮ ಸವಿಯೂಟದ ಆಡಿಗೆ ಮಾಡಿದಳು. ಚೆನ್ನಪ್ಪನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ದುಗುಡವನ್ನು ನಸುವೂ ತೋರಗೊಡಲಿಲ್ಲ.

ರಾತ್ರಿಯ ಊಟವಾದೊಡನೆ ಚೆನ್ನಪ್ಪ, ಅವನ ಮಾವ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತರು. “ ಎಲ್ಲರೂ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಬರಬೇಕು ” ಎಂದು ಅದೆಷ್ಟೊ ಬಲವಂತವಿಂದ ಮಾವ ಹೇಳಿದ. ಚೆನ್ನಪ್ಪ ಸಮ್ಮತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಏನೇನೋ ಮನೆತನದ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ, ತನಗೆ ಬರುವುದಾಗದೆಂದು ನುಡಿದ. ಮಾವನು ಹಂಚಿಕೆಗಾಣದವನಾಗಿ ಹೋದ. “ ನೀಲಮ್ಮನ್ನಾದರೂ ಕಳಿಸತೀಯೋ ಇಲ್ಲೋ ? ” ಎಂದು ಮತ್ತೆ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿದ.

ಚೆನ್ನಪ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಏನನೋ ಯೋಚಿಸಿದ; ಬಳಿಕ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೇಳ ತೊಡಗಿದ : “ ಆಗಲಿ ಮಾವಾ, ಅಕಿನ್ನ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗು ಬೇಕಾದ್ದಾಗ! ಇನ್ನೊಂದೆರಡು ದಿನಕ್ಕ ಅಕಿನ್ನ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಕಳಿಸಿ ಬರಬೇಕಂತ ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಈಗ ನೀನು ಬಂದೀದೀ ; ಒಳ್ಳೇದೂ ಆತು. ನನಗೂ ಆ ಕಡೆ ಈ ಕಡೆ ಹೋಗಿ ಬರಬೇಕಾಗೇತಿ ; ಅಲ್ಲಿತನಕಾ ಅಂದರ ನಾನು ಕರೀಲಿಕ್ಕೆ ಬರೂತನಕಾ ಅಕಿ ನಿಮ್ಮಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ಬಿಡಲಿ! ”

ಚೆನ್ನಪ್ಪ ಸಮಾಧಾನದ ಸೋಗಿನಿಂದ ಹೇಳಿದ ; ಆದರೆ ಅವನ ಎದೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ದಡದಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು ; ನಾಲಗೆ ಎಡಹುತ್ತಿತ್ತು.

ಚೆನ್ನಪ್ಪನ ಮಾತಿನ ರೀತಿ, ಮುದಿತನದ ಮುಂದಬುದ್ಧಿಯ ಮಾವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೇನೋ ! ಕೇಳಿ ಎಶೇಷವೇನೂ ಎನಿಸಲಿಲ್ಲ. ನೀಲಮ್ಮನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟನು. ಗಂಗಮ್ಮನನ್ನು ಕರೆದರೆ ಅವಳೂ ಒಲ್ಲೆನೆಂದಳು. ‘ ತಾನು ಕೆಲವು ದಿನ ಕಣ್ಣು ಮರೆಯಾಗಿದ್ದರಾದರೂ, ತನ್ನ ಗಂಡನ ಮನದ ತೊಡಕು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಹುದು ’ ಎಂದು ನೀಲಮ್ಮನಿಗೆ

ಎನಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೇ ಅವಳು ಊರಿಗೆ ಹೊರಡಲು ಒಪ್ಪಿದಳು. ತನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಬ್ಬಳೇ ಹೊರಡಲು ನೀಲಮ್ಮ ಸಮ್ಮತಿಸಿದುದೂ, ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ ವೀರಪರಿತವಾಗಿಯೇ ಕಂಡಿತು. ಆಯಿತು, ಒಮ್ಮೆ ನೀಲಮ್ಮನು ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಹೊರಗಣ್ಣಿಂದ ಮರೆಯಾದಳು.

* * *

ಚಿನ್ನಪ್ಪ ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಮನನೊಂದು ಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅವನಿಂದಲೇ ತಾನು ಬಾಳುವೆಗೇಡಾಗುವ ವೇಳೆಯೊಂದಿಗೆ ತೆಂದು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಕುಲಕರಣಿಯರ ಮನೆತನದ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆ, ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ ನಸುಪ್ರಾ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಯವ ರೆಲ್ಲರೊಡನೆಯೂ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ತೋಟ ವಸ್ತಿನೂ ಬಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಾಮಮೂರ್ತಿಯೊಡನೆ ಮಾತ್ರ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾತು-ಕತೆಗಳಿಲ್ಲ. ಎಂದಾದರೂ ಕಾರಣವಿಶೇಷದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಬಾಯಿಂದಷ್ಟೇ ! ಹೃದಯದಿಂದಲ್ಲ.

* * *

ನೀಲಮ್ಮನನ್ನು ಕಳುಹಿದರೂ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಬೇವಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ ಎಲ್ಲ. ಮೊದಲಿಗೆ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿ ಈಗ ಅವನಿಗೆ ಯೋಚನೆ. ಒಂದೇ ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಯವೆಂದಿದ್ದ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಅಡಿಸಂತಾದ. ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಒಲ್ಲದ ಮನದವನಾದ. ತುಂಬ ತಳತಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮೂರೇ ಈಗ ಒಣಗಿದ ಸಂಚಿಗೆಯಂತಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವನ ತಾಯಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲದರ ಕಾರಣ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು ? “ಅಯ್ಯೋ ! ನನ್ನ ಮಗ ಇಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸೊರಗಿದ. .ಯಾರೇನು ಮದ್ದು ಹಾಕಿದರೋ ! ಮಾಟಾವಾಡಿದರೋ !-” ಎಂದು ನುಡಿದು, ತನಗಾಗದವರನ್ನು ಬೈಯುವಳು; ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಆಳುವಳು.

ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮನವನ್ನು ಗುರುತಿಸದೆ, ಮುಂದು ವರಿದು ತಾನಾಗಿಯೇ ಮಾತನಾಡಿಸುವನು. “ಎನೋ ಚಿನ್ನಾ. ಇಷ್ಟೇಕೆ ಸೊರಗಿದೆಯೋ ? ನೀಲಮ್ಮ ಹೋದುದಕ್ಕೆ ಯೋಚನೆಯೇನು ? ನೀಲಮ್ಮ ಹೋಗಿ ಬಹಳ ದಿನಗಳಾದುವು. ಬೇಗನೆ ಕರೆಯಿಸಲೊಲ್ಲ

ಯೇಕೆ ?” ಎಂದು ತಿಳಿವಸದಿಂದ ಕೇಳುವನು. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಬೇಸಿಗೆ ಅವಧ್ಯವೆ.

ನೀಲಮ್ಮ ಹೋಗಿ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳಾದುವು. ಬೇಗನೆ ನೀಲೆಯನ್ನು ಕರೆಯಿಸೆಂದು ಗಂಗಮ್ಮ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ, ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಆ ಮಾತನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸುತ್ತಿರಲೇ ಇಲ್ಲ; ತಾನೂ ಕರೆಯಲು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿಗೆ ಬರುವ ತನ್ನೊಬ್ಬ ಸ್ನೇಹಿತನ ಕೂಡ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮಾವ “ನೀಲಮ್ಮ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಒಂದೇ ಸವನೆ ಆತುರಪಡುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ; ಬೇಗನೆ ಬಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು!” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ. ನೀಲಮ್ಮನ ಆತುರವನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ, ಚಿನ್ನಪ್ಪನದು ಕಹಿಯಾದ ಕಲ್ಪನೆಯೆ.

“ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ, ಯಾರೂ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರದಿಲ್ಲ : ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಬಂದು, ನನ್ನ ಮನೀ ಸೂಳಿಗೇರಿ ಮಾಡಲಾರೆ!” ಎಂದು ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಬಂದವರೆದುರಿಗೆ ಹೇಳಿದ. ‘ಇದರಂತೆಯೇ ಮಾವನಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕು’ ಎಂತಲೂ ತಿಳಿಸಿದ.

೭

ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೆ ನೀಲಮ್ಮನ ತಂದೆ ಅವಳಿ ಗೆಜ್ಜೋ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನಲ್ಲ ! “ನಾನೇ ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವವರೆಗೆ ಕೆಲವು ದಿನ ಅವಳು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ” ಎಂದು; ಅದನ್ನೂ ಹೇಳಿದನು. ಕೇಳಿ ನೀಲಮ್ಮ ನಡುಗಿದಳು; ಕಹಿ ಪೋರೆ ಮಾಡಿದಳು. ಆದರೆ ತಂದೆಗೆ ಇದರ ಸುಳಿವನ್ನು ತಿಳಿಯ ಗೊಡಲಿಲ್ಲ; ಮನದ ಮಾತನ್ನೂ ಒಡೆದು ಆಡಲಿಲ್ಲ.

*:

*:

*:

ಈ ವರ್ಷ ಚಾತ್ರ ತುಂಬ ಸಡಗರವಿಂದಾಯಿತೆಂದು, ಮಂದಿ ಯೆಲ್ಲರೂ ಮಾತನಾಡುವರು ; ನೀಲಮ್ಮ ಮಾತ್ರ ಉದಾಸೀನಳಾಗಿಯೆ ಇರುವಳು. ಚಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮೊರಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಇವಳು ಹೀಗೇಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಳೆಂಬುದು ಮನೆಯವರಿಗೆ ಒಡೆದುದ

ಬಗಟೆ. ತಾಯಿ ಪೀಡಿಸಿ ಕೇಳಿದರೆ, “ ನನಗೇನಾಗೇತೇ ? ” ಎಂದು ಆಕೆ ಹಾರಿಸಿ ಮಾತನಾಡುವಳು.

*

..

*

ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳುಗಳು ಕಳೆದುವು. ನೀಲಮ್ಮನನ್ನು ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ತಾನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ; ಬೇರೆಯವರನ್ನೂ ಕಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಪಹಳ್ಳಿಯ ಕಡೆಯ ಸುದ್ದಿಯೇ ನೀಲಮ್ಮನಿಗಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಬೆದರಿದಳು. ಕಳವಳಿಸಿದಳು. ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳಿಗೆ “ ಅದ್ಯಾಕೋ ಏನೋ, ಇನ್ನೂ ತನಕಾ ನನ್ನ ಕರೀಲಿಕ್ಕೇ ಬರಲಿಲ್ಲ ! ನಾ ಹೋಗತೀನಿ, ಲಗೂನಾ ಕಳಿಸಿಕೊಡ್ತಿ ! ” ಎಂದು ಆಗಾಗ ನುಡಿಯುವಳು. “ ನಾನಾ ಕರೀಲಿಕ್ಕೆ ಬರತೀನಂತ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಹೇಳ್ತಾನ; ಹೋದೀಯಂತ, ಅನಕಾ ತಡೀಯಲ್ಲಾ ! ಇಷ್ಟೊಂದು ಯಾಕವ್ವಾ ಅವಸರ ? ನಿನ್ನ ಗಂಡ ನಿನ್ನ ಬಟ್ಟು ಇನ್ನೆಲ್ಲೂ ಓಡಿ ಹೋಗೊದಿಲ್ಲ... ! ” ಎಂದು ನೀಲಮ್ಮನ ತಂದೆ-ತಾಯಿ, ನಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಯಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿ ಬಿಡುವರು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ನೀಲಮ್ಮ ವಿಪಾದದ ನಗೆ ನಗುವಳು; ನಗೆಯೊಡನೆಯ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುವಳು. “ ಸಾಕು ಬಿಡ; ಹುಚ್ಚು ಗಿಚ್ಚು ಹಿಡೀತೇನು ನಿನಗೆ ? ಲೋಕದೊಳಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಗಂಡನ್ನ ಅಗಲಿ ಮೂರು ನಾಕು ತಿಂಗಳ ಇರತಾರೋ, ನೀನು ಏನ ಹೊಸದಾಗೇ ಇದ್ದೀಯೋ ? ಏನಾದರೂ ಕೆಲಸ ಇದ್ದೀತು, ಅಂತ ಕರೀಲಾಕ ಬರೊದಕ್ಕ ಅಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ! ಇಷ್ಟಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ಮನಸಿಗೆ ಹಚಿ ಗೊಂಡೀದೀ ? ” ಎಂದು ತಾಯಿ ನೀಲಮ್ಮನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಿ ಹೇಳಿದಳು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲವಾದರೂ, ತನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು, ಒಡೆದು ಆಡುವ ಧೈರ್ಯ ನೀಲಮ್ಮನಿಗೆ ಆಗಲೊಲ್ಲದು.

ನೀಲಮ್ಮನ ಈ ಆತುರಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಅವಳ ತಂದೆ, ಅದಾರ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ “ ನೀಲಮ್ಮ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಆತುರಪಡುತ್ತಿರುವಳು. ಬೇಗನೆ ಬಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು ! ” ಎಂದು ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಮಾವನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿದ ಮರುಮಾತಿನ ಸಂಗತಿ, ಓದುವವರಿಗೆ ಈ ಮೊದಲೆ ವಿಧಿತವಾಗಿದೆ.

ಜಿನ್ನಪ್ಪ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ನೀಲಮ್ಮನ ತಂದೆ-ತಾಯಿ ಚಕಿತರಾದರು. ಮುಂಗಾಣದವರಾದರು. ಮಾತೆತ್ತದೆ ಕುಳಿತರು. ಅವರು ಯಾವ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಅರಿಯದವರು.

ನೀಲಮ್ಮನಿಗೆ ಈ ಮಾತು ತಿಳಿಯಿತು. ಜರ್ರನೆ ಜರಿದಳು, ಕಣ್ಣಿಂದ ನೀರು ತುಳುಕಿತು. ಬಾಯಿಂದ ಮಾತು ಹೊರಡದಾಯಿತು, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕತ್ತಲು ಕವಿಯಿತು. ತಲೆ ತಿರುಗಲು ತೊಡಗಿತು. ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳುವವಳು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳ ತಾಯಿ ಬಂದು, ಸಾವರಿಸಿ ಹಿಡಿದು, ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ತಲೆಯನ್ನು ಮಡಗಿ ಮಲಗಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಕೈಯಿಂದ ಮೈದಡ ಹುತ್ತ “ ನೀಲಾ! ನೀಲಾ! ” ಎಂದು ನಡುಗುವ ದನಿಯಿಂದ ಕೂಗಿದಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನೀಲಮ್ಮ ಎಚ್ಚರುಗೊಂಡಳು, ಎಚ್ಚತ್ತು ಬಿಸು ಸುಯ್ಯಳು, ಕಂಬನಿಗರೆದಳು, ಕೈಯಿಂದ ಹಣೆಗೆ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡಳು.

“ ನೀಲಾ! ಏನೇನೇ ಅಮ್ಮಾ ಇದು? ” ತಾಯಿ ಮರುಕದಿಂದ, ಬೆದರುದನಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದಳು. ನೀಲಮ್ಮ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಲೆ ಕುಗ್ಗಿದ ದನಿಯಿಂದ ಹೇಳಲು ತೊಡಗಿದಳು :

“ ನನಗೇನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವ್ವಾ; ನಾ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನಲ್ಲ, ಅದಕಿಂತಾ ಮೊದಲ ಬಂದು ತಿಂಗಳ ಹಿಡದೂ ಅವರ ಮನಸಿನೊಳಗ-ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ-ಎನ್ನೋ ಸಂಶಯ ಹುಟ್ಟೀತೀ ಅಂತ ನನಗ ಅನಿಸಿತ್ತು. ಬಾಯಿ ಬಿಚ್ಚಿ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದಿದ್ದರೂ ಒಂದುಸಾರೆ ‘ ಕುಲಕರ್ಣಾರ ಮನಿಗೆ ಇನ್ನಮ್ಮಾ ನೀ ಕಾಲಪಾಕಕೂಡದು ’ ಅಂತ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣಿ ಆತು. ನೋಟ-ದೊಳಗ ಬಂದೇನೋ ಹೊಸಾ ರೀತಿ ಬಂತು. ಮೊದ-ಮೊದಲಿಗೆ ನನ್ನ ಜೋಡಿ ಮಾತಾಡದಿದ್ದರೂ ಎಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಅಷ್ಟರ ಪೂರತೇನು! ಅದೂ ಮಾತಂದರ ಎಂಥಾದು! ‘ ಹೀಂಗ್ಯಾಕಿದು? ’ ಅಂತ ನಾ ಕಳವಳದಿಂದ ಕೇಳಿದರ ‘ ಹ್ಯಾಂಗ? ’ ಅಂತ ನನಗ ತಿರಿಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆ! ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರೂವಕ್ಕ ಮೊದಲ ಎರಡು ದಿವಸಂತೂ ನನ್ನ ಜೋಡೀ ಮಾತು ಇರಲಿಲ್ಲ. ‘ ನೀಲಿನ್ನು ಅವರಪ್ಪನ ಮನಿಗೆ ಕಳಿಸಿ ಬಂದುಬಿಡು! ’ ಅಂತ ತಮ್ಮ ಅವ್ವನಿದುರಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೂ ಕೇಳಿದೆ. ಕೇಳಿದಾಗ ನನ್ನೆದೀಗೆ ಘಟಿಂದ ಸರದ್ದಾಂಗ ಆತು. ಅದೇ ಯಾಳೇದಾಗ ಜಾತರಿಗಂತ ಅಪ್ಪ ಕರೀಲಕ್ಕೆ

ಬಂದ.. ! ಎಷ್ಟು ಚಾಲುಪರಿದು ಕರದರೂ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲೇ ಇಲ್ಲ. 'ಎನ್ನೋ ಸೊಲ್ವ ದಿನಾ ಕಣ್ಣಮರಿಯಾಗಿದ್ದರ ಮನಸಿನ ಸಂಶಯ ಆದರೂ ಕಡಿಮೆ ಆದೀತು.. ' ಅಂತ ನನಗ ಅನಿಸಿ, ಅಪ್ಪನ ಜತೆಗೆ ಹೊರಟು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ನಾ ಸಮ್ಮತಿಸಿದೆ. ಬಂದು ನಾಕು ತಿಂಗಳಾದರೂ ಕರೀಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೂ ನನ್ನ ಎದೀನೂ ಒಡದ್ದಾಂಗ ಆತು. ಅದ ಕಂತಲೇ 'ಲಗೂನು ನನ್ನ ಕಳಿಸಿಕೊಡರಿ ' ಅಂತ ನಿಮ್ಮ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದೆ.. " ಅಳುತ್ತಳುತ್ತಲೆ ನೀಲಮ್ಮ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದಳು.

ತಂದೆ-ತಾಯಿ ಒಳಗೊಳಗೆ ನಡುಗಿದರಾದರೂ ಸಮಾಧಾನದ ಸೋಗಿನ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲು ತೊಡಗಿದರು :

“ ಎಲ್ಲಾ ಗೊತ್ತಾದ್ದಾಂಗ ಆತು ಜಿಡಸ ನೀಲಾ ! ಯಾರಾದರೂ ಏನಾದರೂ ಕಿವಿಮಂತಾ ಉದಿದ್ದಾರು.. ಹಾಲಿನಾಗ ಉಪ್ಪು ಕೂಡಿಸೂ ಜನರಿಗೇನು ಕಡಿಮೇ ? ಅಂತ ಹೀಂಗೆಲ್ಲಾ ಕತೀ ನಡದೈತಿ ! ಹೇಳಿ ಕೇಳಿ ಹುಡುಗ ನಮ್ಮ ಚಿನ್ನ ; ಹುಡುಗ ಬುದ್ದಿ ಬಾರಿ ಬುದ್ದಿ ! ಹಾಂಗೇನೂ ನಮ್ಮ ಚಿನ್ನ ಮಂದೀ ಮಾತು ಕೇಳಾಂವಲ್ಲ ಬರೇ ; ಕೆಟ್ಟ ಎಷವ್ಯಾಳೇ ಒಂದು ಇರತ್ತೈತೆಲ್ಲಾ ! ನೀಲಾ, ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು ; ನೀ ಏನೂ ಚಿಂತೀ ಮಾಡಬ್ಬಾಡ ! ಇನ್ನೆ ರಡು ದಿನಕ್ಕ ನಾನು ನಿನ್ನ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕಳಿಸಿ ಬರತೀನಿ ! ಚಿನ್ನ ನ ಕಿವಿ ಒಳಿತಾಗಿ ಹಿಂಡಿ, ಬುದ್ದೀ ಕಲಿಸಿ ಬರತೀನಿ ! ನೀ ಎಂತಾ ಹುಚ್ಚ ಮನಿಸ್ಸಾಳವ್ವಾ ! ಅಲ್ಲೇ ನಾ ಒಂದಾಗಸ ಹೇಳಬಾರದ ? ಅಗಸ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಾ ಮುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟು, ಅವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಏಕಕೊಂಡ ಬರ ತಿದ್ದೆ.. ” ಇರ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನೀಲಮ್ಮನನ್ನು ತಂದೆ ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿದ. ಆದರೂ ನೀಲಮ್ಮನ ಎದೆಯ ಕಳವಳ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ತಾಸೆರಡು ತಾಸುಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಅವಳಿಗೆ ಕೆಂಡದಂತಹ ಜ್ವರ. ತಲೆ ಸಿಡಿದು ಜೀಳುವಂತಹ ನೋವು. ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನೆ ಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟಳು.

ಎಂಟು ಹತ್ತು ದಿನಗಳಾದುವು. ನೀಲಮ್ಮನಿಗೆ ಅಂದು ಏರಿದ ಜ್ವರ ಇನ್ನೂ ಇಳಿದಿರಲಿ ಇಲ್ಲ. ನಡು-ನಡುವೆ ಮೈಮರೆತು ಎನ್ನೇನೂ ಕನವರಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ಆ ಕನವರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಮಾತುಗಳೆಂದರೆ, ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಒಡನೆ ತಾನು ನಗಿಯಾಟವಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ; ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ

ಮಾತನಾಡದಿರಲು, ತನ್ನ ಅತ್ತೆಯ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ; ಇಂದಿರೆಯೊಡನೆ ಆಟವಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ; ರಾಮಮೂರ್ತಿಯೊಡನೆ ನಗೆ ಯಾಡಿದಂತೆ. ನೀಲಮ್ಮ ಆಗಾಗ ಬೆಚ್ಚಿ ಬೀಳುವಳು. ಎಚ್ಚತ್ತಿರುವಾಗ ಅದಾವದೊ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಳು. ಕಣ್ಣೀರ ಕಾಲು ವೆ ಹರಿಸುವಳು; ಚಡಪಡಿಸುವಳು. ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತ ಈ ಬದಿಯಿಂದ ಆ ಬದಿಗೆ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡುವಳು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಂಡ ನೀಲಮ್ಮನ ತಾಯ್ತಂದೆಗಳಿಗೆ, ಅಳುವು ತುಂಬಿಬರುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ಒಬ್ಬಳೆ ಒಬ್ಬಳಾಗಿರುವ, ತಮ್ಮ ಮಗಳಿಗೊದಗಿದ ಈ ವಿಪತ್ತಿನಿಂದ, ಅವರು ದಿಕ್ಕು ಗಾಣದವ ರಾದರು. ಮಲವು ದೇವರಿಗೆ ಹರಕೆ ಹೂತ್ತರು. ನೀಲಮ್ಮನನ್ನು ಗಂಡನ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದಿರಲು ನಡುವೆ ಇದೊಂದು ತೊಡಕು.

✱

✱

✱

ಒಂದುಬಿನ್ನ ರಾತ್ರಿ, ತಾಯಿ ನೀಲಮ್ಮನಿಗೆ ಔಷಧ ಕುಡಿಯಲು ಹಲವು ಬಗೆಯಿಂದ ಹೇಳಿ ನೋಡಿದಳು. ಆದರೂ ನೀಲಮ್ಮ ನಿರಾಕರಿಸಿಯೆ ಬಿಟ್ಟಳು :

“ಯವ್ವಾ, ಸುಮಸುಮ್ಮನ ಯಾಕೆ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡತೀ ? ಈ ಔಸದಾ-ಕಾಡೇದಿಂದೇನೂ ನನ್ನ ಬ್ಯಾನಿ ಕಡಿಮಿ ಆಗೊದಿಲ್ಲ ! ” ನೀಲಮ್ಮ ಸಣ್ಣ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ನುಡಿದಳು.

“ಹಾಂಗಾದರ ಏನು ಮಾಡಬೇಕಂತೀ ? ” ಬಿಗಿದ ಕಂಠದಿಂದ ತಾಯಿ ಕೇಳಿದಳು. ನೀಲಮ್ಮನು ಮಾತನಾಡದೆ ಇದ್ದಳು. “ ನೀಲಾ ! ಮನಸಿನಾಗ ಇರೊದನ್ನಾ ರೇ ಹೇಳವ್ವಾ ! ” ಮತ್ತೆ ತಾಯಿ ಕೇಳಿದಳು.

“ಯವ್ವಾ...” ಎಂದಿಷ್ಟೇ ನುಡಿದು ನೀಲಮ್ಮ ಸುಮ್ಮನಾಗಿ ಶೂನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯವಳಾದಳು.

“ಏನದು, ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳು ನೀಲಾ ! ” ತಾಯಿ ದೈನ್ಯ-ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದಳು.

“ನೋಡು..., ಒಂದೂ ಒಂದು ಸಾರೆ ಅವನ ನಗಿಮಾರೀ ನೋಡಿ ಬಿಟ್ಟೆನೆಂದರ, ನನ್ನ ಬ್ಯಾನಿ ನಿಲ್ಲೊದೇ ಇಲ್ಲ ! ” ನೀಲಮ್ಮ ಮೆಲ್ಲಗೆ ನುಡಿದು ಉಸೈಂದು ಉಸಿರುಗರೆದಳು.

ನೀಲಮ್ಮನ ತಂದೆಗೆ ಈ ಮಾತು ತಿಳಿಯಿತು. ಅವನು ಮರುದಿನವೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪನನ್ನು ಕರೆದು ತರಲಿಕ್ಕೆಂದು, ತನ್ನ ತಮ್ಮ ಮಲ್ಲೇಶಿಯನ್ನು ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿಗೆ ಕಳುಹಿದ.

೮

ಮಲ್ಲೇಶಿ ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದ. ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಉಚಿತರೀತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕಮಾವನನ್ನು ಉಪಚರಿಸಿದ. ಬಂದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಿದ. ಮಲ್ಲೇಶಿ, ನೀಲಮ್ಮನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸಿ ವಿವರಿಸಿದ. ಬಾಳ ಬಾಳ ಏತಿ; ಬಂದ ಉರಿ ಆರಿಲ್ಲ; ಯಾವಾಗಲೂ ನಿನ್ನ ಕೂಟ ಮಾತಾಡಿದ್ದಾಂಗ ಬಡಬಡಸ ತಾಳ; ಎಚ್ಚರದಿಂದಿದ್ದಾಗ ನಿನ್ನ ನೆನಸಿ ನೆನಸಿ ಕಣ್ಣೀರಿಡತಾಳ. ಒಮ್ಮೆ ಆದರೂ ನಿನ್ನ ನೋಡಬೇಕೆಂಬೂ ಹಂಬಲ ಆಕಿಗೇ. ಅಂತ ಆವಸರದಿಂದ ನಿನ್ನ ಕರೀಲಿಕ್ಕೆ ಓಡಿಬಂದೆ!” ಎಂದು ಮಲ್ಲೇಶಿ ತುಂಬ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿದನು.

ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿದ; ಕೇಳಿ ಎದೆಯು ಕರಗಿ ನೀರಾಯಿತು. ಮಲ್ಲೇಶನಿಗೆ ಕಾಣದಂತೆ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಮಿಡಿದ. ನೀಲಮ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು, ಮನಸ್ಸು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಹರಿದಾಡಿತು. ಮರಳಿ ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಕಲ್ಲಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿತು. ತನ್ನ ಮನದ ನೋವಿನ ಮಾತೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಲ್ಲೇಶನಿಗೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟ; ಅಲ್ಲದೆ ‘ಲೀಲೆ-ರಾಮಮೂರ್ತಿಯವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂಶಯವು, ಧೃಢವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ನೀಲೆಯ ಬಗೆಗಂತೂ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇನ್ನು ಅವಳ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯಂತೂ ತನ್ನಿಂದಾಗದು’ ಎಂದು ನಿಷ್ಕೂರನಾಗಿ ನುಡಿದುಬಿಟ್ಟ. ಮಲ್ಲೇಶನು ಎಷ್ಟೊಂದು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದ; ಕೈಮುಗಿದು ಬೇಡಿಕೊಂಡ; ಆದರೂ ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ತನ್ನ ಉಡದ ಹಿಡಿತ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ, ಊರಿಗೆ ಬರಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಮಲ್ಲೇಶನು ಹಂಚಿಗೆಗಾಣ ದವನಾಗಿ, ಬಾಡಿದ ಮುಖದಿಂದ ಬಂದಪಾಗೆಯೇ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟ; ಊಟವನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವೆ ಇಲ್ಲ. ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಜು ದಚ್ಚಿದಂತೆ ಉರಿ. ಊಟವನ್ನು ಮಾಡಲೆ ಇಲ್ಲ; ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಆಗದಾದರಿದ ತೋಟದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟ.

ಅಂದು ಊರಲ್ಲಿ ಜನರ ಬಾಯಲ್ಲೆಲ್ಲ, ಸೀಲಮ್ಮ-ರಾಮಮೂರ್ತಿಯರ ವಿಷಯಕವಾದ ಮಾತುಗಳೆ. ಈ ಸುದ್ದಿ ಕರಣಿಕರ ಮನೆಯವರ ಕಿವಿಗೂ ಸಿಲುಕಿತು. ಕೇಳಿ ಬೆರಗಾದರು, ಬಿಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟರು.

*

*

*

ರಾಮಮೂರ್ತಿಯು ಬೇರೆ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಇದಾವ ಸಂಗತಿಯೂ ತಿಳಿಯದು. ಹಳ್ಳಿಯೊಳಗಿನ ಕೆಲಸ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ, ಅವನಿಗೆ ಮೂರುಗಂಟೆಯ ವೇಳೆಯಾಯಿತು. ಇನ್ನೂ ಊಟವಿಲ್ಲ ಉದಿಗೆಯಿಲ್ಲ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಊಟವೂ ಮುಗಿದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಬಂದವನೆ ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದ; ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತ. ತಾಯಿ ಊಟಕ್ಕೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ರಾಮಮೂರ್ತಿಯು ಉಣ್ಣಲಿಕ್ಕೆ ನೂದಲು ಮಾಡಿದ. ತಾಯಿಗೆ ತಡೆದುಕೊಂಡಿರಲಿಕ್ಕೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ:

“ ಪಾಪ ! ಸೀಲಮ್ಮನಿಗೆ ತುಂಬ ಕಸಾರಿಕಿಯಂತ. ಚಿನ್ನಪ್ಪನು, ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆತನ ಚಿಕ್ಕಮಾವ ಬಂದಿದ್ದ. ” ತುಂಬ ಕನಿಕರದ ದನಿಯಿಂದ ನುಡಿದಳು.

“ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಹೋದನೇನು ಊರಿಗೆ ? ” ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಆತುರದಿಂದ ಕೇಳಿದ.

“ ಇಲ್ಲ, ಹೋಗಲಿಲ್ಲ ! ” ತಾಯಿ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ದನಿಯಿಂದ, ಮೆಲ್ಲಗೆ ನುಡಿದಳು.

“ ಏನು ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಹೋಗಲಿಲ್ಲವೆ ? ” ರಾಮಮೂರ್ತಿಯು ಬೆರಗಾಗಿ ಕೇಳಿದ.

“ ಇಲ್ಲವಪ್ಪಾ ! ಚಿನ್ನಪ್ಪ ನಿನ್ನ ಮ್ಯಾಲ ಒಂದು ಅಪವಾದವು ದೂರಿಸ್ಸಾನಂತ ! ” ತಾಯಿ ಮೆಲ್ಲಗಿನ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿದಳು.

“ ಅದೇನದು ? ಅಪವಾದ ಎಂತಹದು ? ” ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಬೆಚ್ಚಿ ಬಿದ್ದು ಕೇಳಿದ.

“ ನೀಲಮ್ಮನ್ನ ನೀ ಏನೋ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದೀಯಂತ; ಅದಕ್ಕಾಗೇ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ನೀಲಮ್ಮನ ಮುಖಾ ಕೂಡ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲಂತ ಹೇಳಿ ಕಾನಿ ಬಿಟ್ಟನಂತ ” ತಾಯಿ ಕಹಿವೋರೆಮಾಡಿ, ಕಿರುದನಿಯಲ್ಲಿ ನುಡಿದಳು.

“ ಏನು?..ನೀಲಮ್ಮನ್ನ ನಾನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದೀನಂತೆಯೇ ? ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಬೇಗೆ ಹೇಳುವನೇ ? ” ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ನುಡಿದು, ರಾಮಮೂರ್ತಿ ನಸು ವೇಳೆ ಹುಚ್ಚಿಟ್ಟ ವೋರೆಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತ. ಸಾಲ್ವಾರು ತುತ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ; ಹಾಗೆಯೇ ಆಪೋಶನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಎದ್ದು ಬಿಟ್ಟ.

“ ಇದೇನೋ ! ಹೀಂಗ್ಯಾಕ ಎದ್ದುಬಿಟ್ಟೆಯೋ ರಾಮೋ ? ” ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ತಾಯಿಯ ಮಾತುಗಳ ಕಡೆಗೆ ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ಲಕ್ಷ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. “ ಅಯ್ಯೋ, ಹಸಿದುಬಂದಿದ್ದ; ನಾಯಾಕ ಈಗ ಈ ಸುದ್ದೀ ಹೇಳಿದೆನೋ ! ನನ್ನ ನಾಲಿಗೆ..... ” ಎಂದು ತಾಯಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಬೈಯುತ್ತಾಳೆ.

ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಬಂದು ಹಜಾರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ. ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ತನ್ನ ಬೇಗೆ ಬರುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದು ದಕ್ಕೂ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾತನಾಡದಿರುವುದಕ್ಕೂ ಕಾರಣವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದ. ಬಹಳ ಮೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನೆ ಏನೇನನೊ ಯೋಚಿಸಿದ. ಬೇಕ ಎದ್ದು, ಮೈಪೇಲೆ ಬಂದೇ ಬಂದು ಕಿರಿಯಂಗಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮೊರಬಿದ್ದು ನಡೆದ.

ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮನೆಗೆ ಬಂದ. ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ತೋಟದಲ್ಲಿ ರುವನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಹಾಗೆಯೆ ತೋಟದ ಕಡೆಗೆ ತೆರಳಿದ.

೯

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸದುದರಿಂದ, ಚಿನ್ನಪ್ಪ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೋದನಂದು ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ ! ತೋಟಕ್ಕೆ ಬಂದು; ಬಾಳೆಯ ಬನದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿದ; ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹಂದರದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಕುಳಿತ;

ಚಿಗಿತ ಮಾಮರದಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ; ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಶಾಂತತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಗುಡಿಸಿಲಿಗೆ ಬಂದು, ಹಾಸಿದ್ದ ಚಾಪೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡ. ಬಂದರಹಿಂದೊಂದು ಹೊಳೆದು ಸುಳಿಯುವ ಯೋಚನಾ-ತರಂಗದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋದ. ಹಿಂದೆ ಎಳೆಯತನದಲ್ಲಿ ತಾನು, ನೀಲಮ್ಮ ಕೂಡಿ ಆಡಿದುದು ಆತನಿಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ಮದುವೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಗೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಕೈಹಿಡಿದುದು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದಿತು. ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ, ಗಂಡ-ವೆಂಡತಿ ಕೂಡಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಿದ್ದು ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ನಲುಮೆಯಿಂದ ನಗೆಮಾತನಾಡಿದುದು ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು.

ಒಮ್ಮೆ ನೀಗೆಯ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಮುಂದೆ, ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ದೇಹಾರೋಗ್ಯ ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕ್ಕಿದುದನ್ನು ತಿನ್ನುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ದಿನ ಗಂಗಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೊ ಸವಿಯುಣಿಸುಗಳನ್ನು—ದೇವರಿಗೆ ಎಡೆಕೊಡಲು—ಮಾಡಿದಳು. ಸೊಸೆಗೆ ತಿನ್ನೆಂದು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬಲವಂತ ಪಡಿಸಿದಳು; ಆದರೆ ನೀಲಮ್ಮ ಅವುಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ.—ಈ ಸಂಗತಿಯು ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

*

*

*

ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಸಂತೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ. ಗುಡುಗು ಮಂಚು ತೋರು ಸಿಡಿಲುಬೀಳುವಂತಾಯಿತು. ಮನೆ ನೆಗೆದುಬೀಳುವಂತೆ ಬಿರುಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು. ಸುರಿಮಳೆಯು ಬಲವಾಗಿ ಸುರಿಯಿತು. ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ ಅಂದು ನಡುದಾರಿಯ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕಾಯಿತು. ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ನೀಲಮ್ಮ ಊಟಮಾಡಲಿಲ್ಲವಂತೆ ; ನಿದ್ರೆಬಾರದೆ ರಾತ್ರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ತಳಮಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ ; ಬೆದರಿಬೆದರಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ. ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಮರಳಿ ಬಂದೊಡನೆಯೇ ಇದನ್ನು ಗಂಗಮ್ಮ ಹೇಳಿದಳು.— ಇದೂ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ನೆನಪಿನ ಪಟದ ಮೇಲೆ ಮೂಡಿ ನಿಂತಿತು.

ಒಂದೇ ಎರಡೇ ! ಇಷ್ಟು ದಿನದ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನೇ ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಅಳೆದು ಬಳಚುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಣ್ಣೀರು ಹಳ್ಳವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಬಾಯಿ-ಮೂಗುಗಳಿಂದ ಬಿಸಿಯಾದ ಉಸಿರು ತಡೆತಡೆದು ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದಿತು.

“ ನೀಲೀ ! ನೀನು.. ನಿಜವಾಗ್ಯೂ ಕೆಟ್ಟಿಲ್ಲ? ಆ ಹಾರುವರ ಹಂದಿ ನಿನ್ನ ಮೈಯಿ ಮುಟ್ಟಿ ಮೈಲಿಗೀ ಮಾಡಿಲ್ಲ?” ಒಮ್ಮೆಲೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನುಡಿದ; ನುಡಿಯೊಡನೆಯೆ ರಭಸದಿಂದ ದಿಗ್ಗನೆ ಎದ್ದು ಕುಳಿತ. ನೋಡಿದ : ಗುಡಿಸಿಲ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ರಾಮಮೂರ್ತಿ !

“ ಚೆನ್ನಾ ! ಏನಿದು ನಿನ್ನ ಮರುಳತನ?..” ಎಂದಿಷ್ಟೇ ರಾಮಮೂರ್ತಿ ನುಡಿದ. ಕೊರಳು ಬಿಗಿದುಬಂದುದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಮಾತುಗಳೆ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣೀರು ಗಳಗಳನೆ ಸುರಿದುವು.

ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಮಾತನೇನೂ ಆಡಲಿಲ್ಲ ; ಕೆಂಗಣ್ಣಿನ ನೋಟದಿಂದ ರಾಮಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ತೊಡಗಿದ.

“ ಅಯ್ಯೋ, ಚೆನ್ನಾ !.. ನನ್ನ ತಂಗಿ ಇಂದಿರೆಯ ಕೂಡ.. ನನ್ನನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿದ ಪಾಪ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯಾ?..” ಮತ್ತೆ ದುಃಖ ಉಕ್ಕಿ ಬಂದುದರಿಂದ, ರಾಮಮೂರ್ತಿಗೆ ಮಾತನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೆ ಮುಂದೆಬಂದು, ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಹಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಜಿಡ್ಡುಕೊಂಡ ; ಅಳುವು ಸೂಸಿ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು. ಕಣ್ಣಿಂದ ನೀರು ಕಾಲುಮೆಯಾಗಿ ಹರಿಯಿತು. ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಕದಲದೆ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಆಗ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿಚಾರದ ಗಲಿಜಿಲಿ ಎಂತಹದೇನೋ ! ಬರುಬರುತ್ತ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮುಖ ಶಾಂತವಾಗಲು ತೊಡಗಿತು— ಕಣ್ಣಿಂದ ಕಂಬಸಿ ಉದುರತೊಡಗಿದುವು.

ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಹೃದಯಪಟದ ಮೇಲೆ ಇದುವರೆಗೂ ಮೂಡಿರುವ ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ಏಕೈಕವಾದ ಚಿತ್ರವು, ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ನಿರ್ಮಲ ಮುಖಭಾವದಿಂದಲೂ ಆತನ ಕಂಬನಿಯಿಂದಲೂ ಅಳಿಸಿಹೋಗಿರಬಹುದು. ಅದರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ರಾಮಮೂರ್ತಿಯ ಶುದ್ಧ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಮೂರ್ತಿಯು ಮೂಡಿ ನಿಂತಿರಬಹುದು. ಎಂತಲೆ ಆತನ ಎದೆ ಕರಗಿ, ನೀರಾಗಿ, ಉಕ್ಕೇರಿ, ಕಣ್ಣಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿರಬಹುದು.

“ ಅಯ್ಯೋ, ಚೆನ್ನಾ !.. ನನ್ನ ತಂಗಿ ಇಂದಿರೆಯ ಕೂಡ.. ನನ್ನನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿದ ಪಾಪ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯಾ?....” ಎಂದು ನುಡಿದ

రామమూర్తియ మూతుగళ అంజనవు, సజివాగియూ చెన్నప్పన కణ్ణపరేయన్ను దురుదుబట్టితు. ఇదువరేగి క్షోశేమేయ్యవళాగి కాణుత్తిద్ద సీరి మ్మ, ఈగ కళేయ్యుళ్ళ నోగదవళాగి తన్న కణ్ణేదురిగి బందు సంతంతే కండళు. ఎన్నో పోళేయవరేగి ఇబ్బరూ మూతనాడదే బరియే కణ్ణీరుసుచిసుత్తలిద్దరు. ఏననోరే దేళ బేళేకేందు రామమూర్తి మోలకేద్దు కుళితుకేంద. బాయీంద మూతుగళు మోరడలొల్లువు. ఒబ్బరనొబ్బరు కణ్ణు ఒడియదే నోరిడియ నోరిడరు. అవలబ్బర నోరిటగళు ఆగ అటద మూక మూతన అధువన్ను దేళువుదు కలన కేలన.

చిన్నప్పను ఒమ్మలే మోలకేద్దు; రామమూర్తియ అడిగళేర-డన్నూ గట్టియాగి టిడిదుకేంద. “రామణ్ణా ఏనూ తిళీలారద తమ్మందు.. ఇదోందు తప్పన్న తాళికోళ్ళియా?” నడుగువ ధ్వనియల్లి నుడిద. కంబనియింద కాలన్న తోరిబిసిద.

“చిన్నా ! ఒందే యాకే, ఇంథా నూరు తప్పగళనూదరూ తాళుత్తేనె; ఆదరే నన్నదోందు మూతన్ను మూత్ర సీను నడియిసబేకు !” రామమూర్తి సమాధానదింద జేళిద.

“యావ మూతు ? సీరి ఈగ ఏను దేళిదరూ కేళతిరిని; రామణ్ణా, సన్న చణ్ణాద ఎదిరిన ఏనూ తిళిదొ తుడిదే. బండిత నాను పాపి !” చిన్నప్ప కణ్ణీరుమిడియుత్త నుడిద.

“సరియన్నే ! హాగాదరే చిన్నా, టుళిద రగళేయల్ల ఏనే ఇరలి ! సీను నీలమ్మనన్ను కాణలికే నాళేయ బేళగిన్ల మోగలి బేళు ! ఇదే నన్న మూతు ! కేళుత్తేయల్లవే ఇదన్ను ?” ఎందు రామమూర్తి ఎదేకరగువంతే నుడిద.

చిన్నప్పను కృతజ్ఞతేయింద కూడిరువ నోరిటదింద, కణ్ణరళిని రామమూర్తియన్ను నోరిడిద. “రామణ్ణా, ఇన్నమ్మాల సన్న యావ మూతన్నూ మూరూదందర, దోడ్ పాపా అంత తిళితిరిని !”

ಎಂದು ನುಡಿದ. ಆಗ ರಾಮಮೂರ್ತಿಗಾದ ಆನಂದವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವವರಾರು ? ತಲೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಗುಡ್ಡವೊಂದು ಕೆಳಕ್ಕುರುಳಿಬಿದ್ದಷ್ಟು ಹಗುರೆನಿಸಿತು ಮನಸ್ಸಿಗೆ.

೧೦

ನೀಲಮ್ಮನಿಗೆ ಜ್ವರವು ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಔಷಧವನ್ನಂತೂ ಆಕೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಅಗುಳು ಅನ್ನವಿಲ್ಲ, ಹನಿ ಹಾಲ್ತಲ್ಲ. ಮಲ್ಲೇಶಿ ಚೆನ್ನಪ್ಪನನ್ನು ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದ ಬವನ, ನೀಲಮ್ಮನಿಗೆ ಏನೋ ಒಂದುಬಗೆಯ ಸಮಾಧಾನ; ಅಂದು ಅವಳ ನೋಟದಲ್ಲಿ ಆರೆಯು ತುಂಬಿತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆಗಾಗ ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡುವಳು; ಮಲ್ಲೇಶಿ ಸಂಜೆಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದ; ಆದರೆ ಚೆನ್ನಪ್ಪ ಒರಲೆ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಮಲ್ಲೇಶಿಯು ಅಣ್ಣನಿಗೂ ಅತ್ತಿಗೆಗೂ ಹೇಳಿದ; ಕೇಳಿ ನಡುಗಿದರು. ಕಂಬನಿಗರೆದರು. ಚೆನ್ನಪ್ಪ ಬಾರದಿದ್ದುದು ನೀಲಮ್ಮನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ನಿರಾಶೆಯ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಟ್ಟಳು. ಮುಖ ಮುದುಡಿಸಿದಳು. ಮನದಲ್ಲಿ ಮರುಗಿದಳು. ಅಂದು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನೀಲಮ್ಮನಿಗೆ ದಿಸಕ್ಕೆ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿ ಜ್ವರ. ಮೈಮುಟ್ಟಿದರೆ ಕಾದಹಂಚನ್ನು ಹಿಡಿದಂತೆ; ಮೈಮೇಲೆ ಜೋಳವನ್ನಿಟ್ಟರೆ ಅರಳಾಗುವಂತೆ.

ಮರುದಿನ ನಾಲ್ಕು ತಾಸು ವೇಳೆಯಾಗಿದೆ. ನೀಲಮ್ಮ ಜ್ವರದಿಂದ ಹೊಯ್ದು ಹೋಳಿಗೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಆಸಹ್ಯವಾದ ಸಂಕಟವೂ ತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಮನೆಯವರು ಅವಳ ಸಂಕಟವನ್ನು ನೋಡತಾರದವರಾಗಿದ್ದರು. ನೀಲಮ್ಮನ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳ ಏದೆಯೆಳವನ್ನಂತೂ ಬಣ್ಣಿಸಲಿಕ್ಕಾಗದು. ಎಲ್ಲರೂ ನೀಲಮ್ಮನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೋಲುಬೋರೆಯಿಂದ ಕುಳಿತಿರಲು, ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಚೆನ್ನಪ್ಪ ಬಳಕ್ಕೆ ಬಂದ. ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವರಿಗೆಲ್ಲ ಆಶ್ಚರ್ಯ; ಅದರೊಡನೆಯೇ ಆನಂದ. ನೀಲಮ್ಮನ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳಿಗಂತೂ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತುಗಳೆ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ.

ಚೆನ್ನಪ್ಪ ಬಂದವನೆ ಆತುರದಿಂದ, ನೀಲಮ್ಮನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಬಳಿ ಹೋದನು. ತೀರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೆ ಕುಳಿತನು. “ ನೀಲೀ ! ನೀ ಒಂದು

ಹೂವು!.. ನೀ ಬಂದು ದೇವತೆ..! ನಾನು ಪಾಪಿ!.. ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಕಡೆ ನೋಡಿ..” ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ನೀರವನಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಲು ತೊಡಗಿದನು.

“ನೀಲಿ” ಎಂದು ಕರೆದ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ದನಿ ಕಿವಿವರೆಗೆ ಬಿದ್ದಿತು; ನೀಲಮ್ಮ ಬಿಚ್ಚಿ ಬಿದ್ದಳು. ಬಾಡಿದ್ದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನ ರಳಿಸಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು: ಆವೇಶಬಂದಂತಾಗಿ, ಚಿಕ್ಕನೆ ತಲೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಮಡಗಿದಳು. ಅನಂದಾತಿರೇಕದಿಂದಲೇನೊ-ಮೈಮರೆತು ಹಾಗೆಯೇ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದಳು: ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟಳು. ಚಿನ್ನಪ್ಪನಾಗ ನೀಲಮ್ಮನ ಮುಖದತ್ತ ಕಣ್ಣು ಒಡಿಯದೆ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದ. ಕೈಯಿಂದ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮೈದಡಹುತ್ತಲಿದ್ದ. ಆಗಿನ ಅವನ ಕಂಬನಿಗಳು ದುಃಖದುವೊ ಅನಂದದುವೊ ಎಂಬುವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ನೀಗದ ಕೆಲಸ.

ಅಂದು ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಂದ ನೀಲಮ್ಮನನ್ನು ಅಗಲಿಸಿದ ಕೈಯೆ, ಇಂದು ಮರಳಿ ಅಪರಿಚ್ಛರನ್ನೂ ಬಂದಾಗಿ ಬೆರೆಯಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಅದಾವುದು ಆ ಕಾಣದ ಕೈ? ಆ ಕೈಯನ್ನು ಕಂಡವರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಇರುವರೆ? ಬರೆದು ಬರೆದು ಬೇಸತ್ತು ನೋಯುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ಕೈಮಾತ್ರ ನನಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು: ಇದಕ್ಕೇನು ಬೆಲೆ ?

ಮಮತೆಯ ಮುದ್ರಿಪು

ನಿ. ಹಾರ್ಸಮನ್ ಸಾಪೇಬರು ಆರು ತಿಂಗಳ ರಜೆಯನ್ನು ಪಡೆದು. ಕೊಂಡು ಸೀಮೆಗೆ ಹೋದುದರಿಂದ, ಅವರು ಬರುವವರೆಗೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರದ ಸೂತ್ರವು ಶ್ರೀ. ನಾಗೇಂದ್ರರಾಯರ ವಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಈ ಅಧಿಕಾರ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ರಾಯರು ಎಷ್ಟೊಂದು ಸತ್ಯನಾರಾಯಣನ ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ್ದರೋ ! ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ದೇವರಿಗೆ ಮುದ್ರಿಪು ಸಲ್ಲಿಸುವುದಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೋ ! ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ಹತ್ತಿ- ತುಪ್ಪಗಳನ್ನೆಷ್ಟು ಸುಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೋ ! ಕೊನೆಗೆ ಮುಡುಪಿನಾಶೆಯ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದುವು; ರಾಯರ ಹೆಂಡತಿಯು ಹಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದ ತುಪ್ಪದ ವೀಸದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ, ರಾಯರ ಮನದ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದುವು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ರಾಯರಿಗೆ ಆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟವು. “ದೇವರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ — ತ್ಯಾಗ-ಸೇವೆಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ — ಅಸುರನಾದ ಬಲಿಯು ಅಸುರೇಂದ್ರನ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲ ; ಸ್ವರ್ಣಶಕ್ತಿಮಾತ್ರವುಳ್ಳ ವಾಯುವು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಬಲ್ಲ ; ಎಂದ ಮೇಲೆ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಲೆಕ್ಟರರಾಗಿದ್ದ ತಾವು ಜಿಲ್ಲಾಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಗುವುದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಮಾತೇ ?” ಎಂದು ನಾಗೇಂದ್ರರಾಯರಿಗೆ ಆಗಾಗ ಎನಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಸದ್ಯಕ್ಕಂತೂ ಅವರ ಎನಿಸಿಕೆ ನಿಜವಾಯಿತು.

ಈಗ ರಾಯರ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವೂ ಒಂದು ಯೋಚನೆ: ‘ಕೈಗೆ ದೊರೆತ ಈ ತಪಃಫಲವನ್ನು, ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ತಾವು ಯಾವ ಯಾವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ?’ ಎಂದು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಭೆಯ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಬಗ್ಗುಬಡಿದು, ಚಿಕ್ಕ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೆ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯವರು ಹಾರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ರಾಯರು ಆಗಾಗ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಯರವರ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯೂ ವಿದೇಶೀಯ ವಸ್ತ್ರಗಳ ಬಹುಪ್ರಾಚಾರದ ಚಳುವಳಿಯು ಆದಿಷ್ಟೋ ದಿನಗಳಿಂದ ಸಾಗಿದ್ದಿತು. ಎಲ್ಲ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮುಂದೆಯೂ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಕಾವಲುಮಾಡುತ್ತ ಲಿದ್ದರು. ವರ್ತಕರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಜಿನ್ನ ವಿಸಿಕೊಂಡುಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ, ಮೇಲಿನ ಆಧಿಪತ್ಯದ ಬತ್ತಾಯದಿಂದಲಿಲ್ಲ, ಮೊದಲಿನ ಸಾಹೇಬರು, ಅಂಗಡಿಗಳ ಮುಂದೆ ಕಾವಲು ಮಾಡುವುದು ನಿಯಮಬಾಹ್ಯವೆಂದೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವವರನ್ನು ತಪ್ಪುಗಾರರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗುವುದೆಂದೂ ಹುಕುಮನ್ನು ಹೊರ ಡಿಸಿದ್ದರು. ಜನರು ಆ ಹುಕುಮನ್ನು ಮೂಲೆಗೊತ್ತಿ, ಮೊದಲಿಗಿಮ್ಮಡಿ ಯಾದ ಹುಮ್ಮುನಿಂದ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದರು. ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಸಾಹೇಬರ ಹುಕುಮು ದಿನದಿನವೂ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಜನ ಸ್ವಯಂಸೇವಕ ರನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಲು ತೊಡಗಿತು. ಏದರಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಉಪ್ಪಾಹ : ಬೆಲೆಯೊಳಗಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರ ಪಧಕಗಳು ಬಂದರ ಹಿಂದೆ ಬಂದರಂತೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಕಾವಲಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭ ದಲ್ಲಿಯೆ ಮಿ. ಹಾರ್ಸಾಫ್‌ಮನ್ ಸಾಹೇಬರು ರಜೆಯಮೇಲೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ನಾಗೇಂದ್ರರಾಯರು ಅವರ ಆಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದರು.

*

*

*

ಈ ಹೊತ್ತು ಮತ್ತೆ—ಅನೇಕ ಜನ— ಮುಖ್ಯ ವರ್ತಕರ ಅಂಕಿತ ಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಜಿನ್ನವತ್ತಳೆಯೊಂದು ಬಂದಿದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟ-ನಷ್ಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಣಾವೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿವೇದಿಸಿದ್ದರಲ್ಲದೆ “ ಸರಕಾರದಿಂದ ಬೇಗನೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಹಾಯ ದೊರೆಯುವ ವಿರ್ಶಾ ಡಾಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ, ನಾವು ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ವೇಶಾಂತರ ಹೊರಟುಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದು ” ಎಂಬ ಕಳವಳದ ಅಭಿ- ಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ತಾವು ಹೇಗೆ ಹಜ್ಜೆಯಿಡ ಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ರಾಯರು ನಾಲ್ಕೈದು ಘಂಟೆಗಳ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದಿದ್ದರು ; ಬಳಿಕ ಒಂದು ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದವರಾಗಿ, ಟೆಲಿಫೋನ್

ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ಪೋಲೀಸ್ ಸುಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರನ್ನು, ಕೂಡಲೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು.

ಪೋಲೀಸ್ ಸಾಹೇಬರು ಬಂದರು. ರಾಯರು ಅವರನ್ನು ಸತ್ಕಾರವಿತ್ತು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಮುಕ್ತಾಯ ಘಂಟೆಯವರೆಗೆ ಜರ್ಜಿರಮಾಡಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಹೇಳಿದರು:

“ ಇನ್ನು ಸಡಿಲುಬಿಟ್ಟು ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಆಡಳಿತದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಲಿ ಬೇಕು. ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಂತಿಪ್ರಹಾರದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ತಂದು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಅದರ ಹೊರತು ಬನರು ಹಣ್ಣಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ”

೨

ಅಂದು ಎಂಟುಘಂಟೆ ರಾತ್ರಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ನಾಗೇಂದ್ರರಾಯರು ತಮ್ಮ ಬಂಗಲೆಯ ದಿವಾನ್‌ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ, ಒಂದು ವಿಶ್ರಾಂತಾಸನದ ಮೇಲೆ ಸೆಡೆದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮುಖದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಲ ಉತ್ಸಾಹವು ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವುದು; ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ ಅತ್ಯಪ್ಪಿಯು ಮೊಗದೊಳಿರುವುದು. ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡದೆಂಬ ಸಮಾಧಾನವು ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತಾದರೂ, ಇನ್ನಾವುದೋ ಒಂದು ಅಸಮಾಧಾನದ ಮಸುಕುರೂಪು, ಅವರ ಹಿಗ್ಗನ್ನು ಕೊಂಡಕಾಲ ಜಗ್ಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು; ಮತ್ತೆ “ ಇನ್ನೇನು ! ಈ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ ! ” ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ರಾಯರ ನರನರಗಳನ್ನೂ ನಕ್ಕು ನಲಿದಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು ; ಅತ್ಯಪ್ಪಿ-ಅಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ಮನೋಮಂದಿರದಿಂದ ದಬ್ಬಿ ಹೊರದೂಡುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಪೋಲೀಸ್ ಸುಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಸಾಹೇಬರೂ ಬೇರೆ ಇಬ್ಬರು ಪೋಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ರಾಯರ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಅವರು ಕುಳಿತಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ರಾಯರಿಂದ ಸುಸ್ವಾಗತವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಉಚಿತ ಸ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಸುಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರ ಜೊತೆಗೆ ಒಂದ ಅಧಿಕಾರಿಯೊಬ್ಬನು ಹೇಳತೊಡಗಿದನು:

“ ಸಾಹೇಬರ ಹುಕುಮನ್ನು ಇಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ತರಲಾಯಿತು. ಮಕ್ಕಳು! ಜೀವಿಸಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತು ದೇಶಭಕ್ತರಾಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು; ಈ ಜೊತ್ತು ಜನರಲ್ಲಿಯ ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಹೋಯಿತು ! ”

ಗಾಂಧೀಯವರು ಕಿರುನಗೆಯೊಂದಿಗೆ ರಾಯರು ಕೇಳಿದರು;

“ ಏನೇನಾಯಿತು ? ”

ಪೊಲೀಸ್ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರು ಹೇಳಲು ತೊಡಗಿದರು:

“ ಮೊದಲು ನಾವು ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಉಪಾಯಮಾಡಿದೆವು. ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಜನರು ಸೇರುವವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೆವು. ತುಂಬ ಜನರು ಸೇರಿದಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಲಾಠಿಯ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟೆವು. ಪೊಲೀಸರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು; ಹತ್ತೊಂಟು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಜನರು ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾದರು. ”

ರಾಯರು ಕೇಳಿದರು :

“ ಯಾರಿಗಾದರೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಎಟುಗಳು ಬಿದ್ದುವೇನು ? ”

“ ಬೀಳದೇನು ಮಾಡಿಯಾವು ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬ್ ! ನಲವತ್ತು ಜನ ಪೊಲೀಸರ ಲಾಠಿಗಳು ಬಂದೇಸವನೆ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದವು ! ಗಾಯಪಟ್ಟ ಇಪ್ಪತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಜನರನ್ನು, ನಾವೇ ನಮ್ಮ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದೆವು. ನಾಲ್ಕೈದು ಜನ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರಿಗಂತೂ ಏಪರಿತವಾಗಿ ಗಾಯಗಳಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಎಟು ತಗುಲಿ, ಮನೆಗೆ ಹಿಡಿದವರಷ್ಟು ಜನರೂ ! ಜನರಮೇಲೆ ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗದೆ ಬಿಡದು. ನಾಳೆಯಿಂದ ಕಾವಲು ನಡೆದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿ ! ”

ರಾಯರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು.

“ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಮಾಡಿದಿರಿ ! ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣದ ಬಗ್ಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತಿಫಲವು ದೊರೆಯದೆ ಇರದು. ಇಂದೆಯೆ ನಾನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರೆದು ತಿಳುಹಿಸುವೆನು ! ”

ತೃಪ್ತ ಮನಸ್ಕರಾದ ರಾಯರು, ಬಂದಿದ್ದವರೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಅಂತಸ್ತಿ ಸಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿದೂ - ಸಕ್ಕು ಕೆಲಿದು - ಮಾತನಾಡಿದರು. ತಮ್ಮ ಅಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮುಕ್ತಕಂಠದ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಸಂತೋಷಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಈಜಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂದು ಅವರು, ತಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಥಾನಪ್ರಾಪ್ತಿ ಯಾಗಿ, ಹೆಚ್ಚು ದುಡ್ಡು ದೊರೆಯಲಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಲ್ಲಿಯರ ಮುಂದೆ ಬಣ್ಣಿಸಿ ಕೇಳಿ, ಅವರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉಪಚಾರ-ಪ್ರೀತಿ ಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದಿರಬಹುದು.

೩

ನಾಗೇಂದ್ರರಾಯರಿಗೆ ಸುಲೋಚನೆ ಒಬ್ಬಳೆ ಒಬ್ಬಳು ಮಗಳು. ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳಿಬ್ಬರದೂ ನಿರತಿಶಯವಾದ ಪ್ರೀತಿಯವಳ್ಳಿ. ಮೊದಲನೆಯ ಗಂಡುಮಗುವನ್ನು ಹೆತ್ತು, ಈಗ ಇಪ್ಪತ್ತು ದಿನಗಳಿಗೆ ಮೊದಲೆ ಸುಲೋಚನೆ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಮಗಳನ್ನು ಆಗಲಿ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳಿಬ್ಬರಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ. ಆಳಿಯ ಮಗಳು ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತುಂಬ ಆಶೆ; ಆದರೆ ಗಿರೀಶನ ತಂದೆಗೆ— ಸುಲೋಚನೆಯ ಮಾವನಿಗೆ—ಈ ಮಾತು ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮಾಡುವುದೇನು? ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಇರಲಿ; ಕಮಿಷನರ್ ಇರಲಿ; ನಾಗೇಂದ್ರರಾಯರು ಹೆಣ್ಣು ಹೆತ್ತ ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲವೇ ?

ಗಿರೀಶನು ಜೂನಿಯರ್ ಎಲ್ ಎಲ್. ಬಿ. ಫೇಲಾಗಿ, ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದುಕೊಂಡು, ಮತ್ತೆ ಅದರ ಓದನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದ್ದನು. ನಾಗೇಂದ್ರ-ರಾಯರೂ ಅವರ ಹೆಂಡತಿಯೂ—ಒಬ್ಬಳೇ ಒಬ್ಬಳು—ಮಗಳ ಗಂಡನಾದ ಗಿರೀಶನನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿ ಬೊಂಬೆಯಂತೆ ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಮಗಳನ್ನೂ ಆಳಿಯನ್ನೂ ಆಗಾಗ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ನಿಸ್ಸೀಮ ವಾದ ಮಮತೆಯ ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ತೇಲಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುಲೋಚನಾ-ಗಿರೀಶರ ದಾಂಪ್ತಕೃಪೆಯವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಂದ ಕಂಡು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಗಳ, ಆಳಿಯನ ಮೇಲಿನ ಮೋಹವು,

ರಾಯರ ಮನವನ್ನು ಅನಿರತವಾಗಿ ಕೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಅಧಿಕಾರದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಕೊಂಚಕಾಲ ಮರೆಯಾಗಿಸಿ ಬಿಡುವುದು.

ಹಗಲು ಬಂಜತ್ತು ಘಂಟೆಯಾಗಿರಬಹುದು. ರಾಯರು ತಮ್ಮ ದಿನದ ಸ್ವಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ಏನೇನೋ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಳು ಅಂದಿನ ಅಂಚೆಯನ್ನು ತಂದು— ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ— ಮೆಲ್ಲಗೆ ರಾಯರ ಟೀಬಲ್ಲಿನ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲಸವನ್ನು ತೀರಿಸಿ ರಾಯರು ಅಂಚೆಯನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿಕೊಂಡರು; ಬಂದಿದ್ದ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ನೋಡಲು ತೊಡಗಿದರು. ನಾಲ್ಕೈದು ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಓದಿ ಮುಗಿಸಿ ಕೆಳಕ್ಕೆಟ್ಟರು. ಕವರೊಂದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಯರ ಮುಖವು ಅನಂದದಿಂದ ಅರಳಿತು. ಸುಲೋಚನೆಯು ಬರೆದ ಕಾಗದವದು; ರಾಯರು ಕಟ್ಟನ್ನು ಬಿಡೆದು, ಆತುರದಿಂದ ಕಾಗದ ಓದಲು ತೊಡಗಿದರು :

“ ತೀರ್ಥರೂಪರ ಚರಣಗಳಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು. .

ನಾನಿಲ್ಲಿ ಸೌಖ್ಯವಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಮಗುವು ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗಿನಿಂದ ಅದು ಎಷ್ಟೊಂದು ಅಟವಾಡುತ್ತಿರೆಯೆನ್ನುವಿರಿ ! ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಅವೆಷ್ಟೋ ದಿಸದ ಪರಿಚಿತರನ್ನು ಕಂಡಂತೆ ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದೆ. ನಾನಿಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗಿನಿಂದ ಮಗುವಿನ ಮುಖವೇ ಅವರ ಅಭ್ಯಾಸದ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿದೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡೆ ಇರುವರು. ಪಾಪ ! ಮಗುವನ್ನು ನಿಜವಾದಲಿಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಮ್ಮನಿಗೆ ಓದಿ ಹೇಳಬೇಕು.

ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿ : ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಆದರವೆಂಬ ಮಾತು ನಿಸುಗೂ ಗೊತ್ತಿದೆ; ಅದರಲ್ಲಿ ತಾವೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭಾಗ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಹವಣಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ತಂದೆಯ ಒಸ್ಮಿಯ ಆಸಕ್ತಿಕೆಯೂ ಆವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ನನ್ನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡೇ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಿಗಿದು ಓದಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಹೃದಯದ ಕಳವಳವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಂದ ನೋಡುವುದಾಗಿದೆ—ಈಗ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ—ಗಟ್ಟಿ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿ ನನ್ನ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆನು. ನಿಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿನೇತೀಯ ವಸ್ತ್ರಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ಅಂದೆಯೇ ಈ ಊರಿಂದ ಹೊರಡಲಿರುವ ಸ್ವಯಂಸೇವಕ ಪಥಕದಲ್ಲಿ ನೇರಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು

ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆಂಬ ಸಂಗತಿ ನನ್ನೊಬ್ಬಳ ಹೊರತು ಮತ್ತಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಆಗೇನೋ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿ, ಅದರ ಈಗ ಹಗಲಿರುಳೂ ಅವರ ಯೋಚನೆಯ. ಊಟದಲ್ಲಿ ರುಚಿಯಿಲ್ಲ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ನಿವ್ವೆಯಿಲ್ಲ. ಮೊನ್ನೆಯ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಅವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದು. ನೀವು ಅವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಾನೇನೂ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಕಾಗದ ಬರೆದು ತಿಳುಹಿಸಿ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯ,

ಪುಟ್ಟು ಅಥವಾ ಸುಲೋಚನಾ

ಪತ್ರವನ್ನು ಓದುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ರಾಯರ ಎದೆ ಧಸ್ಸೆಂದಿತು. ಮುಖವು ಹುಚ್ಚು ಪೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಟೆಲಿಫೋನಿನಿಂದ ಯಾರಿಗೋ ಏನನ್ನೋ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಬಳಿಕ ಕೂಗುಗಂಟಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸಿದರು. ಆಳು ಒಳಕ್ಕೆ ಬಂದೊಡನೆಯೆ ಆತುರದಿಂದ ಹೇಳಿದರು:

“ ದೈವರನಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಕಾರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ ಹೇಳು!”

ರಾಯರ ಆತುರಕ್ಕೆ ಇಮ್ಮಡಿಯಾದ ಆತುರವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಆಳು ಹೊರಟುಹೋದನು.

೪

ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಧಿಕಾರಿಗಳು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ನಿರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒರಲಿರುವುದರಿಂದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತ ಗಲಾಟೆ. ಡಾಕ್ಟರ್ ಜನರು, ಕಾಂಪಾವುಂಡರುಗಳು, ನರಸಮ್ಮಗಳು, ಆಳುಗಳು ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಸಾಹೇಬರ ಸ್ವಾಗತದ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ನಾಗೇಂದ್ರರಾಯರ ಕಾರು ಸರ್ರೆಂದು ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಿತು. ಮುಖ್ಯ ಡಾಕ್ಟರು ಆದರದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಮಾಡಿದರು. ಪರಸ್ಪರ ಕೈಕುಲುಕಾಟವಾದೊಡನೆಯೆ ರಾಯರು ಆತುರ ಭಾವದಿಂದ ಮುಖ್ಯ ಡಾಕ್ಟರೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. “ಮೊದಲು ನಾನು.. ನಿನ್ನೆಯ ಗಲಾಟೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಯಪಟ್ಟು ಬದವರನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ.”

“ ಆಗಬಹುದು ಸರ್ ” ಎಂದು ಮುಖ್ಯ ಡಾಕ್ಟರು ಹೇಳಿ, ರಾಯರನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದೊಳಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು.

ಅಲ್ಲಿ ಸಾಲಾಗಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನೆ ಅವರಿಗೆ ತೋರಿ ಸುತ್ತ ಬಂದರು. ರಾಯರು ದಡದಡಿಸುವ ಎದೆಯಿಂದ, ಭೀತಿಬೆರೆತ ಅತುರದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿಟ್ಟಿಸಿ ನಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ ಬಂದರು. ಆ ಸಾಲೆಲ್ಲ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಕೊಂಚ ಸಮಾಧಾನಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದರು.

“ ಆಯಿತೇ ?.. ಇಷ್ಟೇ ಜನರೇ ? ”

“ ಇನ್ನಿಬ್ಬರು ಅತ್ತ ಕಡೆಯ ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಏಟು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ತಗುಲಿದೆ. ಒಬ್ಬನಂತೂ ತೀರ ಅತ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ.”

ರಾಯರ ಎದೆಗೆ ಮತ್ತೆ ವಜ್ರಾಘಾತವಾದಂತಾಯಿತು. ಕುಗ್ಗಿದ ಕಂಠದಿಂದ ನುಡಿದರು :

“ ಅವರನ್ನಷ್ಟು ನೋಡಿ ಬಿಡುವ ! ”

ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಆ ಕೋಣೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಬಂದರು. ಒಂದು ಕೋಣೆಯೊಳಗಿಂದ ಕೊರಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ವಾರ್ಡ್ ಡಾಕ್ಟರಿನ ಮುಖವು ಕಳವಳದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿತು. ಆತನು ರಾಯರಿಗೂ ಮುಖ್ಯಡಾಕ್ಟರಿಗೂ ವಿನಯದಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ. ನಮಸ್ಕಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಮುಖ್ಯಡಾಕ್ಟರು ಕೇಳಿದರು : “ ಎನ್ಸೀ, ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ನಂಬರಿನ ಪೇಶಂಟಾ ಹೇಗಿದೆ ? ”

“ ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಎದೆಯ ಮೇಲಿನ ಏಟು ತುಂಬ ಬಲವಾದುದು. ಕಣ್ಣುಗುಡ್ಡೆಗಳೆರಡೂ ಒಡೆದುಹೋಗಿವೆ; ಮೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರವೇ ಇಲ್ಲ. ನಾಡಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿವೆ.”

ನಾಗೇಂದ್ರರಾಯರ ಹೃದಯ ಇನ್ನೂ ನಡುಗಿತು. ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕೋಣೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಬಾಗಿಲಿಗೆದುರಾಗಿಯೆ ಒಂದು ಮಂಚವಿದೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದ ರೋಗಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಕುಳಿತು-ಕೊಂಡು ನರಸಮ್ಮನೆಂಬವಳು ರೋಗಿಯ ಎದೆಗೆ ಶಾಕಕೊಡುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ.

ರಾಯರು ಒಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮಲಗಿದವನನ್ನು ನೋಡಿದರು, ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿದರು, ಕಂಗೆಟ್ಟವರಾದರು. ತಾನು

ಕನಸಿನಲ್ಲಿದ್ದೇನೋ, ಎಚ್ಚರದಲ್ಲಿದ್ದೇನೋ — ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರದವರಾದರು. ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ಹಾಗೆಯೇ ಬಾಯಿ ತೊದಲು-ತೊದಲಾಗಿ ನುಡಿಯಿತು: “ ಗಿ-ರೀ-ಶ !..ನನ್ನ..ಗಿ-ರೀ-ಶ !! ”

ರಾಯರ ಈ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರಿಗೆಲ್ಲ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಮುಖ್ಯ ಡಾಕ್ಟರೂ ವಾರ್ಡ್ ಡಾಕ್ಟರೂ ಅವರನ್ನು ಸಾವರಿಸಿ ಹಿಡಿಯದಿದ್ದರೆ ರಾಯರು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಎರಡು ಮೂರು ನಿಮಿಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಮೈಮೇಲೆ ನಸು ಎಚ್ಚರಬಂದಂತಾಗಿ, ಆ ರೋಗಿಯು ಮಲಗಿದ್ದ ಮಂಚದ ತುದಿಗೆ ಕುಳಿತು, ಅವನ ಕೈಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು “ ಗಿರೀಶಾ ! ಗಿರೀಶಾ ! ” ಎಂದು ರಾಯರು ಕೂಗಲು ತೊಡಗಿದರು. ನಾಗೇಂದ್ರರಾಯರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಅಧಿಕಾರದ ಘಟ್ಟದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿದಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಮನುಷ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಸುಲೋಚನೆಯ ಸಲುಗೆಯ ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದರು; ಗಿರೀಶನ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಾವನಾಗಿದ್ದರು.

ಮಾವನ ಕೂಗಿಗೆ ‘ ಓ ’ ಕೊಡುವಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಗಿರೀಶನು ಇರಲಿಲ್ಲ. ರಾಯರು ಹುಚ್ಚುಹಿಡಿದವರಂತೆ ಭಗ್ಗನೆ ಅಲ್ಲಿಂದಿದ್ದರು, ಮುಖ್ಯ ಡಾಕ್ಟರಿನ ಆಡಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಧೊಪ್ಪೆಂದು ಕುಕ್ಕುರಿಸಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ಬಿನ್ನವಿಸಿದರು :

“ ಡಾಕ್ಟರ್ ! ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿರಿ ! ನನ್ನ ಗಿರೀಶನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿ ಕೊಡಿರಿ ! ”

ಡಾಕ್ಟರು ಕಳವಳದಿಂದ ಕೇಳಿದರು.

“ ಇವರು ನಿಮಗೇನಾಗಬೇಕು ರಾಯರೇ ! ”

“ ನನ್ನ ಅಳಿಯ ಡಾಕ್ಟರ್ ! ನನ್ನ ಮುದ್ದು..ಸುಲೋಚನೆಯ ಗಂಡ ! ”

ರಾಯರು ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎದ್ದರು; ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತರು. ಕಲ್ಲೆದೆಯವರ ಕರುಳೂ ಕರಗುವಂತೆ ಹಂಬಲಿಸ ತೊಡಗಿದರು:

“ ಗಿರೀಶಾ...ಸುಲೋಚನೆಯ ಕಾಗದ ಬಂದಿದೆಯಪ್ಪಾ !..ನಾನು ನನ್ನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಂತೆ..ಅದಕ್ಕಂತೆಯೇ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ-ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಪ್ಪಾ..... ! ”

ರಾಯರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದವರ ಕರುಳುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಉಕ್ಕೇರಿ ಬಂದುವು. ಮುಖ್ಯ ಡಾಕ್ಟರು ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಒಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದರು ; ರೋಗಿಯನ್ನು ತಾವೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೀತಿಯಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸತೊಡಗಿದರು. ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶ್ಯಬ್ದ !

ಕರುಣಾಸ್ಪರದಲ್ಲಿ ಗಿರೀಶನು ಕನವರಿಸಿದನು:

“ ಸುಲೋಚನಾ, ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಹೋದುವು....! ಇನ್ನು ನನ್ನ ಮುಖವನ್ನೂ..ಮಗುವಿನ ಮುಖ.. ನಾನು ನೋಡಲಾರೆ!! ”

ರಾಯರು ಮುಂದುವರಿದು ಬಂದು “ ಗಿರೀಶಾ! ಗಿರೀಶಾ! ” ಎಂದು ಕೂಗಲು ತೊಡಗಿದರು. ಡಾಕ್ಟರು ಮತ್ತೆ ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದರು. ಡಾಕ್ಟರ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ನರ್ಸ್ ಮತ್ತೆ ಎದೆಗೆ ಶಾಕಕೊಡಲು ತೊಡಗಿದಳು. ಡಾಕ್ಟರರಿಬ್ಬರೂ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಔಷಧಿಯ ಇಂಜಕ್ಷನ್ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಮತ್ತೆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಗಂಭೀರತೆಯು ತುಂಬಿ ಬಿಟ್ಟಿತು.

ಗಿರಿಧರನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕನವರಿಸಿದನು:

“ನಾನು ಬರುವಾಗ..ಮಗುವನ್ನೆತ್ತಿ ಮುತ್ತಿಟ್ಟು ಬರಲೇಇಲ್ಲ !.. ಸುಲೋಚನಾ !..ನೀನು ನನಗೆ ಹೋಗಬೇಡವೆಂದು ಈಸಲ ಎತಕ್ಕೆ ಹೇಳಿಲ್ಲ... ? ”

ರಾಯರು ಮತ್ತೆ ಎದ್ದು ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಡಾಕ್ಟರು ಅವರನ್ನು ತಡೆದು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದರು. ಒಂದು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ತೂಗಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ನಾಗೇಂದ್ರರಾಯರ ಮನಸ್ಥಿತಿಯು ಇಂದು ಒಬ್ಬ ಹಸುಮಗುವಿನಂತೆ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಮುಖ್ಯ ಡಾಕ್ಟರು ಜೊತೆಯ ಡಾಕ್ಟರರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು:

“ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿದೆ. ”

ಜೊತೆಯ ಡಾಕ್ಟರು ಮಾತನೇನೂ ಆಡದೆ ಮುಖ ಕಿವುಚಿ ಫಿಟ್ಟುಸಿರೊಂದನ್ನು ಹಾಕಿದರು.

ಗಿರೀಶನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕಿರಿಚಿಕೊಂಡ:

“ ನನ್ನ ಸುಲೋಚನೆಯಿಂದ.. ನನ್ನನ್ನು ಅಗಲಿಸಬೇಡಿರೋ.... ”

ಮುಖ್ಯ ಡಾಕ್ಟರು ಓಡಿ ಬಂದು ಮತ್ತೆ ನಾಡಿಯನ್ನು ನಿರ್ದಾಸವಾಗಿ ನೋಡಿದರು. ನಿರಾಶಾಭಾವದ ಇಳಿಮೊಗದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ರಾಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದರು:

“ ರಾಯರೇ, ನಿಮ್ಮ ಅಳಿಯನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿ ಕೊಡುವ ಭಾಗ್ಯ ನಮ್ಮ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಲ್ಲ! ”

ರಾಯರು ಗಾಬರಿಗೊಂಡವರಾಗಿ ಎದ್ದು ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಗಿರೀಶನನ್ನವರು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಆತನ ಬಾಯಿ ಸೊಟ್ಟಾಗಾಯಿತು. ಕಣ್ಣಿಗುಡ್ಡೆಗಳಂತೂ ಮರಣದ ಕುರುಹನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ, ಲಾಠಿಯ ಎಟಿಸ ಘಾಯದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗಿ ದ್ದುವು. ರಾಯರು ಗಿರೀಶನ ತಲೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ತಮ್ಮ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೂಸಿನಂತೆ ಅಳುತ್ತ ಹೇಳಿದರು.

“ ಗಿರೀಶಾ! ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಏನೆಂದು ತಿಳಿಸಲಿವಾ! ನಿನ್ನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನಾನೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆನೆಂದು ತಿಳು ಹಿಸಲೇ ? ”

ಎಂದೂ ಕಾಣದಿದ್ದ ದುಃಖವು ರಾಯರನ್ನು ಆವರಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಮೈಮರೆಯಿಸಿ, ಗಿರೀಶನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಅವರ ಮುಖವನ್ನು ಒರಗಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿತು.

*

*

*

ನಾಗೇಂದ್ರರಾಯರಿಗೆ ಅವರು ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ದೇವತೆಗಳು ಅಂತಿಂತಹ ಕಿರುಕುಳ ಮುಡಿಪುಗಳಿಂದ ಏತಕ್ಕೆ ಶಾಂತರಾದಾರು? ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾಯಿತು—ರಾಯರ ಮಮತೆಯ ಮೂರ್ತಿ-ಮತ್ತಾದ ಮುಡಿಪು!

ಮಾಲ್ಕೀ ಹಕ್ಕು

ಪರಿಚಯ

ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ಸಾತಮ್ಮನು ಅಂದು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದುದು ತಪ್ಪೋ..?—ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯು ಈಗ ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವಳೇನು ತಪ್ಪು.. ? —ಎಂಬ ಬಗೆಹರಿಯದ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮನದ ಕಣ್ಣೆದುರು ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ಊರ ಮುಂದಣ ತೋಟವನ್ನು, ಲಿಂಗಣ್ಣನೇ ಪಾಲಿಸಿ ಮಾಡಿದ್ದನಾಗ. ಈ ತೋಟವು ನಮ್ಮ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಉಂಬಳಿಯಾಗಿ ದೊರೆತ ಸನದು ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೂ ಇದೆ. ತಾಳೆಯ ಕೋಟಿಯ ಕಾಳೆಗದ ತರುವಾಯ ನಮ್ಮ ನಾಡು ವಿಧವಾರ್ಯರ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಹೋಯಿತಲ್ಲವೇ? ಆಗ, ಮರಳಿ ಹಿಂದೂರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಕಳೆದುಹೋದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದುವಂತೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ದಾಯಾದಿಯೊಬ್ಬನು ಮುಂದಾಳಾಗಿದ್ದನಂತೆ. ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಶಹನು ಆತನನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡಬೇಕೆಂದು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನಂತೆ. ಆದರೂ ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಭಕ್ತನು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಕೊನೆಗೆ ನಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಮೂಲವುರುಷನು ಮೋಸದಿಂದ—ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ—ಯುಕ್ತಿ-ಚಾತುರ್ಯಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ದಾಯಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಟ್ಟನಂತೆ. ಆ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ, ಬಾದಶಹನು ಈ ತೋಟವನ್ನು ಸಿಕ್ಕಾಂವೇತಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಸನದುಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟನಂತೆ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಆ ಸನದಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇತಿಹಾಸಸಂಶೋಧಕರಾದರೂ ಆ ಸನದನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು

ಅಪೇಕ್ಷೆ ಪಟ್ಟರೆ, ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಮನೆತನವು ಇತಿಹಾಸಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೆಂದು ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರೆ, ಅದೊಂದು ನನಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯವೇ ಅಲ್ಲವೇ ?

*

*

*

ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಬಡವನೇ ಸರಿ ! ಅದೇತಕ್ಕೊಂದರೆ, ಹೆಂಡತಿ-ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ—ವರುಷವೆಲ್ಲವೂ—ಮೈಮೂರಿದು ದುಡಿದಾಗಲೇ ಆತನ ಕುಟುಂಬದ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹಿಟ್ಟು, ಮೈಗೆ ಬಟ್ಟೆ ದೊರೆಯುವುದು. ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಆಸ್ತಿಯೆಂದರೆ ಇರುವ ಮೂರುಕು ಮನೆಯೊಂದು; ಎರಡು ಎತ್ತುಗಳು; ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಕೆಲವು ಸಾಧನಗಳು; ಹಗ್ಗಕಣ್ಣಿಗಳು. ಇವು ಎಲ್ಲವುಗಳನ್ನೂ ಮೆಟ್ಟಿ ಎಸೆದವ ಆಸ್ತಿಯೆಂದರೆ—ಆತನ ಮತ್ತು ಹೆಂಡತಿ-ಮಕ್ಕಳ—ಬೇಸರವಿಲ್ಲದೆ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಕಷ್ಟಸಹಿಸ್ವಂತತೆಯು.

ಬೆಳುವಲುನಾಡಿನ ಬೇಸಗೆಯ ತಾಪವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿಯೇ ಅರಿತು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ, ನೀರು ಆಕ್ತಿ ಬೀಸಿ ಇಟ್ಟರೆ ಐದಾರು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ನವಾಗಿಬಿಡಬಹುದು—ಆಷ್ವೊಂದು ಬಿಸಿಲಿನ ಕಾವು. ಬಿಸಿನೀರಿನ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಲು ಬಯಸುವವರು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉರುವಲಿನ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಆದರೆ ಆಗ ಬಿಸಿನೀರನ್ನು ಬಯಸುವ ಮಹಾತ್ಮರಾದರೂ ಯಾರು ?

ಇಂತಹ ಉರಿಬೇಸಗೆಯ ಬಿರುಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಬರಿಯ ಮೈಯಿಂದಲೇ ತೊಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಉಳುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಉಂಡ ಅನ್ನವೂ ಕುಡಿದ ನೀರೂ ಬೆಮರಿಸ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೈಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿರುವುದಾಗ. ನಡುಬಾನಿಗೆ ಬಂದ ನೇಸರು ತನ್ನ ಕೆಂಡದ ಕಿರಣಗಳಿಂದ, ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಮೈಯನ್ನು ಚುಚ್ಚಿ ಚುಚ್ಚಿ, ಕೊನೆಗೆ ತಾನೇ ನೋತು ಕೀಳುವೊಗನಾಗುವನು. ಸೂರ್ಯನು ಇಷ್ಟೊಂದು ತನಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡರೂ, ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಬೆಳಗಿನ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೈಮುಗಿಯುವುದನ್ನು ಎಂದೂ ಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಹೀಗೂ ಎನಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು—ಸೂರ್ಯನು

ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಕರ್ಮಯೋಗಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ, ಆತನ ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ಆಮೃತಕಿರಣಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿರಬಹುದೇನೋ — ಎಂದು.

*

*

*

ಒಂದುಸಲ ಏನಾಯಿತೆಂದಿರಿ! ಪುನರ್ವಸು ನಕ್ಷತ್ರದ ಮಳೆಯು ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಹತ್ತಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗೌರಿಯ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಹೂವು-ಪತ್ರೆ ಬೇಕಾದುವು. ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ತೋಟಕ್ಕೆ ಯಾರು ಹೋಗಬೇಕು? ನಾನಾಗ ಚಿಕ್ಕವನು; ತಾಯಿ ನನಗೇ ಹೇಳಿದರು. ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೋಗಲಾರೇನೆಂದು ಹಟಮಾಡಿದೆ. ತಾಯಿ ಏನೇನನೋ ತಿಂಡಿಯ ಆಶೆಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿದ್ದುದರಿಂದ-ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ-ಕೊಡೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತೋಟದ ಕಡೆಗೆ ಹೋದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಹಿರಿಯ ಮಗನು ನನ್ನ ಸರಿವರಯದವನು. ನಾನು ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಆತನು ಬಾಳೆಯ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕಳೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೇಲೆ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವ ಜಡಿಮಳೆ; ಕಳಕ್ಕೆ ಕಿಚಿಕಿಚಿಯಾದ ಕೆಸರು; ತೊಟ್ಟಿದ್ದ ಅರಬೋಳಿನ ಅಂಗಿಯು ತೊಯ್ದು ತಪ್ಪಡಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಜಳಿಯಿಂದ ನಡುಕ ಹಿಡಿದು ಹಲ್ಲುಗಳು ಬಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆದರೂ ಅವನು ತನ್ನ ಕಳೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ಕೆಲಸ ನಡೆಯಿಸಿದ್ದ. ನಾನು ಕೇಳಿದೆ:

“ ಏನೋ ಇದು ? ಮಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀಯಲ್ಲಾ ? ”

ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಮಗನು ಏನಯದಿಂದ ಹೇಳಿದ:

“ ಮಾಡದಿದ್ದರ ಹ್ಯಾಂಗ ನಡದೀತು ರಾಯರಸ! ಮಳೆ ಒಂದೆ ಸವನ ಹೊಟೀಲಾಕ ಹತ್ತಿಯಿ. ಈಗ ಹಾಂಗರ ಬಿಟ್ಟರ, ಯಾಡ್ಕ ದಿನದಾಗ ತ್ವಾಟದ ತುಂಬ ಕಸಾ ಬೇತೆಯಿ. ಅಂತ ಈಗ ಬೆಳಗ್ಗಿದ್ದವನ ಒಂದು ಬಿಟ್ಟಿನಿ. ”

ನಾನು ಯಾವ ಯೋಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೂಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ತೊಡಗಿದೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಮಗನು ಮಾತನಾಡಿದ:

“ ರಾಯರಸ! ಅವನವರಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಉರೇಗೆ ಔಸದಾ ಕೊಡಸರಿ ! ”

“ ಉರಿಯ ಔಷಧ ಯಾರಿಗೋ ? ”

“ ನನಗನ್ನೀ ! ನಾಳೈದು ದಿನಾ ಆತು; ಉರೀ ಚಳೀ ಬರಲಾಕ ಹತ್ತೆಯ್ತು. ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರೀ ಉರೀ ಬಂದು ಬಿದ್ದರೂ ಮೈಮ್ಯಾಗ ಎಚ್ಚರ ಕೂಡಾ ಇದ್ದಿದ್ದಿಲ್ಲ ನೋಡ್ತು ! ”

ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕೇಳಿದೆನು :

“ ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ವರ ಬಂದಿದ್ದವನು ಈಗ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೀಯಾ ? ”

“ ಏನಾ ಮಾಡೂದ್ವತಿ ರಾಯರೂ ! ನಿರ್ವಾ ಇಲ್ಲದ ಮ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಾಕ ಬೇಕಲ್ರಿ. ನಿಮ್ಮಾಂಗ ನಾವೇನು ಸಿರಿಮಂತರ ಮಕ್ಕಳು ? ಉರೀ ಬರಲಿ, ಚಳೀ ಬರಲಿ; ಮೈಮ್ಯಾರಿ ದುಡದಾಗೂ ಬಂದ ರೊಟ್ಟಿ ತಿನ್ನಾಕ ಸಿಗತಯ್ತು ! ”

‘ ಪಾಪ ! ತಾಯಿಯವರಿಂದ ಔಷಧ ಕೊಡಿಸಬೇಕು ’ ಎಂಬ ಮರುಕವುಂಟಾಯಿತು. ಆ ಮರುಕದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಔಷಧ ಕೊಡಿಸುವೆನೆಂದು ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಮಗನಿಗೆ ಹೇಳಿಯೂ ಬಿಟ್ಟಿ. ಮನೆಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಹಬ್ಬದ ಗಲಾಟೆಯಲ್ಲಿ ಔಷಧಿಯ ವಿಚಾರವು ಮರವೆಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಮಗನೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನೆನಪುಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

*

*

*

ಸಂಜೆಯ ಕಡೆಗೆ ನಾನು ಹೋದಾಗಲೆಲ್ಲ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಮೊಟ್ಟಿ ಹೂಡಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಾತಮ್ಮನು ತನ್ನ ಎಳಗೂಸನ್ನು ಗುಡಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿ, ಬೆಳೆಗಳಿಗೆ ನೀರು ಹಾಯಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ಕೂಸು ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತು-ಗುಡಿಸಿಲ ಕಂಡಿಗಳೊಳಗಿನ-ಸಂಜೆಯ ಸೂರ್ಯನ ಚೆಂಬೆಕನ್ನು ನೋಡುತ್ತ-ಆಟವಾಡುತ್ತ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿರುವಳು. ನಾನು ಏತದ ಮೇಲೆ ನೀರಹರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಳಿತು ಆಟವಾಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಸಂಜೆಯ ಶಾಂತವಾದ ಮೇಳೆ; ನೀರಿನ ಮೊಟ್ಟಿಯು ಮೇಲಕ್ಕೇರಿ ಬಂದು ಹರಿಯಲ್ಲಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮೇಲೆ ಹಾರುತ್ತಿರುವ ತುಪಾಕಮಂಡಲದ ಮೇಲೆ, ಹೊಂಚಿಸಿಲು ಅಂದವಾದ ಚಿತ್ರ

ಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವುದು. ತೋಟದ ಬೆಳೆಯಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವ ಶ್ಯಾಮಲಚ್ಛಾಯೆಯು ಮೇಲುಮೇಲುಮೊಗವಾಗಿ ನಡೆದಿರುವುದು. ಆಗ ಲಿಂಗಣ್ಣನು, ತನ್ನ ಬಾಳಿನ ತಿರುಳು ತುಂಬಿದ ತುಂಡುಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಾಗ ಎಳೆದೇದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವನು. ನಾನಾಗ ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದರೂ ಇಂತಹ ಸಂಜೆಯ ಸುಖಸಮಯಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಎಂತಲೆ ದಿನದಿನವೂ ತಪ್ಪದೆ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆನು.

*

*

*

ಒಂದುಸಲ ನಮ್ಮ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ತೋಟವನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆಂದು ಹೋಗಿದ್ದೆವು. ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಮನೆಯವರಿಗೆಲ್ಲ ಅದೆಷ್ಟು ಸಂತೋಷ ! ಸಾತಮ್ಮನು ತನ್ನ ಎಳಗೂಸನ್ನೂ ಕೆಳಕ್ಕಿಟ್ಟು, ನಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕತಂಗಿಯನ್ನು ಕಂಕುಳಲ್ಲಿತ್ತಿಕೊಂಡಳು. ಅವೆಷ್ಟೋ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ತೋಟದಲ್ಲೆಲ್ಲ ತಿರುಗಾಡಿದಳು. ಒಳಿಕ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರದೂ ತಿಂಡಿ-ತಿನಿಸಿನ ಸಂಭ್ರಮವು ಆಯಿತು. ಮನೆಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದಾಗ ಆರು ಗಂಟೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಮನೆಗೆ ಬಂದ ನಾಲಕ್ಕಾರು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಚಿಕ್ಕತಂಗಿಯ ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಚಿನ್ನದ ಬಳೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾದುದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಸಾತಮ್ಮ ತಂಗಿಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಸುತ್ತಾಡಿದುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತು. ಮನೆಯವರೆಲ್ಲರೂ ಅವಳ ಮೇಲೆಯೇ ಸಂಶಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ತಂದೆಯವರು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಸಾತಮ್ಮನು ಆತುರದ ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಬಂದವಳೇ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಚಿನ್ನದ ಬಳೆಯನ್ನು ತಾಯಿಯ ಎದುರಿಗಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದಳು :

“ ಬಾವೀ ಕಟ್ಟೀ ಮ್ಯಾಗ ನೀವೆಲ್ಲಾರೂ ಕುಂತಿದ್ದೀಲ್ಲಾ ! ಅಲ್ಲೇ ಈ ಬಳೀ ಬಿದ್ದಿತ್ತು ಯವ್ವಾ ! ನಾ ಬುತ್ತೀ ಆರಿವೀ ತೋಸಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೂ ಅಂತ ಮೋಗೂದಕು ಇದು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಲಗೂನು ಹೋಗಿ ಆವರದವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಾ; ಮನ್ಯಾಗ ಹುಡುಕ್ಕಾಡಲಾಕ ಹತ್ತಿದ್ವಾರಾದೀತು- ಅಂತ ಅ.ವಾ ಹೇಳಿದ; ಅದಕ್ಕು ನಾ ಓಡತೋಡತು ಬಂದೆ. ”

ನಮ್ಮ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೊಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತನಾಡಿ, ಸಾತಮ್ಮನ ಮನವನ್ನು ತಣಿಸಿದರು. ಅವಳು ತಾನಾಗಿಯೇ ಚಿಕ್ಕತಂಗಿಯ ಕೈಗೆ ಆ ಬಳೆಯನ್ನಿಡಿಸಿ, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಮುತ್ತಿಟ್ಟು ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿಸಿದಳು; ಆಗ ಸಾತಮ್ಮನಿಗೆ ನೂರು ಯಜ್ಞಮಾಡಿದಂತಹ ಸಮಾಧಾನವುಂಟಾಗಿರಬಹುದು.

*

*

*

ತೋಟದಲ್ಲಿ ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ಕಾಯಿಪಲ್ಲೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು ! ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಅದರ ಉಪಯೋಗ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಮನೆಯವರ ಊಟವನ್ನು ನಾನು ಎಷ್ಟೋಸಲ ನೋಡಿದ್ದೆನಲ್ಲಾ: ಬೋಳದ ರೊಟ್ಟಿ, ಸುಚ್ಚು, ಕಾರ, ಈರುಳ್ಳಿ ಇವಿಷ್ಟೇ ! ಕಾಯಿಪಲ್ಲೆಗಳ ಮಾರಾಟದಿಂದ ನಡುನಡುವೆ ದುಡ್ಡೇನಾದರೂ ಬಂದರೆ, ' ಗೊಬ್ಬರಕ್ಕೆ ಬೇಕು ' ' ಬಿತ್ತುವ ಬೀಜಕ್ಕೆ ಬೇಕು ' ' ಎತ್ತಿಸ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕಾಳಿಗೆ ಬೇಕು ' ' ಹೊಟ್ಟೆಯ ಚರ್ನುಕ್ಕೆ ಬೇಕು ' ಎಂದು ಗಂಟು ಹಾಕಿಹಾಕಿ ಇಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಲಿಂಗಣ್ಣನಿಗೆ, ಸಾತಮ್ಮನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ. ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ, ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಪಡೆದ ಭೂಮಿಗೆ ನಾನಿಂದು ಒಡೆಯರಾಗಿ, ಕೈಕೆಸರು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಕುಳಿತಲ್ಲಿಯೇ ಮೊಸರನ್ನವನ್ನು ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದೆವು; ಅಲ್ಲದೆ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ನಮ್ಮ ಸೇವಕನೆಂಬ ಕೀಳೋಟಕ್ಕೆ - ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ - ಇಂಬುಗೊಟ್ಟಿದ್ದೆವು.

ಪರಿಣಾಮ

ಬಾಳೆಯ ತೋಟವು ಹಳೆಯದಾದುದರಿಂದ, ಹೊಸನೆಲದಲ್ಲಿ ಮರಿಗಳನ್ನು ನೆಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ನಡೆಯಿತು. ಲಿಂಗಣ್ಣನೊಡನೆ ಮುಂದಿನ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಗೇಣಿಯ ಬಗೆಗೆ ಮಾತುಕತೆಯೂ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಹೊಸನೆಲಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗೊಬ್ಬರ ಬೇಕಾಯಿತು. ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಕೂಡಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದ ಹಣವು ಅರ್ಧಕ್ಕೂ ಸಾಲಲಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಗೊಬ್ಬರಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಸಾವುಕಾರರಲ್ಲಿ ಬಡ್ಡಿಯಿಂದ ಸಾಲತೆಗೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಉತ್ತು, ಕುಣಿಗಳನ್ನು ಆಗಿದು, ಮರಿಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟು, ಹೊಸ

ತೋಟವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅದರ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲದ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಎಣಿಕೆಹಾಕುತ್ತ ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿರಿಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದನು.

ಶ್ರಾವಣದ ಕೊನೆಯ ಸೋಮವಾರಕ್ಕೆ ನಮ್ಮೂರ ಸಂಗಸಬಸವಣ್ಣನ ಚಾತ್ರೈ. ಊರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಚಾತ್ರೆಯ ಸಿದ್ಧತೆಯ ಉತ್ಸಾಹವು ಪ್ರವಹಿಸತೊಡಗಿತು. ಚಾತ್ರೆಯ ದಿನ ಹೊಸ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಮಕ್ಕಳು, ದಿಲ್ಲಿಶ್ವರನ ರಾಜವಸ್ತ್ರಗಳು ದೊರೆತಾಗಿನಷ್ಟು ತೃಪ್ತಿಪಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಎಂತಲೇ ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಯ ಸಿಂಪಿಗನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸಬಟ್ಟೆಗಳು ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವುವು. ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಟಿಕೆಟ್ಟಿಗಾಗಿ ಆತುರರಾಗಿ ನಿಂತ ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಹಾಗೆ- ಸಿಂಪಿಗನ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ 'ನನ್ನದು ಮೊದಲು, ನನ್ನದು ಮೊದಲು' ಎಂದು ಆತುರಪಡಿಸುತ್ತ-ಹುಡುಗರ ನೆರವಿ ನಿಂತಿರುವುದು.

ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಮಕ್ಕಳೂ ಚಾತ್ರೆಯ ಹೊಸಬಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಕಾಡಲು ತೊಡಗಿದರು; ಆದರೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಸೂ ಇರಲಿಲ್ಲ-ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಲಿಂಗಣ್ಣನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ- ಗೊಬ್ಬರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದ- ಸಾಲದ ಮೊರೆಯಿದ್ದಿತು. ಅವನು ಮಕ್ಕಳ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲಾರದವನಾಗಿ ಬಳಗೊಳಗೆಯೇ ಕಳವಳಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಾತಮ್ಮನ ಮನಸ್ಸಂತೂ ಹೊಗೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಉಸಿರುಗಟ್ಟಿದವರಂತಾಗಿರಬಹುದು. ಮರುಷಕ್ಕೊಂದು ಸಲ ಬರುವ ಚಾತ್ರೈ; ಅಂದು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉಡು-ತೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೊಸಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಒದವಿಸಿಕೊಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ತನಗಿಲ್ಲದದನ್ನು ಕಂಡು ಅವಳು ಎಷ್ಟೊಂದು ವ್ಯಥೆಗೊಂಡಿರಬೇಡ ?

*

*

*

ಚಾತ್ರೆಯ ಸಂತೆಗೆಂದು ಊರಿಗೆ ಊರೇ ನೆರೆಯೂರಿಗೆ ಹೋಯಿತು. ಸಾತಮ್ಮನೂ ಹೋಗಿರುವಳೆಂಬುದು, ನಾನು ಸಂಜೆಯ ಕಡೆಗೆ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ತಾಯಿ ನಾಳೆಗೆ ಚಾತ್ರೈಗಾಗಿ ಹೊಸಬಟ್ಟೆ ತರುತ್ತಾಳೆಂದು, ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲರೂ ಉಬ್ಬಿ ಉಬ್ಬಿ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತ ನನಗೆ ಹೇಳಿದರು.

*

*

*

ಮರುದಿನ ಹಗಲು ಸಾಲ್ಕುಗಂಟೆಯಾಗಿರಬಹುದು. ಬಾಡಿಗೆಯ ಬಂಡಿಯ ಬಸಪ್ಪನು—ತನ್ನ ದುಡ್ಡು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಇರಬಹುದು—ಸಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ. ಏನೋ ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಹೊರಟು ಅವನು ಕೇಳಿದನು :

“ ನಿನ್ನಿನ ಬಾಳೇಗೊನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಹಣಾ ಬಂತು ರಾಯರಾ ! ”

ತಂದೆ ಆತುರಭಾವದವರಾಗಿ ಕೇಳಿದರು :

“ ಎಲ್ಲಿಯ ಬಾಳೆಯ ಗೊನೆಗಳೋ ಬಸಪ್ಪಾ ? ”

“ ಸಾತಮ್ಮ ನಿನ್ನೆ ಸಂತೆಗೆ ನಾಕು ಗೊಸೇ ತಗೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಳಲ್ಲ; ಅವು ? ”

“ ಸಾತಮ್ಮ ನಿನ್ನೆ ಸಂತೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಳೇ ? ”

“ ನಿಮಗ ಗೊತ್ತು ಇಲ್ಲೇನಿ? ನನ್ನ ಬಂಡೀಮ್ಯಾಗಸ ಇಟ್ಟಿದ್ದಳಲ್ಲ, ಹೋಗುವಾಗ ! ”

“ ನನಗ ಗೊತ್ತೇ ಇಲ್ಲ ಬಿಡು; ಲಿಂಗ ನನಗ ಹೇಳದೆ ಎಂದೂ ಕಾಯಿ ಕೊಯ್ಯುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಬಸಪ್ಪಾ ! ”

“ ಎನ್ನಿ, ನಾ ಏನ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳತೀನೇನು? ಮಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿ ಬೇಕಾದರ ! ”

ಬಸಪ್ಪ ಇಷ್ಟು ಮಾತನಾಡಿ ತನ್ನ ಹಣ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಹೋದ. ಸಮ್ಮ ತಂದೆಯವರದು ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಸ್ವಭಾವ; ಬಸಪ್ಪನ ಮಾತಿನಿಂದ ಅವರು ತುಂಬ ಕೋಪಗೊಂಡಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಆಳು ಮನೆ ಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕೂಗಿ ಕರೆದು, ಗಡುಸಾದ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು :

“ ನೀನು ಹೀಗೆಯೇ ಹೋಗಿ ಲಿಂಗನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ ! ”

ನಾನು ಹುಲ್ಲೆಯ ನೆಗೆತದಿಂದ ಹಾರುತ್ತ ಹೋಗಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನನ್ನು ಕರೆದೆ; ಆತನನ್ನೊಡಗೊಂಡು ತಂದೆಯ ಒಳಗೆ ಒದೆ. ತಂದೆಯವರು ಮುಖ ಗಂಟುಹಾಕಿಕೊಂಡೇ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಬಂದೊಡನೆಯೇ ಸಿಡಿಸುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದರು :

“ ಎನಪ್ಪಾ ಲಿಂಗಾ! ನಿನ್ನ ಸಂತೆಗೆ ಬಾಳೆಯಗೊನೆ ಎಷ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿ ? ”

ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಗಾಬರಿಯ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ :

“ ಎಲ್ಲಿದ್ದೀ ಯಪ್ಪಾ ! ಗೊನೀ ಕೊಯ್ಯೊದಾದ್ರೆ ನಿಮಗ ಹೇಳದಂ ಕೊಯ್ಯತೀನೇನಿ ? ”

“ ನಿನ್ನ ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ನಾಲ್ಕು ಗೊನೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲವೇ ಸಂತೆಗೆ ? ”

ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಏನೂ ತಿಳಿಯದವನಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತ. ಮತ್ತೆ ತಂದೆ ಮಾತನಾಡಿದರು :

“ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಬೇಡ; ನನಗೆಲ್ಲವೂ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಸಂಭಾವಿತ ನೆಂದು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಂಬುಗೆಯನ್ನಿಟ್ಟರೆ, ಒಳ್ಳೆಯ ಕೈತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತೀದಿ....ಹೇಳು ! ನಿಜ ಹೇಳು..! ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಿಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ? ”

“ ಸಂಗನಬಸವಣ್ಣನ ಆಣಂದರೂ ನನಗ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ರಾಯರಸ ! ”

“ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ ? ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾದೀತು ? ಬಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಾರುಕೋಲಿನೇಟು ಬಿದ್ದಾಗ ಗೊತಾಗುತ್ತದೆ-ಅಲ್ಲವೇ ? ”

ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೀರುಗಳು ಹರಿದುವು. ಧ್ವನಿಯು ನಡುಕ ವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಕುಗ್ಗಿದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ತಡೆಯುತ್ತ ಹೇಳಿದನು :

“ ಸತ್ಯಾ ಸೊರಿಸಿ ಹೇಳತೀನು ನನ್ನ ಒಡ್ಡಾ ! ನನಗೇನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಬೇಕಾದರೆ ಅಕೆನ್ನ ಇಲ್ಲೇ ಕರಿಸಿ, ಸುಳ್ಳು ಖರೆ ಯಿಚಾರಾ ಮಾಡಿಬಿಡಿ ! ”

ಸಾತಮ್ಮನನ್ನು ಕರೆದುತರುವಂತೆ ತಂದೆಯವರ ಆಜ್ಞೆಯಾಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ಓಡಿದ ; ತಂದೆಯವರು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆಂದು ಸಾತಮ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಒಡನೆಯೆ ಆಕೆಯ ಮುಖವು ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿತು. ಎದೆಯು ದಡ-ದಡಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಎಳೆದಳೆದು ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತ ನನ್ನೊಡನೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದಳು. ಲಿಂಗಣ್ಣನ ದೈನ್ಯಭಾವದ ಮುಖವನ್ನೂ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರ ಕ್ರೋಧಭಾವದ ಮುಖವನ್ನೂ ಕಂಡು ಸಾತಮ್ಮನು

ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗಿರಬಹುದು. ಬಂದವಳು ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಹಿಂಬದಿಗೆ ಮುಖ ತಗ್ಗಿಸಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ತಂದೆಯವರ ಗುಡುಗೊಂದು ಕೇಳಿಸಿತು.

“ಎನವ್ವಾ ! ನಿನ್ನೆ ಸಂತೆಗೆ ನೀನು ಬಾಳೆಯಗೊನೆಗಳನ್ನೆಷ್ಟು ಬಯ್ಯಿದ್ದೆ ?” ಸಾತಮ್ಮನು ಬೆದರಿದ ಒಗೆಯವಳಾಗಿ, ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ, ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಮತ್ತೆ ತಂದೆಯವರು ಕೇಳಿದರು :

“ಎಷ್ಟು ಬಯ್ಯಿದ್ದೆ ? ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೇ ?”

ಹೆದರಿ ಹುಚ್ಚಾದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಸಾತಮ್ಮನ ಬಾಯಿಂದ ಒಂದು ಶಬ್ದವು ಹೊರಬಿದ್ದಿತು :

“ನಾ—ಕು....!”

ತಂದೆಯವರು ಮೂದಲಿಸುವ ಚುಚ್ಚುನೋಟದಿಂದ ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರು; ಅವನು ಸತ್ತವನಂತಾಗಿದ್ದ. ತಂದೆ ರೇಗಿದವರಾಗಿ ಕೇಳಿದರು.

“ಎನು ಲಿಂಗಪ್ಪಣ್ಣಾ ! ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲವೇ ?”

ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಮುಖ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಸಿ, ಕಂಬನಿ ಮಿಡಿಯುತ್ತಲಿದ್ದ. ಸಾತಮ್ಮ ಕೊಂಚ ಧೈರ್ಯತಂದುಕೊಂಡವಳಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು :

“ಅವಸಿಗೇನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ರಾಯರ ! ಎಲ್ಲಾ ತಪ್ಪುನೂ ನಾನೇ ಮಾಡಿದೀನಿ. ”

“ಆಂದರೆ....?” ತಂದೆಯವರು ಕೇಳಿದರು.

ಸಾತಮ್ಮನಿಗೆ ಉತ್ತರಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ ; ಕಣ್ಣಿಂದ ಧಾರೆ-ಧಾರೆಯಾಗಿ ನೀರು ಸುರಿದುವು. ಕೊರಳ ಸಿರಗಳು ಬಿಗಿದು ಬಂದುವು. ತಂದೆಯವರು ಮತ್ತೆ ಕೂಗಿದರು :

“ಬರೇ ಆಳುತ್ತ ಕುಳಿತರೆ ಎನು ಮಾಡಿದಪಾಗಾಯಿತು ? ಎನೇ ನಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳು !”

ಸಾತಮ್ಮನು ಆಳುತ್ತಳುತ್ತಲೆ ಹೇಳಲು ತೊಡಗಿದಳು.

“ಮಕ್ಕಳು ಜಾತರಿಗೆ ಹೊಸಾ ಅಂಗೀ ಬೇಡಿದೂ. ಕೊಂಡು

ತರಲಾಕ ಮನ್ನಾಂಗ ಬಂದು ಕಾನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲೆ ಇಲ್ಲೆ ಕೈಗಡು ಕೇಳಿದರ ಎಲ್ಲಾಂಗ ಬಂದು ಕಾನೂ ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ಏನು ಮಾಡೂದೂ ಅಂತ ಇವನ್ನ ಕೇಳಿದೆ. 'ಹೊಸಾ ಅಂಗೀ ತೊಟಕೊಂಡಾಗಂ ಬಾತ್ರಿ ಆಗತಯ್ತೇನು?' ಅಂತ ಕಾಡೂ ಮಕ್ಕಳನೆಲ್ಲಾ ಬೆದರಿಸಿ ಸುಮ್ಮಗಂ ಕುಂಡ್ರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟ. ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟಾಕ್ಕುಗ ಮಾತ್ರ ನುಚ್ಚು ಕುದ್ದಾಂಗ ಆಗಲಾಕ ಹತ್ತಿತು. ಏನೇನೋ ಯೋಚನೀ ಹಾಕೇ ಹಾಕಿದೆ. ಮಂದೀ ಮಕ್ಕಳು ಹೊಸಾ ಅರಿವೀ ತೊಟಗೊಂಡು ತಿರಗ್ಗಾಡತಿರುವಾಗ, ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ತಿರಕರಾಂಗ ಹರಕರವೀ ತೊಟಗೊಂಡು ತಿರಗ್ಗಾಡಬೇಕಾ ತಲ್ಲಾ.... ಅಂತ ಕೆಟ್ಟನಿಸಿತು. ಇಂವಗ ಹೇಳಿದರ ಬ್ಯಾಡಂತಾನಂತ ತಿಳಿದು, ತ್ವಾಟದಾಗ ಇಂವ ಇಲ್ಲದ ಯಾಳೇ ನೋಡಿ, ನನ್ನ ಹಿರೇಮಗನ ಕಡಿಂದ ಹಳೇಬಾಳ್ಯಾಗ ನಾಕು ಗೊನೀ ಕೊಯ್ಸಿಕೊಂಡು ಮುಚ್ಚಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಸಂತಿಗೆ ಹೋಗೂವಾಗ ತ್ವಾಟದ ಬದೀಲೇನಂ ತರಿಬಿಸಿ, ಬಸು ಪ್ಪನ ಬಾಡೀ ಒಳಗ ಇಟಕೊಂಡು ಹೋದೆ. ಎಡ್ವುರುಸಾಯಿ ಮೂರು ವಾವಲಿ ಬಂದೂ. ಅದರಿಂದನಂ ಎಲ್ಲಾ ಹುಡುಗೋರಿಗೆ ಬಂದೊಂದು ಅಂಗೀ ಹೊಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದೇನಿ. ಇದೊಂದು ಸಾರಿಗೆ ನನ್ನ ತಪ್ಪು ಮಾಸ್ ಮಾಡ್ರಿ ಯಸ್ವಾ! ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಏದೂ ಹಿಂತಾ ಕೆಲಸಾ ಮಾಡಲಾಕ್ಕಿ...."

“ಇದೊಂದೇ ಸಾರಿಯೇ? ಹಿಂದೆ ಎಷ್ಟು ಸಲ ಮಾಡಿದುದು ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿದೆಯೋ?” ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ಕೋಪವನ್ನೇ ಕಾರಿದರು.

ಲಿಗಣ್ಣನಿಗೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಂತೆ ಆಗಿದ್ದಿತು. ತಾನೀಗ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಹೇಗೆ ಮಾತನಾಡಬೇಕು?—ಎಂಬುದೇ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು.

ಸಾತಮ್ಮ ಕಳವುಮಾಡಿದವಳೆಂದು ನಮ್ಮ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲರೂ ಬೇಕಾದಪಾಗೆ ಅವಳನ್ನು ಬೈದರು. ಸಾತಮ್ಮ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ನನಗೂ ಆಕೆಯ ಕಳ್ಳತನದ ಬಗೆಗೆ ಅಂದು. ತಿರಸ್ಕಾರವುಂಟಾಯಿತು.

ಮುಂದೆ ಏನು ನಡೆಯಿತೆಂದು ಕೇಳುವುದಿದೆಯೇ? ಪಂಚಾಯತಿ

ಕೂಡಿತ್ತು. ಎರಡು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಎಷ್ಟೋ ರೂಪಾಯಿಗಳ ದಂಡವನ್ನು ತೆರಬೇಕಾಯಿತು. ವರುಷದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತೋಟವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಹೊಸತಾಗಿಯೇ ನೆಟ್ಟು ಸೀರೂಗೆ ಸಿದ ಬಾಳೆಯತೋಟದ ಸಲುವಾಗಿ, ಹಾರಯಿಸಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಹಳವಂಡವಾಗಿ ಹೋಯಿತು.

*

※

*

ಆ ಹಿಂದಣ ಸಂಗತಿಯೆಲ್ಲವೂ ಇಂದು ನೆನಪಾದಾಗಲಿಲ್ಲ, ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿಯ ಕಳವಿನ ಅಪರಾಧದ ಬಗ್ಗೆ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಹಿಂದೆ ಎಂದೋ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ-ಸ್ಪ್ರೀತಿಯ ದಾಯಾದಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದುಕೊಟ್ಟರು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜಗತ್ತು ಹುಟ್ಟಿದಾಗಲೇ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಈ ತೋಟದ ಸೆಲವನ್ನು — ಇನ್ನಾವ ದೇಶದಿಂದಲೋ ಬಂದ — ಬಾದಶಹನು ಅವರಿಗೆ ಇನಾಮಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ. ಆ ಪೂರ್ವಜರ ರಕ್ತಸಂಬಂಧಿಕರೆಂದು ಆ ಸೆಲದ ಪೂರ್ಣ ಮಾಸ್ತೀಹಕ್ಕು ನಮಗೆ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಬಿಸಿಲೆನ್ನದೆ, ಬಿರುಗಾಳಿಯೆನ್ನದೆ, ಮಳೆಯೆನ್ನದೆ, ಚಳಿಯೆನ್ನದೆ, ಹಗಲಿರುಳೂ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ದುಡಿದು ಬೆಳೆಯಿಸಿದ ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಕುಟುಂಬದವರು, ಒಂದೆರಡು ಬಾಳೆಯ ಗೊನೆಗಳಿಗೂ ಹಕ್ಕುದಾರರಾಗುವಂತಿಲ್ಲವೇ? ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕರುಳುಗಳ ಮೈಯನ್ನು ಮುಚ್ಚುವುದಕ್ಕೆ, ಸಾತಮೃತನು ತನ್ನ ದುಡಿತದ ಫಲವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಕಳವು ಎಂದೇ ಕರೆಯಬಹುದೇ?

ಜಾಡರ ಜಾನಪ್ಪ

ಇದು ಓದುವವರಿಗೆ ಹೇಳೋ ಮಾತು !

ಸಂಪಾದಕರು ಇದನ್ನು ಓದದಂ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿದರ ಬಳ್ಳಿದಾಗತಂದ
ಬರೇ ! ಅದರ.. ಎಲ್ಲಿ ಓದಿ ಬಿಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಗುಟ್ಟಲ್ಲಾ ರಟ್ಟಾಗಿ ಹೋಗಿ
ತಂದೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು ! ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಬಹುದು:- ‘ ಅಲೈಪಾ !
ಪತ್ರಿಕೆಯೊಳಗೆ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಂತ ಕೊಟ್ಟ ಮ್ಯಾಲ.. ಸಂಪಾದಕರು
ಓದಬಾರದಂದರ ಹ್ಯಾಂಗ ನಡಿದೀತೀ ? ’ ಅಂತ. ಹೀಂಗ ಯಾರಾದರೂ
ಕೇಳವರಿದ್ದರ, ಅವರಿಗೆ ಸಂದೊಂದು ಸವಾಲು:- ಈಗ ನಮ್ಮ ದೇಶದಾಗ
ಪತ್ರಿಕೆಗಳೊಳಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗೂ ಲೇಖನಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಪಾದಕರೂ
ಓದೇ ಪ್ರಕಟಿಸತಾರ-ಅಂಬೋದನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ತೋರಿಸೂ ಧೈರ್ಯ
ಯಾರಿಗಾದರೂ ಅದು ಏನು ? ಇನ್ನುಳಿದ ದೇಶದಲ್ಲಿರೋ ಸಂಪಾದಕರನ್ನು
ತಕ್ಕೊಂಡು ನಾವೇನು ಮಾಡಬೇಕಾಗೇದ ? ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ನಾಟನಾಂಗ
ಮಾತ್ರ, ಐದರೊಳಗೆ ನಾಕೂವರೀ ಜನ (ನೂರಕ್ಕೆ ತೊಂಬತ್ತರಂತೆ-ಅಂತ
ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಸಣ್ಣಬಾಯಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ತುತ್ತು ಯಾತಕ್ಕ ?
ನಮ್ಮ ಸಣ್ಣ ಸಂಪಾದಕರ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಅಷ್ಟೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಂಕಿ
ಯಾಕ ಎಳದು ತರಬೇಕು.. ?) ಸಂಪಾದಕರು, ಒಂದ ಲೇಖನಾನ ಕಣ್ಣಿಂದ
ಕೂಡ ನೋಡದಂ ಪ್ರಕಟಿಸತಿರತಾರ- ಅಂತ ಸಂದಂತೂ ಖಂಡಿತ
ಭಾವನಾನಂ ಆಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ‘ ಪೂಫು ನೋಡೂ ಮುಂದಾರೇ ಓದಿ
ನೋಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ! ’ ಅಂತ ಯಾರಾದರೂ ಅಡ್ಡಮಾತು ಹಾಕೀರಿ ಮತ್ತೆ.
ನೀವಂ ಹೇಳಿ; ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೊಳಗೆ ಪೂಫು ಕರೆಕ್ಟನ್ ಮಾಡೂ
ಪದ್ಧತೀ ಅದು-ಅಂತ ಅನುತಂದೇನು ಸಿಮಗ ? ಅಂತಲೇ ನನಗೊಂದು
ಸ್ವಲ್ಪ ಧೈರ್ಯ; ಓದವರಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರೂ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು, ಸಂಪಾದಕ
ರೇನೂ ಓದಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.. ಅಂತ.

ಈಗ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಸಂಸಾದಕರೆನ್ನು ಸಿಕೊಂಬೋರು ಎಲ್ಲಾರೂ-ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಿರಲಿ, ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಿರಲಿ, ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯಿರಲಿ--
 “ ನಮಗೊಂದು ಕಛಿ ಬರೆದು ಕೊಡ್ರಿ ” ಅಂತ ಒಂದು ಒಂದು ಜೀಂವಾ ಹಿಂಡತಾರ. ಈಗ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತದೊಳಗ, ಬರಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಏನು ಲಾಭ ಅದ.. -ಆಂಬೂದಂತೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಮಾತು ಆಗೇದ. ಉಳಿದ ಯಾವ ಲಾಭ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂನೂ ಒಂದೇನೋ ಇದ್ದಾಂಗೆ ನನಗ ಕಾಣಸತಂದ: ಅದೇನೆಂದರ :-ಬರಿಯೂದರೊಳಗ ಮೈಮುರೆತು ಕೂತರ, ಆಗಷ್ಟು ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿನ ಹಸಿವೇ ಕಸವಿಸಿ ಕಡಿಮಿ ಆಗಬಹುದು.. ಇದೊಂದೂ ಲಾಭ.

ಸಾಹಿತ್ಯದೊಳಗ ಕಛಿ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಅದೂ ಏನೆಪಾ! ಆದರ ಈ ಕಛಿ, ಕಾದಂಬರಿ, ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕು? ಯಾತಕ್ಕ ಬೇಕು? ಹೊಟ್ಟೆಬಿರಿ ತಿಂದು, ಹೊತ್ತು ಹೋಗಲಾರದ ಮೆತ್ತಗಿನ ಗಾದೀಮ್ಯಾಲ ಹೊರಕಾಡತಾ ಇರೋ ಹಣವಂತರಿಗೆ-ಮನೋ ರಂಜನಕ್ಕಂತ-ಬೇಕು. ಈಗ ನಾಡಿನೊಳಗ ನಾಕೂ ಕುಂದೂನೂ ‘ ಕೂಳು! ಕೂಳು!’ ಅಂತ ಕಿರಚತೀರೋ ಕೂಗೊಂದೂ ಕೇಳಬರತಿದೂ ವಾಗ, ಮನೋರಂಜನ ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಾಗೇದ? ಗಾದೀ ಮಾತೊಂದು ಅದೂ, ಗೊತ್ತದೂ ಇಲ್ಲೋ! ‘ ಅನ್ನ ಇದ್ದಾಗೂ ತನ್ನನ್ನತೋಂ’ ಅಂತ.

ಒಂದು ಮಾತಿನ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾತ್ರ, ನನಗ ಮತ್ತ ಮತ್ತ ಮಜಾ ಆನಸತೀರತಂದ:- ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಕೂಳಿನ ಕೂಗು ದೇಶದೊಳಗ ತುಂಬಿದ್ದರೂ- ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪೆಟ್ಟೋಲಿನ ಹೋಗೀ ಮಾಡಿ ಹಾಕಿಸಿ ಬಿಡೋ- ಮೋಟಾರಿನ ಕೂಗು, ಕೂಳಂತ ಕೂಗೂ ಜನರ ದನಿ ಕೇಳಿಸದ್ದಾಂಗ, ನಮ್ಮ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಕಿಂವಡಗೊಳಸತಾ ಅದೂ-ಅಲ್ಲಾ! ಮಾತಾಡೂ ಸಿನೇಮಾದ ಮಾತೂ-ಕಛಿ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ, ದಿನಕ್ಕೊಂದು ದುಡ್ಡಿನ ಗುಡ್ಡ ಕರಗಿ ನೀರಾಗತ್ತದಲ್ಲಾ! ಬೀಟ ಸಿಗರೇಟುಗಳ ಯಜ್ಞ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲದಂ ನಡದೂ ಬಿಟ್ಟದಲ್ಲಾ! ಚಹಾ ಕಾಫೀ ಸೋತಾ ಡ್ರಿಂಕುಗಳಿಗಾಗಿ- ಸರಿ ರಾತ್ರಾಗ ಸುದ್ದಾ-ರೊಕ್ಕದ ಸುರಿಮಳೇ ಆಗೂ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಸತೀರತಂ ದಲ್ಲಾ! ಈ ಎಲ್ಲಾ ಹೃದಯರಂಜನ, ಮನೋರಂಜನ ನಿರಂತರ ನಡದೂ-

ದಂದಮ್ಮಾಲು, ಕತೆಗಾರರಾಕ ಸುಮ್ಮನೇ ಕೂತುಕೋ ಬೇಕು ! ಅವರೂ ನಡಸಲಿಲಾ ಮಂದೀ ಮನಸ್ಸನ್ನ ರಂಜಿಸೂ ಕೆಲಸಾನ ! ದುಡ್ಡಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೋಗಲಿ, ನಾಕುಮಂದೀ ಕಡಿಂದ ಹೋಗಲಿಕ್ಕಾದರೂ ಸಿಕ್ಕೀತೋ ಇಲ್ಲೋ ! ಇವೆಲ್ಲಾ ಯೋಚನೆ ಆಗಾಗ ನನ್ನ ತಲೆ ಒಳಗ ಲಾಗಾಹಾಕ ತೊಡಗತಾವ. ಆಗ ಕೈಯೊಳಗ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆ ತಗೊಂಡವನು ಗರಾಗರಾ ಅಂತ ಎಸಾದರೂ ಒಂದು ಕಫೀ ಗೀಚಿ ಒಗೀತೀರತೀನಿ.

ಈಚೀಚಿಗೆ ಕಫೀ ಬರಕೊಡ್ತಿ ಅಂಬೂ ಸಂಪಾದಕರ ಉಪದ್ರವ ನನಗ ತಪ್ಪಿದಷ್ಟಾಗೇದ. ಎಷ್ಟು ಜನರಿಗಂತಾರೇ ಬರಕೊಡಬೇಕು ! ಈ ಪಿಡುಗಿ ನಿಂದ ಕಟೀಕಾಗೂ ಹಂಚಿಕೇನು ನನಗ ಹೋಗಿವೊಲ್ಲದಾಗೇದ. ಬಹಳ ದಿನ ಯೋಚಿಸಿ ಯೋಚಿಸಿ, ಇದೊಂದು ಉಪಾಯ ಮಾಡೀನಿ. ಅದೇನಂತೀರಾ ? ಈಗ ಇಲ್ಲೆ ಕಫೀ ಅಂತ ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಬರದೀದೀನಲ್ಲಾ. . ಇದು ಕಫೀನೇ ಅಲ್ಲಾ ; ನಡೆದು ಹೋದದ್ದೊಂದು ಸಂಗತಿ ! ಇದನ್ನೋದಿ, “ ಇದೇನು ಕಫೀನೀ ! ನಮ್ಮೂರಾಗ ದಿನಾ ಇಂಥಾ ಸಂಗತಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ನಡೀತಾವ ; ಒಂದು ಪ್ರೇಮಿಲ್ಲಾ-ಪ್ರೀತಿಲ್ಲಾ ; ಯಾತಕ್ಕ ಹಾಕತೀರಿ ಇಂಥಾ ಅಕಬುರಕ ಲೇಖಕರ ಕಥೆಗಳನ್ನ ! ” ಅಂತ- ಸಂಪಾದಕರ ಕಡೆಗೆ-ನಾಲ್ವಾರು ಜನ ವಾಚಕರು ಪತ್ರ ಒರೆದರ ನಾಕು, ನಾನು ಬದುಕಿಕೊಂಡೆ ! ಕೊನೀಗೆ ಈ ಒಬ್ಬ ಸಂಪಾದಕರ ಕಾಟಾದರೂ ಕಡಿಮೆ ಆಗಬಹುದು. ಇದನ್ನೋದಿದ ವಾಚಕರು ಕತೆಗಾರಗ “ ಆನಂದಕೊಂಡ ” ಅಂತ ಹೊಸಾ ಬೈಗಳ ಬಿರುದು ಕೊಟ್ಟರೂ ನನಗೇನೂ ದುಃಖಿಲ್ಲಾ !

ಇನ್ನು ಕಫೀಗಾರಂಭಾತು !

ಇದನ್ನ ಸಂಪಾದಕರು ಓದಿದರೂ ಅಡ್ಡೀಯಿಲ್ಲಾ. ಆಯ್ಕೋ ! ಇದೇನು ! ನಾನು ಇಲ್ಲೆ ಹೀಂಗ ಒರೆದಿರೋದನ್ನ ನೋಡಿ ‘ ಈ ಮೊದಲೇನು ಒರೆದಾನ ನೋಡೂನು ’ ಅಂಬೂ ಬುದ್ಧಿ ಅದೀತೇನು ಮತ್ತ ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ! ಈ ಮಾತನ್ನ ತಗದು ಬಿಡಲೇನು ? . . . ಇರಲಿ ಬಿಡಿ ; ಇದ್ದುಕೊಳ್ಳಿ ! ಈ ಮಾತಿನ ಮ್ಯಾಲಾದರೂ ಅವರ ಕಣ್ಣು ಬೀಳೂದು ಅಷ್ಟರೊಳಗೂ ಅದ !

ಈಗ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ, ನಾನು ಒಂಬತ್ತೋ ಹತ್ತೋ

ನರ್ಪದಂವ ಇದ್ದೆ. ಆಗಿನ ಬಾಡರ ಚಾನಪ್ಪನ ಮೌಲು ಏನ ಹೇಳಲಿ ! ಅವನ ನಯನಸುಖದ ಅರಿವೇ ಜಳೇ ಪೈರಾಣೇನು, ಕೆಂಪು ಮುಖಮಲ್ಲಿನ ಚಾಕೀರೇನು, ಕೋಯಿಮತ್ತೂರಿನ ಚರದ ರೇಶಿಮಾ ರುಮಾಲೇನು, ಚಾನಪೀಶ ಗಿರಣೀ ಗಂಜೀ ಧೋತರೇನು, ಬಂದಕ್ಕಿಂತ ಬಂದು ನೋಡೂ ಹಾಂಗ ಇದ್ದು. ಕಾಲೋಳಗಿನ ಚಿತ್ತಾರದ ಕಾಲಮರಿಯಂತೂ ಹೆಜ್ಜೀ ಕಿತ್ತಿಟ್ಟರ 'ಚರ, ಚರ' ಅಂತ ಚರಗುಡತಿದ್ದು.

ನಾವು ಊರಗೌಡರು-ಬೀಕಾದಷ್ಟು ತೋಟಪಟ್ಟಿ ಇದ್ದವರು. ನಮ್ಮಂಥಾ ನಾಪೂ ಬಂದೊಂದು ದಿನ ಕಾಯಿ-ಪಲ್ಲೆ ಇಲ್ಲದ್ದು ಉಂಡೇವು; ಆದರ ಚಾನಪ್ಪನ ಊಟ ಕಾಯಿ-ಪಲ್ಲೆ ಇಲ್ಲದಂ ಬಂದು ದಿನಾನೂ ಆಗೂ ಹಾಂಗಿಲ್ಲ. ಊರೊಳಗೆಲ್ಲಾ ರೈತರ ಮನೆಗಳ ಹೆಚ್ಚು. ಬೆಳವಲನಾಡಿನ ರೈತರ ದಿನದ ಆಹಾರ ಗೊತ್ತಂ ಅದು ಅಲ್ಲಾ ! ಜೋಳದ ರೊಟ್ಟಿ, ಜೋಳದ ನುಚ್ಚು ! ಹಬ್ಬ ಹುಣ್ಣಿವೇ ಕೂಡಾ ಅವರು ಅಕ್ಕಿ ಅನ್ನದ ಮಾರೀ ಕಾಣೋದು ಅಪರೂಪ. ನೆನಪಾದ ಕೈಲೆ ಬಂದು ವಿನೋದದ ಮಾತು ಹೇಳಿಬಿಡತೀನಿ:- 'ಲಚಮಣ್ಣ' ಅಂತ ಒಬ್ಬ ನಮ್ಮ-ಹೊಲಾ ಮಾಡಿದ ರೈತ ಇದ್ದ. ಅವಾ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರಿಗೆ "ಯಾವದಾದರೂ ಖಚ್ಚೀ ದೋಳಗ ನನ್ನ ಸಾಕ್ಷಿದಾರನ್ನ ಮಾಡಿ, ಕಚೇರಿಗೆ ಕಳಸರೀ ಗೌಡರ !" ಅಂತ ಅಗಾಗ ಹೇಳಿಕೊಡಿದ್ದ 'ಸಾಕ್ಷಿದಾರ ಆಗೂ ಉಬ್ಬು ಯಾಕೋ ನಿನಗ-ಲಚಮಣ್ಣಾ ?' ಅಂತ ಬಂದ ಸಾರೆ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಕೇಳಿದರು.

"ಯಾಕಂದ್ರ ಏಸ್ಸಿ ಯವ್ವಾ ! ಕಚೇರಿಗೋಗಿ ಒಮ್ಮಾಂರ ಜಿನಿ ಜಿನಿ ನೆಲ್ಲಕ್ಕೀ ಬಾನಾ ಒಡದ ಒರೂಣಲಾ" ಅಂತ ಲಚಮಣ್ಣ ನಗನಗತು ಹೇಳಿದ. ಹೇಳೂ ಕಾರಣಂದರ ಇಷ್ಟು; ಅಕ್ಕಿ ಅನ್ನದ ಸಲುವಾಗಿ, ಕೆಲಸಾ ಬಗಸೀ ಬಿಟ್ಟು, ನಾಲ್ಕೈದು ಹರದಾರಿ ಹಾದೀ ನಡೆದು ಹೋಗಿ ಲಕ್ಕಿ ಸಿದ್ಧ ರೀರೂ ಅಂಥಾ ಸ್ಥಿತಿ ನಮ್ಮೂರ ರೈತರದು.

ಚಾನಪ್ಪನ ದಿನದ ಊಟಕ್ಕ ಎರಡೂ ಹೊತ್ತು ಜಿನಿ ಜಿನೀ ಅಕ್ಕಿ ಬಾನ ಆಗಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು. "ನೀವು ಬರೀ ಜ್ವಾಳದ ಕೂಳು ತಿಂದು ಹ್ಯಾಂಗಿರತೀರೋ ಏನೋಪ್ಪಾ ! ನಮ್ಮ ಕಡಿಂದಂತೂ ಬೇವ ಹ್ಲಾದೂ ಅಗಾಕಿಲ್ಲ" ಅಂತ ಚಾನಪ್ಪ ಒಕ್ಕಲಿಗರಿಗೆ ಅಣಕದ ಧನಿಯೊಳಗ ಮಾತಾಡ

ತಿರೂದನ್ನ, ನಾನು ನಾಲಕ್ಕುರು ಸಲ ಕೇಳಿದ್ದೆ. ಜಾನಪ್ಪ ಹೀಂಗ ಮತಾಡಿ ದಾಗೆಲ್ಲಾ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಕಡಿಂದ ಒಂದಂ ಉತ್ತರ ದೊರೀತಿತ್ತು:

“ಸೀ ಮನಪ್ಪಾ ! ದಿನಾ ಹೊತ್ತುಮುಣುಗತ್ತೀ ಆನ್ನೊ ದರೊಳಗಂ ಒಂದು ನೇಗೀ ಇಳವತೀ, ದಿನಾಗಲೂ ಹೊಸಾ ಹೊಸಾ ದುಡ್ಡಿನ ಸೊರಾ ಕೇಳತೀ; ಸಿನಗೇನು ? ಅಕ್ಕೀಬಾನಾನೂ ಸಿಕ್ಕೀತು, ಸಕ್ಕರೀ ಶಾವಿಗೀನೂ ಸಿಕ್ಕೀತು. ಬಾರಕೊಲು ಬೆನ್ನ ಮ್ಲಾಗ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಒಸವಣ್ಣನ ಹಿಂದ ತಿರಗ್ಗಾಡೂ ಒಕ್ಕಲಿಗ್ಗಾರು ನಾವು; ನಮಗ್ಗಾಕ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ಬೇಕು ? ನಮ್ಮ ಹುಳ್ಳಾನುಚ್ಚು ಉಳ್ಳೀಗಡ್ಡಿಗೆ ಅಶೇ ಅದರ ನಾಕಪ್ಪಾ ! ಅದೇನೋ ಅಂತಾರಲ್ಲಾ ಒಡವಗ್ಗಾಕ ಬೇಕು ಹೆಡಗಿ ಬಾತ್ರಿ?—ಅಂತ. ” ಈ ಉತ್ತರ ದಿಂದ ಜಾನಪ್ಪಗ ತಲೇಮ್ಲಾಲತನಗ ಕೋಡು ಮೂಡಿದ್ವಾಂಗ ಅನಸತಿತ್ತು. ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಮೈಯುಬ್ಬಿತಿತ್ತು. ಜಿಂಕದ ನಗೀ ಬಾಯಾಗ ಇರತಿತ್ತು.

ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತೂ ಅಂದರ, ನಮ್ಮೂರಿಗೆ ಮೊದಲು ಚಹಾ ತಂದಾಂವ ಜಾನಪ್ಪನಂ. ಮಾಲನ ಖರೀದಿಗೆ, ಸೀರೀ ಮಾರಲಿಕ್ಕೇ ಅಂತ ಪ್ಲಾಟೀ ಊರಿಗೆ ಮ್ಲಾಲ ಮ್ಲಾಲ ಹೋಗತಿದ್ದ; ಅಲ್ಲಿ ಮಂದಿ ಇರೂ ಹಾಂಗಂ ತಾನೂ ಇದ್ದು, ತಾನೂ ಪ್ಲಾಟೀ ಊರಾಂವಾ—ಅಂತ ಅನಿಸಗೋಬೇಕಂತ ಜಾನಪ್ಪನ ಮನಸು; ಪ್ಲಾಟೀ ಊರ ಮಂದಿ ಚಹಾ ಕುಡೀತಿದ್ರು; ಅದನ್ನೂ ತಂದನಂ ತನ್ನ ಮನ್ಶಾಗ !

ಇನ್ನೂ ಹೊಸಾ ಹರೇ ಜಾನಪ್ಪಗ; ಹೆಂಡ್ತೀನೂ ಅಂಥಾ ಖಂಬೀರ ಹೆಣಮಗಳಂ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಳು. ಮಸೀ ಕೆಲಸಾ ಎಲ್ಲಾ ನೀಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಗಂಡಗ ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಸಂದರಿಕೇ ಒದಗಿಸಿಕೊಡತಿದ್ದಳು. ಹರಿಯೂ ನೀರಿಗೆ ಇಳುಕಲ ಸೆಲಾ ಸಿಕ್ಕಾಂಗಾಗಿತ್ತು.. ಜಾನಪ್ಪನ ಸಂಸಾರ ಅಂದರ! ಗಂಡ ಹೆಂಡ್ತಿ ಇಬ್ಬರೂ ದುಷಯವರು; ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಸೀರಿಯ ನೇಗಿ ಇಳೀತಿತ್ತು; ನೇಗಿಗೆ ಒಂದೂವರಿ ಎರಡರಂತೆ ಬೆಳ್ಳಗಿನ ಬೆಳ್ಳೀ ರಾಜನ ಮಾರೀ ರೂಪಾಯಿ ಕೈಯಾಗ ಒಂದು ಬೀಳತಿತ್ತು. ಊರೊಳಗಿನ ರೈತರಿಗೆ ಬೀಜಕ್ಕು, ಬಿಜ್ಜಡಿಗೆ ಅಂತ ಯಾರಿಗಾದರೂ ನಾಕೆಂಟು ರೂಪಾಯಿ ಕೈಗಡ—ಸಾಲ ಅಡಗಾಣೆ ಸಿದರ — ಜಾನಪ್ಪನಲ್ಲೇ ಸಿಗತಿದ್ಲೊ.

ನಮ್ಮ ಊರೊಳಗೆ ಬಂದು ಚಾತ್ರಾಗಲಿ, ಅಟಾಗಲಿ, ಮೋಚಾ
ಗಲಿ-ಆದರಾಗ ಹಿರೇ ಹುದ್ದರಿ ಅಂದರ ಜಾನಪ್ಪನಂ! ನಮ್ಮ ತಂದಿ ಕೂಡಾ
ಊರೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ರೈತರಿಗಿಂತಾ ಜಾನಪ್ಪಗನಂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಗೌರವಾ
ತೋರಿಸತಿದ್ದರು. ಹಳ್ಳಿಯ ತರುಣ ಜನಾ ಸೇರಿ ಆಗಾಗ ಒಯಲಾಟಾ
ಮಾಡತಿದ್ದರು; ಆದರೊಳಗೆಲ್ಲಾ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರ ಜಾನಪ್ಪಂದಂ. ಆಟಕ್ಕು
ಬೇಕಾಗುವ ಕೆಲಕೆಲವು ಪದಗಳನ್ನು ಜಾನಪ್ಪ ತಾನಂ ರಚಿಸಿಡತಿದ್ದ.
ನಾನು ಚಿಕ್ಕವನಿದ್ದಾಗ, ಜಾನಪ್ಪ ರಚಿಸಿದ ಎಷ್ಟೋ ಹಾಡು ನನಗೆ ಪಾರಾ
ಗಿದ್ದೊ. ಈಗ ಎಲ್ಲಾ ಮರೆತು ಹೋಗ್ತಾವು; ಆದರ ಒಂದು ಹಾಡು
ಮಾತ್ರ ನಾನು ಮ್ಯಾಲಿಂದ ಮ್ಯಾಲ ಹಾಡಿಕೋತಂ ಇರತೀನಿ; ಅಂತಲೇ
ಆದರ ಒಂದೆರಡು ನುಡಿ—ಈಗ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷದರೂ—ನೆನಪು
ಉಳಿದಂ. ಕೊನೀತನಕಾನೂ ಅದನ್ನು ನಾನೇನೂ ಮರೀಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲಾ ಅಂತ
ನನಗೆ ಅನಿಸತಂದ. ಜಾನಪ್ಪನ ಆ ಹಾಡು ಕೇಳಬೇಕಂತ ಇಷ್ಟು ಇದ್ದರ
ಹೇಳಿ ಬಿಡತೀನಿಲ್ಲೆ ನೋಡ್ತಿ! ಒಯಲಾಟದೊಳಗಿನ ನಾಯಕ, ನಾಯಿಕೆಯ
ಕೂಡ ಮಾತಾಡುವಾಗ ಅನ್ನೂ ಹಾಡಿದು :

ನಗನಗತಂ ನಡದಿಯೆಲ್ಲೆ ನಾರೀ- ವೈಯಾರೀ |
ಮಿಂಚೀನ ಗೋಸೀ ತೂರೀ | ನಗನಗತ || ಪಲ್ಲ ||

ಕಣ್ಣ ನೋಟ ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲು
ಕೆನ್ನಿಯೆರಡು ಕನಡೀ ಹಳ್ಳಾ ||
ತುದಿಜರದ ಕುಬಸ ನಾ-ಜೂ-ಕಾ |
ಎದಿಮ್ಯಾಗಿನ ಸೆರಗಿನ ರೋಕಾ |
ಎದಿಗಿರದ್ದಾಂಗಾದಿತು ಬಾಕಾ |
ಉರವಂಸಿ ರಂಭಿ ಮೇ-ನ-ಕಾ |
ಇಲ್ಲ ಯಾರು ನಿನ್ನ ಸರಿ ತೂ-ಕಾ |
ಮಾತಾಡ ನಿಂತು ಜರಾ ಸೋ-ಕಾ |
ಮೋಹಂದಂ ಗಿಣೆಯೇ ಮಾ-ಯದ ಮಣೆಯೇ || ೧ ||

ನಗನಗತಂ ನಡದಿಯೆಲ್ಲೆ ನಾರಿ....

ಇಳೇಬಿಸಲ ಯಾಳೇದೊಳಗಡೆ |
 ಹೊಳಿಸಿರಗೆ ನೀ ಹೊಂಟಾಗ |
 ಅಂದೊಮ್ಮೆ ಮೊದಲ ನೋಡೀ |
 ನನ ಕಣ್ಣು ಮನಸೂ ಕೂಡೀ |
 ನೀ ಕಡಿಗೇ ಬಂದೂ ಓಡೀ |
 ಮಾಡಿದಿಯು ಮಾಡಾ ಮೋಡೀ |
 ಕಣು-ಮನಸಿಗೆ ಹಾಕಿದೆ ಬೇಡೀ |
 ಎಂಥಾಕೇ ನೀ ಕಿಡಿಗೇಡೀ |
 ಕಡಿಗಣ್ಣು ಬಾ-ಣಾ | ಹೊದಿಸ್ತೊಡೆ ಪ್ರಾಣಾ || ೨ ||
 ನಗನಗತು ನಡದೆಯೆಲ್ಲೆ ನಾರಿ....

ಹಳ್ಳಿಯ ಕವಿಯ ಹಾಡು ಇದು; ನೋಡಿ ನಗಬ್ಯಾಡ್ತು ಮತ್ತೆ!
 ನಿಮಗೆಲ್ಲಾ ಇದು ಹ್ಯಾಂಗ ಅನಸ್ತದೋ ಏನೋ, ನನಗ ಮಾತ್ರ
 ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆ ಕಾವ್ಯದೊಳಗಿನ ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆ ಭಾಗ ಓದೋ ಮುಂದ ಯಾವ
 ರೀತೀ ಆನಂದ ಅನಸ್ತಿತದೋ ಅಂಥಾದೇ ಆನಂದ ಈ ಹಾಡು ಅನ್ನೂ ವಾ
 ಗಲೂ ಅನುಸರಿಸತದ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಈ ಹಾಡನ್ನ ನಾನು ಆಗಾಗ ಹಾಡಿ
 ಕೋಳತಾ ಇರೋದು !

ಹೆಮ್ಮೆಯೇನೂ ಕವಿವ್ರಾ ಇರಲಿಲ್ಲ ಜಾನಪ್ಪಗ: ಮಾರ ದಾಕ್ಟೆ ಸ್ಥಾನೂ
 ಇರಲಿಲ್ಲ ಅವನ. ಕೆಲಸ ಕೊಟ್ಟ ಜನರು ಬಂದು “ ನಮ್ಮದಷ್ಟು ನೇಗೀ
 ಕೆಲಸಾ ಬ್ಯಾಗನು ತೀರಿಸಿಕೊಡೋ ಜಾನಪ್ಪಣ್ಣಾ ! ” ಅಂತ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ
 ದೈನ್ಯ-ವಿನಯಗಳಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಳತಿದ್ದು. ಅವರ ಬೋಡೀ ಚೆನ್ನಾಗಿ
 ಮಾತಾಡಿದರ ಆಡಿದ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರ “ ಹೋಗೋ, ಹೊಸಾ ಅರಿವೀ ಎಂದ
 ಕಂಡಿದ್ದಿರಿ ! ಎಲ್ಲಾರೂ ಕಾದೀ ರಗಟ್ಟಾಗ ಬೀಳೋ ಮೂಳಗೋಳು
 ನೀವೆಲ್ಲಾ ! ” ಅಂತ ಗದ್ದರಿಸಿ ಬಿಡತಿದ್ದ, ಒಂದಾವ ಎಂಥಾ ದೊಡ್ಡ
 ಮನಿಸ್ತಾನೆ ಇರಲಿ; ಜಾನಪ್ಪ ಅಂದದ್ದು ಅನಿಸಿಕೊಂಡು, ವಿಪಾದದ ನಗೇ
 ನಗತು ಹೋಗಬೇಕಾಗತತ್ತು.

ಒಮ್ಮೆ ದೀಪಾವಳಿಯೊಳಗ “ ಆಕಾಶದೀಪದ ಬುಟ್ಟಿ ಬೀಕು.. ” ಅಂತ
 ನಾನು ಹಟಮಾಡಿದೆ. ತಂದೆಯವರು “ ಹೋಗು, ಜಾಡರ ಜಾನಪ್ಪನ್ನ

ಕರಕೊಂಡು ಬಾ ! ನಾ ಬರೂದಕ್ಕ ಹೇಳಿದ್ದೀನಿ- ಅಂತ ಹೇಳು ! ಅವನ ಕಡಿಂದೂ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡತೀನಿ” ಅಂತ ಹೇಳಿದರು. ನಾ ಓಡತೊಡತ ಹೋಗಿ ‘ ನಮ್ಮ ತಂದಿ ಕರೀತಾರ ಬಾ ’ ಅಂತ ಹೇಳಿದರ ಚಾನಪ್ಪ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು ? “ ಹೋಗೋಗ್ಗಿ, ಕರಿಸಿದಾಗ ಬರಾಕ ನಾ ಏನು ವಾಲೀ ಕಾರಾ ಅಂತ ತಿಳಕೊಂಡಾರೇನು. . ನಿಮ್ಮಪ್ಪ? ನಮಗೇನು ಕೆಲಸಾ-ಬಗಸೀ ಇಲ್ಲಾ ಅಂತ ತಿಳದ್ದೀರೇನು ? ” ಅಂತ ಬೆದರಿಸಿ ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟ. ನಾನು ಮನಿಗೆ ಬಂದು ಚಾನಪ್ಪ ಅಂದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಂದೆಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ನನಗೆ ತೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪದೂ: ಆಗ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರ ಮಾರೀಮ್ನಾಲಿನ ಕಳೀ ಇಳೀತಾದರೂ ಎಳೆದುತಂದ ಮುಗುಳನಗೀ ನಗತಾನಗತಾ ಅಂದುಬಿಟ್ಟರು: “ ಭಾಳ ಸೊಕ್ಕಿನ ಮುಂಡೇಗಂಡ ಅವ; ಸೆರೇಗಿರೇ ಕುಡೀತಾನೋ ಏನೋ ! ತಿಳದಾಗೊಂದು ರೀತಿ; ತಿಳೀದಾಗೊಂದು ರೀತಿ ! ”

*

*

*

ಮುಂದೆ ಶಿಕ್ಷಣ, ನೌಕರೀ ಅಂತ ನಾನು ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳೀನಂ ಬಿಡ ಬೇಕಾತು. ನಡುನಡುವ ಎಂದಾದರೂ ಬಂದೆರಡು ದಿನ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ, ಚಾನಪ್ಪನ್ನ ನೋಡತಿದ್ದೆ. ಆಗ ಆತನ ಮುಂದಾಳುತನ ಕಡಿಮಿಯಾಗಿರ ದಿದ್ದರೂ ಉಡಗಿತೊಡಗಿಯ ಬೆಡಗು ಮಾತ್ರ ಕಡಿಮಿ ಆದ್ದಾಂಗ ಕಾಣತಿತ್ತು. ನಾನು ಅವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಯಸ್ಸಿನ ಮ್ಮಾಲ ಆರೋಪಿಸಿ, ಆದ ಆಶ್ಚರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿಕೊಡತಿದ್ದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಏಳೆಂಟು ವರ್ಷ ದಿಂದಲೂ ಹಳ್ಳಿ ಯೊಳಗಿನ ಮನೀನಂ ತಗಮುಬಿಟ್ಟದ್ದರಿಂದ, ನನಗೆ ನಮ್ಮೂರಿಗೆ ಹೋಗೂ ಪ್ರಸಂಗನಂ ಬಂದಿಲ್ಲ; ಅಂತೂ ಚಾನಪ್ಪನನ್ನೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ.

*

*

*

ಮೊನ್ನೆ ಸಂಜೀ ಐದುಘಂಟೆ ಆಗಿರಬಹುದು. ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನವರ ಹಾಂಗ ಕಾಣೂ ಒಬ್ಬ ಮುದುಕ, ಮುದುಕಿ ನಮ್ಮ ಮನಿಗೆ ಬಂದರು. ನಾನು ಮುಂದಿನ ಪಡಸಾಲೀ ಒಳಗಂ ಕೂತಿದ್ದೆ. ಮುದುಕ ಬಂದವನಂ ನನ್ನ ಮುಂದ ಉದ್ದಕ್ಕಂ ಬಿದ್ದು, ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಎದ್ದುನಿಂತ. ನಾನು ಗುರುತಿಲ್ಲದ ನೋಟದಿಂದ, ಬಂದಿರೂ ಮುದಕಾ ಮುದಕೀ ಕಡೇ ನೋಡ ಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದೆ. ಮುದುಕ ದೈನ್ಯದಿಂದ ನನ್ನ ಕಡೇ ನೋಡತಂ ಹೇಳಿದ:—

“ಯಾತ್ರಿ ಯಶಸ್ವಾ ! ಗುರುತಂ ಸಿಗಪ್ಪೊಲ್ಲದೇಸ್ತೆ ? ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಬಾಡರ-ಬಾನಪ್ಪಾ ಅಲ್ಲೇಸ್ತೆ ?”

“ಓ ! ನೀನು ಬಾನಪ್ಪ ಅಲ್ಲ...! ಏನೋ, ಒಮ್ಮಿಗೀಲೇ ನನಗೆ ಗುರುತಂ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ ಬಿಡು. ಹೀಂಗ್ಯಾಕಾಗಿದೀ ? ಇಲ್ಲೇನು ಕಾರಣ ಬಂದಿದೀ ?”

ಕೇಳುಕೇಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ಒಂದಂ ಸವನಂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ‘ನಾನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನೋಡಿದ್ದ ಬಾನಪ್ಪನನಂ ಇಂವ ?’ ಅಂತ ನನಗೆ ನಾನೇ ಎಷ್ಟೋಸಾರೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡೆ. ಈಗಿನ ಬಾನಪ್ಪನ ವೇಷ ಮೊಣಕಾಲ ತನಕಾನಂ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡಿರೋದೊಂದು ಕೊಳಕು ಧೋತರ ; ಹರಕ್ಷರಕಾದದ್ದೊಂದು ಪೈರಣ ; ಉಟ್ಟಿದ್ದ ಧೋತರದಂಥಾದೊಂದನ್ನೂ ತಲೆಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಾನ. ಹುಚ್ಚ ನಾಯಿ ಕಡಿದವರಾಂಗ ತಲೆ ಗಡ್ಡ ಬೆಳೆದಾಳೆ. ಅವನ ಮಂಡ್ಲಿ ಮೈಮ್ಯಾಲಿನ್ನೇನೀರೇ ನೋಡಿದರಂತೂ ಹೊಟ್ಟು ತುಂಬೋ ಕಲ್ಲೀಹಾಂಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ನಾನು ಚಿಕ್ಕತನದೊಳಗೆ ನೋಡಿದ ಅವಳ ಬೆಡಗು-ವಿನ್ನಾಣ ಅವಳನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ಮೋಗಿ ಬಹಳ ದಿವಸ ಆದ್ದಾಂಗ ಕಾಣಸತ್ತಿತ್ತು. ಮುಖಾ ಎಲ್ಲಾ ಬಣ್ಣಗಟ್ಟು ಸುಕ್ಕುಗಟ್ಟಿ ಹೋಗಿತ್ತು.

ನಾನು ಕೇಳಿದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಾ ಕೊಡಬೇಕಂದರ ಬಾನಪ್ಪಗೆ ಸಾಧ್ಯ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸತಾ ಹಾಂಗೂ ಸಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದ. ನಾನೇ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದೆ:

“ಇದೇನೋ, ಹೀಂಗ್ಯಾಕೋ ಬಾನಪ್ಪಾ ನಿನ್ನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ?”

ಬಾನಪ್ಪನ ಕುತಿಗೀ ಸಿರಾ ಜಿಗಿದು ಒಂದೂ. ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ಮಾತನಾಡಿದ: “ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಾಕ ಅಂತ ಈ ಊರಿಗೆ ಒಂದೀ ದೀವಿ ಗಾಡರ !” ಮುಂದೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರೊಳಗೂ ಸಂಭಾಷಣ ಹೀಂಗ ನಡಿತು:

“ಇಲ್ಲಿಗ್ಯಾಕೋ ಬರೂದೂ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಕ್ಕೆ ? ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರೂ ಎಲ್ಲಿದಾರೆ ?”

“ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಹೋಗಿ ಗೋಕಾಂಪೇ ಗಿರಣ್ಯಾಗ ಸೇರಿಕೊಂಡಾರಿ !”

“ ಗಿರಣ್ಯಾತ್ಮಕ ? ಮನ್ಯಾಗ ಮಗ್ಗು ಇಲ್ಲೇನು ? ”

“ ಮಗ್ಗು ತೊಗೊಂಡು ಏನ ಮಾಡೋದಂತಿ ಯಪ್ಪಾ ! ಮಗ್ಗು ತಿರಿಗಿ ಹುಳಾ ಹತ್ತಿ ಹತ್ತಿದೂ ; ಉರೀ ಹಚ್ಚಾಕ ಸುದ್ದಾ ಬರೂಪಾಂಗಿಲ್ಲ. ”

“ ಈಗ ನೀರೀ ನೇಯೋದು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟೀದೀ ಏನು ? ”

“ ಯಾವ ದ್ವಾಪಾರದಾಗಿನ ಮಾತು ಕೇಳತೀರಿ ಗೌಡರ ! ಗಿರಣ್ಯಾಗ ನೇದ ಅಗ್ಗದ ನೀರಿ ಪ್ಯಾಟ್ಯಾಗೆಲ್ಲಾ ತುಂಬಿಬಿಟ್ಟೂ. ಕಣ್ಣಿಗೇನೋ ಹಸಾ, ಬಿಲೀ ಮಾತ್ರ ತುಸಾ ! ಹೀಂಗಿರುವಾಗ ಅವನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳೀ ಊರಿನ ಕೈಮಗ್ಗದ ನೀರೀ ಯಾರು ತೊಗೊಂಡಾರು ಯಪ್ಪಾ ? ”

“ ಹಾಂಗಾದರೂ ನೀರೀ ನೇಯೂ ಕೆಲಸಾ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟೀದೀ ಅನ್ನು ! ”

“ ಅದನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ಬಾಳದಿನಾ ಆತರಿ. ಪುಣ್ಯೇವಂತ ಗಾಂದೀ ಮಾರಾ ಜನ ಚಳೂಕೆಂದ, ಇಷ್ಟು ದಿನಾ ಕೊಡೀ ಅರಿವ್ಯಾದರೂ ನೇಯಾಕ ಸಿಗತಿತ್ತು ; ಈಗ ಅದೂ ಎಲ್ಲಾ ಕಡಿಮೆ ಆಗಿ ಹೋತು. ನೀರಿ ಇಲ್ಲಾ ; ಗಿರಣೀ ನೂಲು ತಗೊಂಡು ಬಿಳೀನೇಗಿನಾದರೂ ಹೂಡಬೇಕಂದರ, ಅದೂ ಯಾವಾರ ಮೈನ್ಯಾಗೂ ಯಪ್ಪಾ ! ನಾಕು ರುಪಾಯಿಗೆ ಬಂದ ಗಂಟು ಗಿರಣೀನೂಲು ಒರತ್ತೈತಿ. ಹಾಸುಮಾಡಿ ನೇದರ, ಎರಡು ಹೊರೀ ಧೋತರ ಆಗತಾವ. ಪ್ಯಾಟ್ಯಾಗ ಅವನ್ನ ಮಾರಾಕ ಬಯ್ದರ, ದೀಡರೂಪಾಯಿಗೊಂದು ಹೊರೀ ಸುದ್ದಾ ಯಾರೂ ಕೇಳೋದಿಲ್ಲ. ರಾಯರೂ, ಹಿರಿಹಿರವ್ಯಾರಿಂದ ನಡಕೊಂಡು ಬಂದ ನಮ್ಮ ಉದ್ವಿಮ ಎಲ್ಲಾ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋತಿರಿ ! ಮಗ್ಗಾಗಿಗ್ಗಾ ಹೊರೀಕಟ್ಟಿ ಮೂಲ್ಯಾಗ ಬಗಿಯೂ ಪರಸಂಗ ಬಂದ ಬಿಟ್ಟಿತಿರಿ. ಅಂತೂ ಹುಡುಗೂರು ಕೆಲಸಾ ಹುಡಕತಂ ಗಿರಣಿಗೆ ಹೃದರು. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೊಂಟಬಂದೀವಿ ನೋಡ್ತೀ . . ” ಮಾತಿನ ಮುಗಿತಾಯದ ಕೂಡಾನಂ ಜಾನಪ್ಪನ ಕಣ್ಣಿಂದ ನೀರು ತುಳಿಕಿದೂ.

ಜಾನಪ್ಪನ ಮಾತು ಕೇಳಿ, ಅವನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ನೋಡಿ, ನನ್ನ ಹೃದಯ ನಿಟ್ಟುಸಿರೊಂದನ್ನ ಹೊರಗ ಹಾಕಿತು. ಕಳವಳವೊಂದನ್ನ ತುಂಬಿ ಕೊಂಡಿರೋ ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡೂ ಆ ಗಂದಾ ಹೆಂಡ್ತೀ ಕಡಿಗೆ ಎಂವೀಯಿಕ್ಕದಂ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದೂ. ನನಗಾಗ ಏನು ಮಾತಾಡಬೇಕು ಅನ್ನೂದು

ತಿಳಿದ್ದಾಗಾಗತು, ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿರೋ ದುಃಖಾಸ ಹತ್ತಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳತಾ
ಜಾನಪ್ಪನು ಮತ್ತೆ ಮಾತಾಡಿದ:

“ ರಾಯರ ಯಾರಲ್ಲೊಂದರೂ ನಮಗ ಕೆಲಸಾ ಕೊಡಿಸರೀ....!
ಒಬ್ಬರ ಮನ್ಶಾಗ ಸೆಗಣೀ ಬಳದಾದರೂ ಒದಿಕಿಕೊಂಡು ಇರತೇವು....!
ಎಷ್ಟು ದಿನಾ ಅಂತ ಉಪ್ಪಾಸಾ ವಸವಾಸಾ ಸೋಸೂಣು..ರಾಯರ?”

ಜಾನಪ್ಪನ ಕಣ್ಣೀರು ಹೊರಚೆಲ್ಲಿತು. ತಲಿಗೆ ಸುತ್ತಿರೂ ಧೋತರದ
ಸೆರಗಿನಿಂದ ಕಣ್ಣು ಬರಿಸಿಕೊಂಡ. ಅವನ ಹೆಂಡ್ತಿ ಅಂತೂ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ
ಅಳಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ್ದು. ನನ್ನ ಮನಸಿನೊಳಗೆ ವಿಚಾರದ ಮೋಡ ಓಡ್ತಾಡ
ಲಿಕ್ಕೆ ಆರಂಭ ಮಾಡಿದೂ :

“ಅಯ್ಯೋ, ನಾ ಈಗ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ! ನನಗಾದರೂ ಕೈತುಂಬಾ
ಸಂಬಳ ಸಿಗತ್ತಿದ್ದರ ಇವರಿಬ್ಬರನೂ ನಮ್ಮ ಮನ್ಶಾಗೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು
ಬಿಡತಿದ್ದೆ; ಆದರ ನಮ್ಮ ಮನ್ಶಾಗ ನೋಡಿದರ, ಸಂಪಾದಿಸಾಂವ ನಾ
ಒಬ್ಬ; ನನ್ನ ಮ್ಯಾಲ ಅವಲಂಬಿಸಿರೋ ಅವರು ಏಳೆಂಟು ಜನ ! ನಮಗೂ
ಆಗಾಗ ಹೆಚ್ಚಿನ ಏಕಾದಶೀ ಮಾಡೋ ಸಂದರ್ಭ ಇರತಿರುವಾಗ
ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕಟಿಗೊಳ್ಳೋ ಬಗ್ಗೆ ಹ್ಯಾಂಗ....! ಹಾಂಗಾದರ
ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕ ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹಳ್ಳೀನು ಅರಸನ್ನಾಂಗ ಆಳತಿರೋ ಜಾನ-
ಪ್ಪನ್ನ, ಎರಡನೇಯವರ ಮನ್ಶಾಗ ಊಳಗಾ ಸೋಪಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚ ಬೇಕು ?
ಪಾಪ ! ಮುಸ್ಸಿನ ಕಾಲದೊಳಗೆ ಎಂಥಾ ವ್ಯಾಳ್ಯಾ ಒಂತು ಜಾನಪ್ಪಗ..”

ಜಾನಪ್ಪ, ಸಿಂಗಮ್ಮ ಕರುಣಾದ ಮೂರ್ತಿಯ ಹಾಂಗ ಸುಮ್ಮನು
ನಿಂತಲ್ಲೇ ನಿಂತಿದ್ದರು. ನಾನು ಮುಂದಲೀ ಮ್ಯಾಲ ಕೈಯಿಟ್ಟುಗೊಂಡು
ಸುಮ್ಮನು ಕೂತುಗೊಂಡಿದ್ದೆ. ಏನು ಮಾತಾಡಬೇಕು.... ಅನ್ನೊಡು
ಗೊತ್ತಾಗಪೊಲ್ಲದಾಗಿತ್ತು. ಮನಸಿನ ಯಾವದೋ ಒಂದು ಪದರು ಮಾತ್ರ
ಅಂದಿನ—ಇಂದಿನ ಜಾಡರ ಜಾನಪ್ಪನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿನ ತೂಗಿ ತೂಗಿ
ನೋಡತಿತ್ತು!

